

LAS PRLEKIJA

STRATEGIJA LOKALNEGA RAZVOJA ZA LOKALNO AKCIJSKO SKUPINO PRLEKIJA 2014 – 2020

2. Kazalo

3.	Osebna izkaznica LAS	3
4.	Povzetek SLR.....	4
5.	Oprelitev območja in prebivalstva zajetega v SLR.....	5
6.	Analiza razvojnih potreb in možnosti območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti	30
7.	Podroben opis tematskih področij ukrepanja	35
8.	Opis in način doseganja ter zasledovanja horizontalnih ciljev Evropske unije	37
9.	Opis SLR in njenih ciljev vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov	39
10.	Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR	47
11.	Akcijski načrt, iz katerega izhaja opis prenosa ciljev v ukrepe, odgovornost za izvajanje ukrepov, vključno s časovno opredelitvijo letnih aktivnosti	50
12.	Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR	56
13.	Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in opis kadrovskih kapacitet, finančni viri, izkušnje in znanje	59
14.	Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS	63
15.	Merila za izbor operacij in opis postopka izbora operacij.....	66
16.	Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po zadevnih skladih iz te uredbe v skladu s finančnim okvirjem.....	77
17.	Priloge	81

3. Osebna izkaznica LAS

Naziv LAS	LAS Prlekija		
Naslov LAS	Prešernova ulica 2, 9240 Ljutomer		
Naslov varnega elektronskega predala	pra.giz@poslovna.posta.si		
Spletna stran LAS	www.las-prlekija.com		
Predsednik LAS	Niko Miholič, predsednik		
	Franci Čuš, podpredsednik		
Vodilni partner LAS	Prleška razvojna agencija giz		
Naslov vodilnega partnerja LAS	Prešernova ulica 2, 9240 Ljutomer		
Številka transakcijskega računa LAS	IBAN SI 56 0234 3025 7647 853		
Velikost območja LAS	388,7 km ²		
Število prebivalcev LAS	38.113		
Število občin	8		
Vključene občine (naštejte)	Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Radenci, Razkrižje, Sveti Jurij ob Ščavnici, Veržej		
Problemsko območje ali območje ZTNP-1 (označi)	☒ DA ☐ NE		
Kohezijska regija	Vzhodna Slovenija		
SLR bo financirana (označi)	☒ EKSRP	☒ ESRR	☐ ESPR
Glavni sklad (označi)	☒ EKSRP	☐ ESRR	☐ ESPR
Datum ustanovitve lokalnega partnerstva	29.10.2015		
Število članov LAS	92		

4. Povzetek SLR

Strategijo lokalnega razvoja (SLR) Lokalne akcijske skupine Prlekija (LAS Prlekija) za programsko obdobje 2014 – 2020 je izdelala Prleška razvojna agencija giz, pooblaščen organizacija za pripravo gradiv in ponovnega konstituiranja LAS Prlekija v sodelovanju s partnerskimi organizacijami in posamezniki, udeleženci delavnic, sestankov in strokovnih posvetov v letu 2015. Analitični del obravnava situacijo in trende na območju osmih občin (Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Radenci, Razkrižje, Sveti Jurij ob Ščavnici in Veržej), ki se umeščajo v dve Upravni enoti (Gornja Radgona in Ljutomer). Celotno območje LAS Prlekija leži v razvojni regiji Pomurje, ki je sicer po večini kazalnikov najmanj razvita regija v državi. Območje LAS Prlekija šteje 38.113 prebivalcev in se razprostira na 388,7 km² površine.

Območje LAS Prlekija je geografsko in politično zaokrožena celota, v kateri že daljše časovno obdobje potekajo številne povezovalne aktivnosti. Med novejšje povezave sodi Območno razvojno partnerstvo Prlekija, ki je v letu 2013 potrdilo Območni razvojni program za obdobje 2014 – 2020. V zadnjih letih se na območju LAS Prlekija izvaja izgradnja celovitega vodovodnega sistema, sofinanciranega iz kohezijskih sredstev EU. V prejšnjem programskem obdobju je LAS Prlekija povezovala nekoliko širše območje, ki je obsegalo poleg sedanjih osem tudi tri občine iz sosednje razvojne regije Podravje. Slednje so se odločile v aktualnem programskem obdobju ustanoviti lastno LAS, kar ponuja možnosti za tvorno sodelovanje, zlasti na področju turizma.

LAS Prlekija leži v severovzhodnem delu Slovenije, na desnem bregu reke Mure. Na Murinih naplavinah na Apaškem in na Murskem polju se nahajajo najrodovitnejša tla v državi, zasejana v glavnem s poljščinami, med katerimi prevladujeta koruza in pšenica. Obmurski ravninski del se proti vzhodu in jugovzhodu zlagoma dviguje v gričevnat svet Slovenskih Goric, ki podobno kot Mura, povezuje Slovenijo s sosednjima Avstrijo na severozahodu in Hrvaško na jugovzhodu območja LAS. Za gričevnat svet so značilni izjemni vinogradi, katere povezujejo tri vinsko turistične ceste.

Območje LAS Prlekija je relativno dobro povezano s prometno infrastrukturo, ki jo zaznamujeta glavni prečni osi avtoceste in železnice. Vodovodno in kanalizacijsko omrežje se pospešeno dograjuje, velik del območja je pokrit s širokopasovnim informacijskim omrežjem. Zdravstvena in socialna infrastruktura sta primerno razpršeni po območju, podobno velja za ostalo institucionalno podporno okolje. Gospodarstvo zaostaja za državnim povprečjem, temu primerni so tudi demografski tokovi. Prlekija že daljše časovno obdobje beleži konstantno padanje števila prebivalcev, kar je zelo zaskrbljujoč trend. Starostna struktura prebivalcev je manj ugodna od državnega povprečja. Brezposelnost je v primerjavi z drugimi deli države višja in življenjski standard temu primerno nižji. Ti strukturni problemi so prisotni v razvojni regiji Pomurje (katere del je celotno območje LAS Prlekija) že daljše časovno obdobje. Regija Pomurje in z njo območje Prlekije se po razvitosti umešča na državno dno, zato je bil sprejet posebni Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji. Zaradi resnosti problemov, ki jih poskuša omiliti ta zakon, je potrebno obravnavati območje LAS Prlekija enakovredno z ostalimi problemskimi območji v državi.

Strategija lokalnega razvoja LAS Prlekija načrtuje razvojne aktivnosti v obdobju 2014 – 2020 v štirih tematskih področjih, skladno z usmeritvami Uredbe o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi lokalna skupnost v programskem obdobju 2014-2020 (Ur. l. RS št. 42/15) in Uredbe o spremembah in dopolnitvah Uredbe o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi lokalna skupnost v programskem obdobju 2014-2020 (Ur. l. RS št. 28/16 s spremembami), v nadaljevanju Uredbe za izvajanje CLLD: ustvarjanje delovnih mest, razvoj osnovnih storitev, varstvo okolja in ohranjanje narave in večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin. Največ priložnosti za ustvarjanje novih delovnih mest je evidentiranih na področju turizma in (malega) gospodarstva pod skupnim imenovalcem krepitve lokalne ekonomije. Med osnovnimi storitvami je največji interes namenjen vzpostavljanju lokalne infrastrukture, ki izboljšuje kvaliteto življenja na podeželju. Na področju varstva okolja in ohranjanja narave prevladuje interes za blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje z ekoremediacijami. Večje vključevanje mladih, žensk in drugih ranljivih skupin je načrtovano v SLR preko novih skupnostnih praks in medgeneracijskega povezovanja.

V SLR načrtujemo do leta 2023 absorpcijo dobrih dveh in pol milijonov evrov sredstev iz dveh evropskih skladov, Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (v nadaljevanju EKSRR) in Evropskega regionalnega sklada (v nadaljevanju ESRR).

5. Opredelitev območja in prebivalstva zajetega v SLR

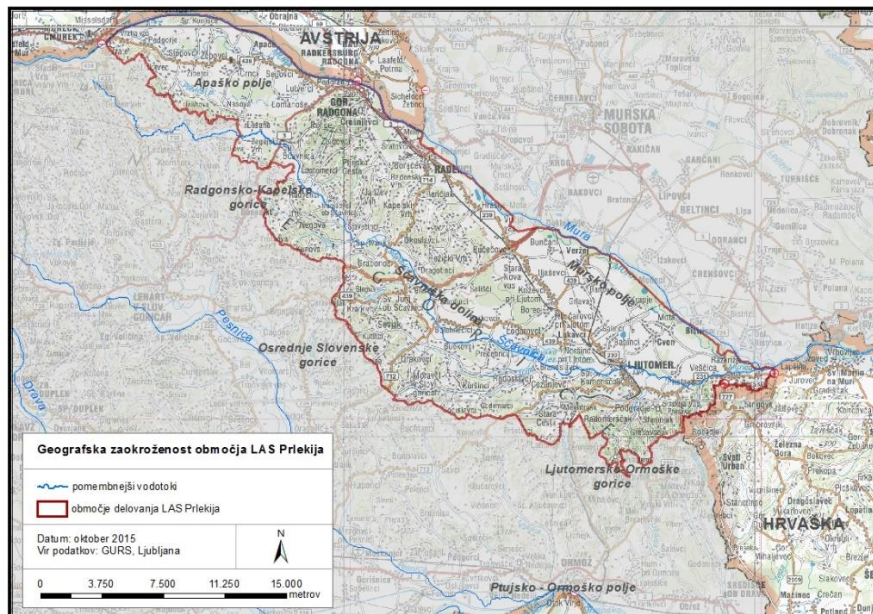
Splošne geografske značilnosti območja LAS Prlekija

- Utemeljitev geografske zaokroženosti območja LAS Prlekija

Prlekija je živa ljudska označba za vzhodni del Slovenskih goric in sveta med Muro in Dravo. Obsega Apaško in Mursko polje, vinorodne Ljutomersko – Ormoške in Radgonsko - Kapelske gorice, Ščavniško dolino, del osrednje Slovenskih goric med Pesnico in Ščavnico ter Ptujsko - Ormoško polje. Le slednje geografsko območje, za razliko od ostalih, ni del LAS Prlekija. Prlekija je sicer kulturno, jezikovno in zgodovinsko, torej v duhovnem in v gospodarskem smislu, zaokroženo in homogeno območje. Osem občin iz desnega brega reke Mure tvori geografsko zaokroženo celoto, ki je interesno povezana, z identičnimi razvojnimi problemi, kakor tudi s skupnimi oziroma soodvisnimi razvojnimi cilji in usmeritvami. Občine, združene v LAS Prlekija predstavljajo zaokroženo naravno in tudi programsko razvojno regijo, umeščeno v statistično in programsko regijo Pomurje.

Območje opredeljujeta dva tipa pokrajine, nižinski del in gričevnati del. V **nižinskem delu** na rodovitnih poljih ob Muri prevladuje intenzivna kmetijska pridelava. Severni del Apaškega polja in Spodnje Mursko polje med Ljutomerom in Veržejem je prepleteno z mrtvimi rokavi Mure, Murice in Ščavnice. Pogled z goric daje vtis močne gozdnatosti območja ob reki Muri. Naselja so se oblikovala ob ravninskih potokih. Nekdanjo podobo so ohranila obrobna in odmaknjena naselja ob južnem vencu Slovenskih goric. Prevladujejo gručasta, strnjena naselja panonskega tipa. **Gričevnat del** LAS Prlekija je drugačen. Severovzhodni del Slovenskih goric označujejo predvsem vinogradi, ki so vplivali na naselitveni obrazec po razloženih slemenih. Domačije obkrožajo sadovnjaki. Na prisojnih legah so v glavnem zasajeni vinogradi, pod njimi njive in na dnu v dolinah vlažni travniki z jelšami in vrbami ob manjših potokih. Strme osojne lege in temne doline zarašča gozd. V gričevnatem delu Prlekije prevladujejo razpršena naselja.

Slika 1: Geografska zaokroženost območja LAS Prlekija

Območje, kjer bo delovala LAS Prlekija v programskem obdobju 2014 – 2020 leži ob desnem bregu reke Mure in meri po **površini 388,7 km²**. To predstavlja 1,9173 % površine celotne države, ki meri 20.273 km². Območje LAS Prlekija obsega **169 naselij** v **osmih občinah** ter šteje **14.526 gospodinjstev** oz. 1,77 % vseh gospodinjstev v Sloveniji. Povprečna velikost gospodinjstva znaša 2,6 člana, kar je v skladu s slovenskim povprečjem (2,5).

Slika 2: LAS Prlekija v širšem prostoru

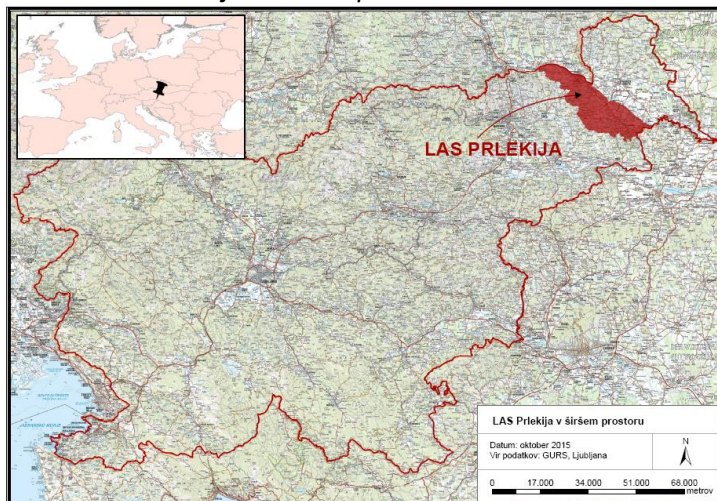
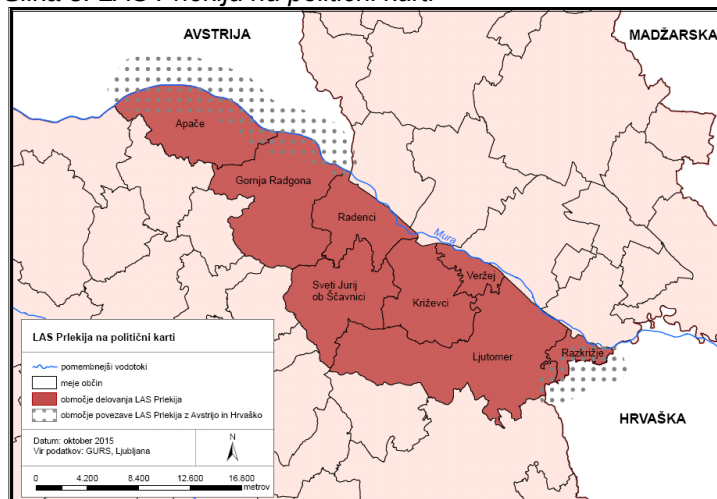

Tabela 1: Površina, število naselij, število gospodinjstev ter povprečna velikost gospodinjstva po občinah (Vir: SURS, 2011 in 2015)

	Površina km ²	Število naselij	2011		2015	
			Gospodinjstva - SKUPAJ	Povprečna velikost gospodinjstva	Gospodinjstva - SKUPAJ	Povprečna velikost gospodinjstva
Apače	53,5	21	1.408	2,6	1.376	2,6
Gornja Radgona	74,6	30	3.419	2,5	3.358	2,5
Križevci	46,2	16	1.276	2,7	1.272	2,7
Ljutomer	107,2	44	4.556	2,6	4.523	2,5
Radenci	34,1	22	2.005	2,5	1.989	2,5
Razkrižje	9,8	6	492	2,8	480	2,7
Sveti Jurij ob Ščavnici	51,3	27	1.047	2,8	1.059	2,7
Veržej	12,0	3	468	2,7	469	2,7
LAS Prlekija	388,7	169	14.671	2,7	14.526	2,6
Slovenija	20.273	6.029	813.531	2,5	820.541	2,5

LAS Prlekija je del Pomurske statistične regije in zajema območje osmih občin (**Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Radenci, Razkrižje, Sveti Jurij ob Ščavnici, Veržej**) v dveh Upravnih enotah (**Gornja Radgona** in **Ljutomer**). Prednost območja LAS Prlekija je med ostalimi dejavniki v tem, da kljub relativni majhnosti predstavlja geografsko povezavo med sosednjima Avstrijo na severu in Hrvaško na jugu.

Slika 3: LAS Prlekija na politični karti

- **Strukturne danosti območja LAS Prlekija**

Življenjski viri so v vseh okoljih omejeni, vendar jih imamo možnost z različnim kombiniranjem bolje izkoristiti na tak način, da bodo dostopni več generacijam. Trajnostno upravljanje razpoložljivih virov je edini sprejemljiv način razvoja območja LAS Prlekija.

Strukturne danosti Prlekije zaznamujejo naslednje pomembnejše postavke:

- dobro ohranjena kulturno zgodovinska dediščina;
- raznolika naravna in kulturna krajina s številnimi zavarovanimi območji in prvinami;
- relativno šibko gospodarstvo in z njim povezana slaba ekonomska moč prebivalcev;
- trajno neugodni demografski trendi;
- izjemen potencial neizkoriščenih virov za razvoj (raznolika pokrajina, prijazni in delovni ljudje, rodovitna zemlja, obnovljivi viri energije);
- dobra izhodišča za hitrejši razvoj turizma, za prestrukturiranje kmetijstva in izboljšanje dostopnosti do osnovnih storitev, ki povišujejo kvaliteto življenja na podeželju.

Tipi poselitve območja LAS Prlekija so raznoliki. Pretežno razpršena poseljenost prleškega podeželja ne omogoča razvoja, skoncentriranega okrog velikega razvitega urbanega središča. Takega v Prlekiji pravzaprav niti nimamo. Mesti Gornja Radgona in Ljutomer ne dohajata dinamike razvoja večjih mestnih središč, kakor so Murska Sobota, Ptuj in Maribor.

Vzroki za omejenost človeških virov so zelo kompleksni. V Prlekiji so zaskrbljujoči trendi zmanjševanja in staranja prebivalstva posledica dolgoletne usmerjenosti v bolj oddaljena velika mesta in urbane centre. Do druge polovice prejšnjega stoletja so bila to mesta Maribor, Ljubljana, Graz in Dunaj, v novem času sta se tem univerzitetnim središčem pridružila še Ptuj in Murska Sobota. Zaradi neugodne dolgoletne regionalne politike sta Gornja Radgona in Ljutomer v zadnjih desetletjih izgubili velik del funkcij upravnih centrov, v katerih bi se sicer lahko generiralo zadostno število kvalitetnih delovnih mest za ustavitev trendov depopulacije podeželja.

Območje LAS Prlekija krasita bogata **kulturna in raznolika naravna dediščina**. Območje **Natura 2000** v Prlekiji zajema nižinski, poplavni svet ob desnem bregu reke Mure, Radgonsko-kapelske gorice, Borece, Grabonoš ter Stanetinski in Kupetinski potok. Našteta področja so uvrščena v Naturo 2000 zaradi varstva ptic ter specifičnih rastlinskih in živalskih vrst oziroma habitatnih tipov. Potreben je stalni nadzor in presoja vplivov na vse načrtovane posege v tem območju in zagotavljanje stalnega monitoringa, s katerim bomo spremljali stanje živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov.

Ravnino na desnem bregu reke Mure, Mursko polje objemajo Ljutomerske gorice, severnejšo Apaško dolino in Radensko polje pa Radgonsko – Kapelske gorice. Reka Mura je močno sooblikovala naravno in kulturno krajino. Podobno velja za ravninski del na jugovzhodnih obronkih Slovenskih goric. Na Murinem odseku med Veržejem in Razkrižjem nastaja **Biosferni rezervat Mura** z okluki, prodišči, otoki, rokavi in mrtvicami, z značilno poplavno floro, ribami in gnezdišči sive čaplje, divjih rac in gosi. Za ohranitev marsikatero avtohtone živalske in rastlinske vrste so stoječe vode najugodnejše naravno okolje. Tri **jezera** nudijo izjemen potencial za naravne združbe in nudijo priložnost za razvoj sonaravnega turizma. Negovsko jezero, Blaguško jezero in Gajševsko jezero so največje stoječe vode na območju, tem pa se pridružujejo številne **gramoznice in ribniki**. V dolini blizu Negovskega gradu, ki je danes državnega pomena, je bilo 14 grajskih ribnikov, ki so nastali z zaježitvijo potokov. Danes so ohranjeni vsi jezovi – največje je 11,3 ha veliko Negovsko jezero, ki je naravni spomenik. V bližini jezera je nastal Zeliščni park. Ob Muri so značilni logi vrb in topolov, redkejši pa je poplavni gozd belega gabra in doba. Pestra menjava rasti in logov omogoča ugodne življenjske pogoje lovni divjadi. Najštevilčnejša sta fazan in poljski zajec, vse pogostejša pa je tudi srnjad. Reka Mura in jezera ter nekatere gramoznice in ribniki so idealni viri za razvoj sonaravnega turizma, športnega ribolova, čolnarjenja, ponujajo pa tudi doslej neizrabljene priložnosti za aktivni oddih.

Na območju LAS, ki obsega skupno 38.870 ha površine, je 17.090 ha kmetijskih zemljišč v uporabi (43,97 % celotne površine LAS), 10.456 ha je gozdov (26,9 % celotne površine LAS), 1.347 ha površine je vinogradov (3,47 % celotne površine LAS), 4.530 ha površin je pod Naturo 2000 (11,65 % celote površine LAS).

Tabela 2: Površine zemljišč pod različnimi režimi (Vir: SURS, 2009, 2010; Zavod za gozdove Slovenije, OE Murska Sobota, maj 2006, marec 2014; Natura 2000, maj 2013)

Površina v LAS Prlekija	Ha	% od površine LAS
LAS Prlekija	38.870	100,00
Kmetijska zemljišča v uporabi ¹	17.090	43,97
Gozdovi ²	10.456	26,90
Vinogradi ³	1.347	3,47
Natura 2000 ⁴	4.530	11,65

V letu 2010 je bilo po podatkih SURS-a na območju LAS 2.716 kmetijskih gospodarstev, kar je za 19,6 % manj kot v letu 2000 (v Sloveniji za 13,7 % manj). V enakem obdobju se je kar za 17,2 % zmanjšala tudi površina kmetijskih zemljišč v uporabi (v Sloveniji za 2,6 %).

Tabela 3: Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo oz. na 1.000 prebivalcev (Vir: SURS 2000 in 2010)

Občina	2000			2010		
	Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo (v ha)	Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na 1.000 prebivalcev (v ha)	Delež kmetijskih gospodarstev z 10 ali več hektarov kmetijskih zemljišč v uporabi (v %)	Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo (v ha)	Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na 1.000 prebivalcev (v ha)	Delež kmetijskih gospodarstev z 10 ali več hektarov kmetijskih zemljišč v uporabi (v %)
Apače	8,8	...	15,7	z	z	28,4
Gornja Radgona	5,7	286	15,6	7	437	17,5
Križevci	6,8	772	22,6	9,6	826	28,3
Ljutomer	5,7	486	11,7	6,8	465	16
Radenci	4,9	300	10,4	5,5	281	12,6
Razkrižje	4,3	376	5,2	z	z	3,6
Sveti Jurij ob Ščavnici	6,4	884	22,6	7,3	864	25,6
Veržej	5,8	528	20,2	7,7	584	31,3
LAS Prlekija	6,1	519	15,5	7,3	576	20,4
SLOVENIJA	5,6	244	12,7	6,4	232	15,3

Na območju LAS se je v letu 2010 površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo zvišala za 19,7 % v primerjavi z letom 2000 (v Sloveniji se je zvišala za 14,3 %). V enakem obdobju se je na območju LAS za 11,0 % zvišala površina kmetijskih zemljišč v uporabi na 1000 prebivalcev (v Sloveniji za 4,9 % nižja). Na nivoju Slovenije znaša površina kmetijskih zemljišč v uporabi na 1000 prebivalcev 232 ha, na nivoju LAS pa kar 576 ha. Delež kmetijskih gospodarstev z 10 ali več ha kmetijskih zemljišč v uporabi je na območju LAS v letu 2010 znašal 20,4 %, kar je več kot slovensko povprečje, ki je v letu 2010 znašalo 15,3 %.

Po podatkih Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je bilo v letu 2015 na območju LAS Prlekija registriranih 52 eko kmetij (22 v Občini Ljutomer, 8 v Občini Apače, 7 v občini Križevci pri Ljutomeru, 5 v Občini Radenci, 3 v Občini Sveti Jurij ob Ščavnici, 3 v Občini Razkrižje, 2 v Občini Gornja Radgona in 2 v Občini Veržej). Glede na število kmetijskih gospodarstev znaša delež eko kmetij na območju LAS 1,9 %, kar je za skoraj 3 % manj kot znaša delež na državni ravni – 4,7 % oz. 3.417 eko kmetij (Vir: MKGP, 2015).

Po Gozdnogospodarskih načrtih gozdnogospodarskih enot Ljutomer (Občine Križevci, Ljutomer, Razkrižje, Sv. Jurij ob Ščavnici (Bolehnečici), Veržej) za obdobje 2006 – 2015 in Gornja Radgona (Občine Apače, Gornja Radgona, Radenci, Sv. Jurij ob Ščavnici (brez Bolehnečici)) za obdobje 2014 – 2023 je 10.456 ha ali 26,90 % površine območja pokritega z gozdom. V lastniški strukturi gozdov prevladujejo gozdovi v zasebni lasti, 8.073 ha oziroma 77,2 %. Medtem ko je preostali delež gozdov v državni lasti (21,5 % oz. 2.252 ha) oz. v lasti lokalnih skupnosti (1,2 % oz. 131 ha).

¹ Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2010

² Vir: Zavod za gozdove Slovenije, OE Murska Sobota, maj 2006 in marec 2014

³ Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009

⁴ Vir: Natura 2000 (natura2000.gov.si), maj 2013

Po podatkih Statističnega urada RS iz leta 2009 se na območju LAS razprostira 1.347 ha vinogradov, kar predstavlja 3,47 % površine območja LAS oziroma 8,24 % površine vinogradov v Sloveniji. Število vinogradov je 2.100, kar predstavlja 4,88 % deleža vseh slovenskih vinogradov.

Z zakonom so zaščiteni gozdni rezervati, v katerih je prepovedano sleherno gospodarjenje: Babji ložič severno od reke Ščavnice blizu Ljutomera in ožje območje Krajinskega parka Jeruzalem. Zaradi razpršene poselitve podeželja in potreb kmetijstva niso realna pričakovanja po širitvi območij z najstrožjim varovalnim režimom. V vseh območjih varovane narave želimo poiskati ravnovesje med aktivnostmi lokalnega prebivalstva in ohranjanjem življenjskega prostora ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter redkih habitatov.

Vse do konca 1. svetovne vojne so ves promet čez reko Muro opravljali z brodovi. Danes povezujejo Prlekijo s Prekmurjem le še trije brodi na reki Muri. Na obeh rekah je bilo tudi več plavajočih mlinov; zdaj je edini ohranjen in še delujoči rečni mlin na nabrežju pri Veržeju.

Tradicionalna reja konj daje Prlekiji širšo prepoznavnost v slovenskem in srednjeevropskem prostoru. Konjereja, ki je v Prlekiji prisotna že od terezijanskih časov, zavzema še danes posebno mesto v življenju Prlekov. Najstarejša slovenska konjeniška organizacija je že pred več kot 130 leti organizirala dirke v takratni Avstro – Ogrski monarhiji po vzoru Dunajskega dvora. Vse od takrat poteka v Prlekiji načrtna reja izbrane pasme Ljutomerski (murskopoljski) kasač. Mursko polje je edinstveno območje kasaške reje, v katerem imajo pobudo kmečki konjerejci. Danes obstaja večje število zasebnih rejcev kasaških konjev.⁵

V nižinski kmetijski pokrajini ob Muri, ki velja za eno najrodovitnejših področij v državi, sta najpogostejši kulturi pšenica in koruza. V živinoreji prevladujeta svinjereja in govedoreja. V hribovitih predelih območja LAS Prlekija prevladujejo trajni nasadi vinogradov in nekoliko manj sadovnjaki. V vseh primerih gre za pomembne kmetijske panoge, ki nudijo dobre priložnosti za dodatno zaposlovanje.

Vroča **termalna** in osvežujoča **mineralna voda**, ki sta naravni dar tega območja sta ena izmed glavnih potencialov za razvoj zdraviliškega turizma, ki omogoča dvig kvalitete življenja tukajšnjega prebivalstva. V Prlekiji so se razvila tri kopališča s termalno vodo. Radenci imajo največjo tradicijo in predstavljajo danes glavni steber množičnega turizma, edini pa se ponašajo s kvalitetnim zdraviliškim turizmom. Tudi Terme Banovci imajo dolgoletno tradicijo in beležijo najvišji odstotek zasedenosti kapacitet med termami v širšem prostoru severovzhodne Slovenije. Ob Radencih in Banovcih, ki sta del velike družbe Sava Turizem, so se pričele hitro razvijati tudi Bioterme Mala Nedelja. Pomanjkljivost vseh treh prleških term je premajhna vpetost podeželja v turistično ponudbo. Strategija lokalnega razvoja ponuja nosilec razvoja termalnega turizma in okoliškim potencialnim turističnim ponudnikom možnosti za tesnejše povezovanje.

Prlekija se ponaša tudi z bogato **kulinarično tradicijo** domačih prleških jedi kar je ena največjih privlačnosti pokrajine. Pester jedilnik kmečke kuhinje so razvila gostišča v hišne specialitete (kvasenica, meso iz tünke, prleška gibanica, povitice, koline, ajdovi krapci, mlinci, pogačice, kisla juha idr.)

Obmurska ravnica se zlagoma vzpenja v hribovit, razgiban, vinoroden del Prlekije, kjer se je razvila pridelava najkvalitetnejših vin in umetnost kletarjenja, ki je ena najpomembnejših kmetijskih in gospodarskih panog v Prlekiji. **Prleška vina**, poznana v širšem izboru kot Štajerska vina, imajo več stoletno tradicijo. Zadnja desetletja niso bila naklonjena štajerskim vinom, ki so izgubila tržno prednost iz preteklosti predvsem zaradi slabe razvojne politike velikih kleti. Ob hiranju slednjih je ogrožen velik del prebivalcev, katerim je predstavljalo vinogradništvo in vinarstvo pomemben vir dohodka. V zadnjih letih se krepí osrednje vinogradniško podjetje P&F Jeruzalem, ki je kupilo Ormoško in Ljutomersko klet in ju združilo v največje specializirano podjetje za vinogradništvo in vinarstvo v Sloveniji. Razvojna naravnost podjetja, podprta z velikimi investicijami in prodor na tuje trge obetata Prlekiji dolgoročni napredek vinogradniške panoge. Hkrati pomeni velika koncentracija na eni in opuščanje vinogradništva na strani malih vinogradnikov, določeno mero tveganja in večje ranljivosti v primeru težav v panogi.

Jeruzalemske gorice so od leta 1992 zavarovan krajinski park v obsegu 1.370 ha, v katerem najdemo še redke stare lesene hiše in vinske kleti z rešetkastimi vrati in lesenimi stiskalnicami grozdja - prešami.

⁵ Vir: Kasaški klub Ljutomer, 2015

Prav velike lesene stiskalnice so skupaj s »ključajami« etnološka posebnost Prlekije. Od tu bržkone izvira tudi **klopotec**, priprava za odganjanje ptic iz zrelih vinogradov, kakršno najdemo le na Štajerskem.

Močno prisotna vaška pripadnost se izkazuje skozi šaljive in krajevno značilne **vaške grbe** kot etnološka in enkratna značilnost tega prostora v slovenski etnološki zakladnici.

Zgodovina dediščine je na tem območju neprecenljive vrednosti. Ob vznožju Kapelskih goric in v bližnjem okolišu so najdišča arheoloških gomil, kar priča, da je te kraje naseljeval človek že v daljni preteklosti. Velik del kulturne dediščine hranijo Muzeji v Ljutomeru, Radencih in v Gornji Radgoni.

Med **kulturno dediščino** Prlekije se umeščajo tudi dela **velikih mož slovenske zgodovine**, ki izhajajo iz Prlekije: dr. Franca Miklošiča, Stanka Vraza, Karla Grossmanna, Slavka Osterca, Antona Krempla, Edvarda Kocbeka, dr. Antona Trstenjaka, dr. Petra Dajnka, Mateja Slekovca, dr. Franca Simoniča, dr. Janka Šlebingerja, dr. Radoslava Razlaga, dr. Frana Kovačiča, bratov Kreft in drugih. Tudi Janez Puch je bil zaveden Prlek in velik ljubitelj kasaških dirk, a njegova velika zapuščina je danes del neke druge kulture. Z velikani zgodovine so povezani tudi nekateri zgodovinski dogodki, ki so se odvijali na območju LAS Prlekija. Med temi izstopa **1. Slovenski tabor**, ki so ga aktivisti pripravili leta 1868 v Ljutomeru.⁶

Tehnična dediščina obsega Babičev mlin v Veržetu na Muri, mlin na veter na Stari gori, zasebni kovaški muzej v Razkrižju, Slomškov mlin, zasebni čebelarški muzej na Krapju, Lencov mlin, Fekonjevo kovačijo v Negovi, Dajnkovo domačijo v Gornji Radgoni in nov Center domačih in umetnih obrti Veržet. Med tehnično dediščino lahko uvrstimo tudi številna starodobna vozila članov društva za ohranjanje tehnične kulture Janez Puch.

Med **zgodovinsko dediščino** izstopa stalna razstava Taborsko gibanje na Slovenskem, ki je potrebna prenove. Svoj domcil je našla v Ljutomerskem muzeju, saj je bil prav v tem mestu davnega leta 1868 sklican 1. slovenski tabor. Bogata zbirka v etnološkem muzeju v Stari Gori hrani spomin na življenje naših prednikov v preteklih nekaj stoletjih. Obetavno področje ohranjanja zgodovinske dediščine na prostem se odpira z iniciativo obnovljene prazgodovinske naselbine Šafarsko v Občini Razkrižje.⁷

• Stanje infrastrukture in opremljenosti z osnovnimi storitvami

Prometna infrastruktura je eden od pokazateljev razvitosti, od katere je v veliki meri odvisna kvaliteta življenja lokalnega prebivalstva. Cestne povezave sestavljajo državne in lokalne ceste ter javne poti. Državne ceste na območju LAS Prlekija so v celoti asfaltirane. Stanje državnega prometnega cestnega omrežja znotraj območja LAS Prlekija ni v optimalnem stanju, nekaj odsekov pa je zelo nevarnih. Tudi večina lokalnih cest je asfaltiranih, prav tako več kot polovica javnih poti. Obremenjenost državnih cest na območju LAS Prlekija je bila v preteklosti zelo velika, predvsem na območju občin Gornja Radgona in Radenci, vendar pa se je to z izgradnjo pomurske avtoceste v veliki meri izboljšalo.

V zadnjem obdobju je država izvedla precejšnje investicije v železniško infrastrukturo v okviru posodobitve in elektrifikacije železniške proge proti Madžarski. Železniška proga Ljutomer – Gornja Radgona v nasprotju s tem ni bila deležna nobenih vlaganj v obnovo. V Gornji Radgoni in Bad Radkersburgu obstaja interes za vzpostavitev ponovne železniške povezave med državama preko reke Mure. Le ta bi domačemu gospodarstvu dala večji zagon in izboljšala pogoje poslovanja.

Dnevne migracije delovno aktivnega prebivalstva so precejšnje, zlasti v smeri proti trem večjim zaposlitvenim centrom na območju LAS Prlekija (Ljutomer, Gornja Radgona in Radenci). To kaže na potrebo po posodobitvi cestnega omrežja na celotnem območju in velja za državne in lokalne ceste.

Uporaba javnega potniškega prometa je na območju zelo majhna. Stalnih avtobusnih linij je premalo, dobro je poskrbljeno le za prevoze otrok, za kar pa so poskrbele šole v sodelovanju z občinami. Pomanjkljiva infrastruktura se kaže predvsem v neurejenih pločnikih in še posebej v pomanjkanju kolesarskih stez.

Kolesarska infrastruktura je slaba. Zaradi neugodnih geografskih značilnosti območja in zaradi razpršenih pristojnosti pri vzpostavljanju kolesarske infrastrukture med državo in lokalnimi skupnostmi, so zaznane velike težave pri strateškem načrtovanju in vzpostavljanju te infrastrukture. Mreža

⁶ Vir: Splošna knjižnica Ljutomer, 2015

⁷ Vir: lokalne skupnosti na območju LAS Prlekija, 2015

kolesarske infrastrukture je pomanjkljiva in nepovezana, ali slabo vzdrževana. Edini daljši odsek kolesarske steze je od naselja Križevci pri Ljutomeru do Gornje Radgone, a tudi ta je v naseljih speljan po pločnikih in zato do kolesarjev relativno neprijazen. Tudi v mestnih naseljih so kolesarske steze neprimerne zaradi slabe spremljajoče infrastrukture. Z razvojem kolesarskega omrežja, ki pomeni osnovo za oblikovanje integralnih turističnih produktov po načelih trajnostne mobilnosti, bi bistveno prispevali k razvoju zelenega turizma, zmanjševanja emisij toplogrednih plinov (TGP), prispevali k povezovanju turističnih ponudnikov in povezovanju nastanitvenih kapacitet ter oblikovanju novih inovativnih turističnih produktov.⁸

Komunalna infrastruktura za pokrivanje osnovnih storitev je relativno dobra (odvajanje in čiščenje odpadnih voda, vodovod, odvoz in predelava odpadkov) in se izvaja po zakonskih normah. Na območju Prlekije je na javno kanalizacijsko omrežje kljub velikim vlaganjem v izgradnjo kanalizacijskih sistemov in čistilnih naprav, v letu 2015 bilo priključenih le 31,6 % gospodinjstev, kar je pod državnim povprečjem in najverjetneje posledica nizke gostote poselitve, razpršenosti naselij ter visokih finančnih izdatkov za izgradnjo kanalizacijskega omrežja, ki bremenijo občinske proračune. Najvišji delež priključenih gospodinjstev na javni kanalizacijski sistem imajo Občine Veržej (78,3 %), sledijo ji Občine Razkrižje (57,7 %) in Radenci (50 %), najnižji delež ima Občina Apače (15,8 %), medtem ko v Občini Sv. Jurij ob Ščavnici nimajo urejenega javnega kanalizacijskega sistema.⁹

Po podatkih iz leta 2015, pridobljenih pri komunalnih podjetjih, je na območju Prlekije zgrajenih približno 243 km kanalizacijskega omrežja, kar je v primerjavi z letom 2006, ko je bilo na tem območju zgrajenih le 70 km kanalizacijskega omrežja, občutno več. Na obravnavanem območju deluje več čistilnih naprav, sistem je potrebno še dograjevati. Pregled ČN po občinah:

- Občina Apače: čistilna naprava v Segovcih,
- Občina Gornja Radgona: biološka čistilna naprava v Negovi, kontejnerska biološka ČN na Tratah
- Občina Križevci: je solastnica centralne ČN v Ljutomeru (kamor odvaja tudi svoje odpadne vode),
- Občina Ljutomer: skupna čistilna naprava v Ljutomeru,
- Občina Radenci: centralna čistilna naprava,
- Občina Razkrižje: biološka čistilna naprava Razkrižje v Gibini,
- Občina Sveti Jurij ob Ščavnici: ni čistilne naprave,
- Občina Veržej: dve biološki čistilni napravi (Veržej in Banovci).

Tabela 4: Pregled opremljenosti z javno komunalno/kanalizacijsko infrastrukturo (Vir: JP Prlekija d.o.o., SIM Radenci, Komunala Radgona, 2015)

Občina	Javno kanalizacijsko omrežje		
	št. priključkov	% priključenih (št. gospodinjstev)	dolžina (km)
Apače	217	15,8	Ni podatkov
Gornja Radgona	808	24,1	72,0
Križevci	636	50,0	39,8
Ljutomer	1.208	26,7	61,2
Radenci	1.078	54,2	33,1
Razkrižje	277	57,7	23,9
Sv. Jurij ob Ščavnici	Ni kanalizacije	Ni kanalizacije	Ni kanalizacije
Veržej	367	78,3	12,1*
LAS Prlekija	4.591	31,6	242,1

*Manjka podatek o dolžini KA Banovci

Obstoječi kanalizacijski sistemi so urejeni v glavnem v centrih večjih naselij. Zaradi navedenega prebivalstvo na območjih nezgrajenega kanalizacijskega omrežja rešuje problem odvajanja odpadnih voda individualno in največkrat nestrokovno in neustrezno, kar vodi do dodatnega onesnaževanja okolja. Posamične sredine so pričele urejati probleme odpadnih voda z izgradnjo manjših ČN, tudi bioloških. Tak ekoremediacijski pristop je še povsem v začetni fazi in ga bo potrebno v prihodnje intenzivneje dopolnjevati in dograjevati.

Vse občine LAS Prlekija imajo urejeno zbiranje odpadkov, ki se praviloma ločujejo že pri povzročitelju odpadkov. Organizirano je tudi zbiranje nevarnih in kosovnih odpadkov. Nekatera odlagališča odpadkov

⁸ Vir: lokalne skupnosti na območju LAS Prlekija, 2015

⁹ Vir: komunalna podjetja (JP Prlekija d.o.o., SIM Radenci, Komunala Radgona, 2015)

v Prlekiji je potrebno še sanirati, sicer pa vse občine odpadke »izvažajo« v regijsko deponijo v Puconcih na območje sosednje Lokalne akcijske skupine v Prekmurje.¹⁰

Tabela 5: Ravnanje z odpadki (Vir: SURS 2010 in 2014)

Občina	Ravnanje z odpadki za leto 2010		Ravnanje z odpadki za leto 2014	
	zbrani komunalni odpadki (kg/preb)	količina zbranih komunalnih odpadkov (t)	zbrani komunalni odpadki (kg/preb)	količina zbranih komunalnih odpadkov (t)
Apače	392	876	257	928
Gornja Radgona	392	3.358	337	2.876
Križevci	256	964	212	788
Ljutomer	276	3.265	261	3.019
Radenci	333	1.754	349	1.827
Razkrižje	178	241	155	199
Sv. Jurij ob Ščavnici	224	652	192	555
Veržej	321	417	298	381
LAS Prlekija	297	11.527	258	10.573
Slovenija	389	796.413	323	665.767

Vodooskrba je v veliko naseljih problematična zaradi kvalitete vode, saj območje LAS Prlekija še ni povsem pokrito z javnim vodovodnim omrežjem. Večja črpališča vode za potrebe prebivalstva na obravnavanem območju so v Lukavcih in v Moti (obe napajata občine Ljutomer, Križevci, Veržej, Razkrižje in delno Sveti Jurij ob Ščavnici), v Podgradu in Segovcih (obe za občini Gornja Radgona in Apače), vendar pa obstoječe kapacitete vodohranov zaradi značilne konfiguracije oskrbovanega območja niso zadostne za optimalno delovanje črpališč in enakomerno oskrbo vseh potrošnikov. Zaradi dotrajanosti primarnih vodovodov so tudi velike vodne izgube. Oskrba občin na desnem bregu reke Mure poteka preko dveh večjih vodovodnih sistemov (Ljutomer in Gornja Radgona) in preko množice manjših, lokalnih vodovodnih sistemov in individualnih zajetij. Za večino slednjih je značilno občasno pomanjkanje vode v sušnih mesecih, ob tem pa so vodni viri tudi neustrezno zavarovani in oporečni.

Pristop k celovitemu reševanju vodooskrbe na desnem bregu reke Mure je bil izveden s pravkar zaključeno investicijo v Pomurski vodovod – sistem C. Predmet investicije je bilo reševanje vodooskrbe na območju porečja Ščavnice in notranje Mure, ki zajema območje osmih občin: Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Radenci, Razkrižje, Sveti Jurij ob Ščavnici in Veržej. Z izgradnjo povezovalnih transportnih cevovodov se povezujejo obstoječi javni vodovodni sistemi. Oskrba s pitno vodo se bo tako naslonila na manjše število ključnih zajetij. Pomembni vodni viri za medsebojno povezavo obstoječih vodovodnih sistemov so Podgrad, Segovci, Lukavci in Mota. Vodooskrba na območju Prlekije se je z zadnjo investicijo pomembno izboljšala, vendar je na nekaterih območjih še zmeraj neurejena. Z izvedbo projekta se je izboljšala kakovost pitne vode za 26.696 prebivalcev, ki so že bili priključeni na obstoječi javni vodovodni sistem, 10.388 prebivalcem so bili zagotovljeni novi priključki na javni vodovodni sistem, 1.056 prebivalcev pa je bilo na novo priključeno na javni kanalizacijski sistem.

Najvišji delež priključenih prebivalcev na javni vodovod Občina Razkrižje (93,8 %), sledijo ji Občine Radenci (86,0 %), Veržej (85,9 %), Križevci (83,9 %), Gornja Radgona (81,8 %), Ljutomer (72,1 %), Sv. Jurij ob Ščavnici (69,3 %), najnižji odstotek pa ima Občina Apače (51,9 %).¹¹

Tam kjer je poselitev redkejša, se zaradi rentabilnosti in visokih investicijskih stroškov izgradnje komunalne infrastrukture, pristopa k urejanju komunalne infrastrukture počasneje, skladno z omejenimi finančnimi zmoglostmi lokalnega okolja. Kljub pomanjkljivi javni infrastrukturi je vendarle potrebno ugotoviti, da ima območje LAS Prlekija zadostno količino kvalitetne pitne vode za vse prebivalce. Skrbno ravnanje z vodnimi viri lahko zagotavlja kvalitetno pitno vodo številnim prihajajočim generacijam, saj se vodni viri obnavljajo z ustrezno letno dinamiko. Vodni viri na območju LAS Prlekija so eno največjih bogastev, ki bi moralo ostati javna dobrina z najvišjo prioriteto varovanja in skrbnega gospodarjenja.

Energetska infrastruktura. Obnovljivi viri energije (OVE), med katere sodijo biomasa (les, trave, energetske rastline, rastlinska olja, bioplin), sončna, vetrna, vodna in geotermalna energija ter toplotne

¹⁰ Vir: Komunalna podjetja na območju LAS, 2015

¹¹ Vir: JP Prlekija d.o.o., SIM Radenci, Komunala Radgona, 2015. Pri podatkih za Občino Ljutomer manjkajo podatki za naselja, ki jih pokriva KP Ormož, pri Občini Sv. Jurij ob Ščavnici pa manjkajo podatki za naselja, ki jih pokriva KP Ptuj;

črpalke (zrak/zrak, zrak/voda, voda/voda in zemlja/voda), so pomemben vir primarne energije v Sloveniji in svetu, povečanje njihovega deleža pa je ena od prioritet energetske in okoljske politike.

Na območju LAS Prlekija je na razpolago več različnih virov trajnostne energije. Med koriščenjem biomase prednjačijo v občini Sveti Jurij ob Ščavnici, kjer se ogreva na les največ gospodinjstev. Geotermalna energija je v rabi v Termah Banovci in v Zdravilišču Radenci. Vodna energija, ki jo vsebuje potencial reke Mure je sicer prisotna, vendar so načrtovane hidroelektrarne neprimeren način izkoriščanja. Doprinos k oskrbi z elektriko v narodnogospodarskem pomenu bi bil zanemarljiv, povzročena okoljska škoda na območju Nature 2000 pa prevelika. Z izgradnjo hidroelektrarn na reki Muri bi v veliki meri zapravili velik turistični potencial zavarovanega povodja. Sončna energija postaja tudi v Prlekiji vse pogostejši način pridobivanja energije, čeprav je sončno obsevanje nekoliko slabše, kot v primorskem delu Slovenije. Na območju LAS Prlekija deluje tudi Bioplinska elektrarna Organica Nova – Bučecovci pri Vučji vasi. Nazivna moč je 4,8 MW, zgrajena je bila v letu 2011. Ob cenovnih nihanjih energentov, zlasti koruze, ki postaja spričo nizke stopnje samooskrbe s hrano višje cenjena, je ta elektrarna povečini neekonomična.¹²

Osnovni problem nizke rabe obnovljivih virov energije v preteklosti je bil predvsem v slabi promociji in posledično slabi ozaveščenosti ljudi in lokalnih skupnosti. Danes se je stanje na tem področju bistveno izboljšalo, vendar še zmeraj ostaja problem pomanjkanja ustreznih lastnih finančnih sredstev za izvedbo projektov na tem področju.

Ob **obnovljivih virih energije (OVE)** je zelo pomembna tudi **učinkovita raba energije (URE)**. Pri tem povečanje učinkovite rabe energije ne pomeni, da morajo ljudje opustiti določene dejavnosti, da bi prihranili energijo, navedeno jim mnogokrat omogočajo že boljše tehnologije in energetske varčnejše naprave, ki uporabnikom tudi izboljšujejo življenjske pogoje. Tudi stavbni fond izhaja predvsem iz 60-ih in 70-ih let. Ti objekti so bolj ali manj energetskega potratni oziroma čakajo na celovito energetske prenovi. Potrebno je spodbujati lokalne skupnosti k vzpostavitvi ustreznega podpornega okolja za izvajanje projektov s področja energetske varčne gradnje in obnove, tako za javne kot zasebne stavbe (javna naročila, priprava projektov, izvedba in spremljanje). S tem se bo energetska učinkovitost oz. učinkovita raba energije bistveno izboljšala.

Uvajanje novih tehnologij v transportu za uporabo čistih goriv kot so elektrika, vodik in zemeljski plin, predstavljajo alternativo za korak v stran od fosilnih goriv, zmanjšanje izpustov CO₂ in drugih emisij. Področje energetike, energetske infrastrukture in delovanje v smeri učinkovite rabe energije in obnovljivih virov energije, obravnavajo dokumenti - Lokalni energetski koncept (izdelani za posamezne lokalne skupnosti). Padanje cen nafte na svetovnem trgu zaradi geopolitičnih in ekonomskih interesov največjih mednarodnih korporacij in držav, upočasnjuje prehod v nizkoogljično družbo. Svoj delež k temu prehodu mora doprinesti tudi območje LAS Prlekija.

V **informacijsko komunikacijsko infrastrukturo** štejemo vse izmenjave določenih informacij in podatkov na razdalji z uporabo sodobne tehnologije. Območje LAS Prlekija je solidno povezano s telefonskim omrežjem, v katerem se naglo povečuje število digitalnih priključkov. Pokritost z mobilno telefonijo je že domala popolna tako za GSM, kot za UMTS tehnologijo. Že desetletja je območje skoraj v celoti pokrito s poštnimi storitvami. Poštni urad je v vsaki občini na območju LAS Prlekija. Stanje na področju hitrih širokopasovnih omrežij kaže na zaostajanje pri izgradnji. Na območju LAS Prlekija smo imeli v letu 2015 17.966 priključkov na širokopasovno omrežje (15.637 je bilo priključenih gospodinjstev, 2.329 priključkov pa so imela podjetja). 65,88 % oz. 11.837 priključkov zmora več kot 30 Mbps prenosa, več kot 100 Mbps prenosa pa ima 14,86 % oz. 2.670 priključkov.¹³

Zdravstvena in socialna infrastruktura. Za prebivalstvo v Prlekiji je značilna nadpovprečna stopnja umrljivosti in relativno slabo splošno zdravstveno stanje prebivalstva. To je sicer značilno za širšo regijo Pomurje, ki velja po večini kazalcev za najmanj razvito regijo v državi. Prav iz nerazvitosti in neugodne demografske strukture izhaja slabša zdravstvena situacija. Razlike so opazne tudi med spoloma. Umrljivost je višja pri moških in manjša pri ženskah.

Na obravnavanem območju delujeta dva javna zdravstvena domova, v Gornji Radgoni in v Ljutomeru. Zdravstvena domova imata v večjih naseljih dislocirane ambulate, splošne prakse in zobozdravstva.

¹² Vir: lokalne skupnosti na območju LAS Prlekija, 2015

¹³ Vir: Eurocon, 2015

Javni zdravstveni sistem dopolnjuje delo zdravnikov koncesionarjev na področju splošne prakse in na področju zobozdravstva. Zdravstveni sistem dopolnjujejo tri lekarnе javnega značaja in pet zasebnih koncesionarjev lekarniške dejavnosti. Kljub solidni mreži zdravstvenih storitev lahko rečemo, da je za obravnavano območje značilno slabo zdravstveno stanje prebivalstva. Ključni razlogi za to so slabše socialno stanje prebivalstva, brezposelnost in slabša izobrazbena struktura prebivalstva, zato je pomembno, da se prebivalstvo intenzivno osvešča o pomembnosti skrbi za lastno zdravje. Z izboljšanjem demografske strukture in razvitosti si lahko obetamo tudi izboljšanje splošnega zdravstvenega stanja v vseh osmih občinah LAS Prlekija.¹⁴

Na obravnavanem območju delujeta dva Centra za socialno delo, ki pokrivata območji Gornje Radgone in Ljutomer. Za potrebe ljudi s posebnimi potrebami delujeta dva varstveno delovna centra: VDC Ljutomer in VDC Gornja Radgona. V Lukavcih deluje socialno varstveni zavod, ki nudi storitve ljudem s posebnimi potrebami in starejšim osebam. Za starejše skrbijo v večih ustanovah, med katerimi so pomembnejši domovi za ostarele v Gornji Radgoni, Radencih in v Ljutomeru. Na področju socialnega varstva je v Prlekiji relativno dobro razvita mreža humanitarnih društev, ki pomagajo ljudem v stiski. Na tem področju obstaja sicer še precejšen potencial za razvoj osnovnih storitev v naseljih in na podeželju, zlasti z zasebno iniciativo in socialnim podjetništvom.

Kljub institucijam, ki se nahajajo na obravnavanem območju občutno primanjkuje programov, s katerimi bi vplivali na osebnostni razvoj prebivalstva ter s tem posledično na zmanjševanje števila konfliktov, tako v družinah, kot v splošnem družbenem življenju. Primanjkuje programov tudi za pomoč mladim družinam, ki velikokrat ne dohajajo naraščajočih obveznosti v službah in obveznostih do družine. Znatne so tudi potrebe po pomoči otrokom in ženskam, ki so žrtve nasilja. Mladi s težavami v razvoju pogosto ne zmorejo pritiska in prekmalu izstopijo iz družin in iz šolanja. Zanje obstaja premalo možnosti rehabilitacije. Prav ta utegne biti priložnost za zasebno iniciativo, za nevladne organizacije ali socialna podjetja in podobne oblike samopomoči in skupnostnih praks.

Kulturna infrastruktura. Območje LAS Prlekija ima bogato kulturno dediščino, ki ohranja avtentičnost in pristnost lokalnega okolja. Bogata je nepremična kulturna dediščina (cerkve, kapelice, kužna znamenja, gradovi, ohranjena mestna in vaška arhitektura). Prav tako je na območju LAS Prlekija bogata nesnovna kulturna dediščina. Vsa dediščina je prepuščena v glavnem vzdrževanju zasebnih in javnih lastnikov. Državna raven sistemsko sicer varuje kulturno dediščino, vendar za visok standard varstvenega režima nima na razpolago zadostnih sredstev - pravzaprav nobenih. Ohranjanje kulturne dediščine je nujno, saj ne gre le za ohranjanje nepremičnin ali starih običajev, navad in dragocenih spomenikov. Poleg navedenega predstavlja kulturna dediščina pomemben gradnik identitete prebivalstva.

Zato je pomembno, da z revitalizacijo kulturne dediščine in z ustrezno promocijo kulturne dediščine med lokalnim prebivalstvom in obiskovalci, ustvarimo pogoje za učinkovito spremembo odnosa družbe do teh dragocenosti in tako vplivamo na ohranitev in prenos vrednot in tovrstnega bogastva tudi na poznejše generacije. Povezovanje kulturne dediščine s trajnostnim turizmom je eden pomembnejših razvojnih potencialov LAS Prlekija.

Na obravnavanem območju delujejo različne institucije, v katerih se odvijajo raznovrstni kulturni dogodki. Na območju se nahaja vrsta kulturnih in vaških domov, dve splošni in več lokalnih knjižnic, muzeji ter kulturne in druge večnamenske dvorane, kjer se izvajajo številne kulturne prireditve.

Po podatkih na spletni strani www.mrrsp.gov.si (Društva, politične stranke in ustanove) za leto 2015 deluje na območju LAS Prlekija 116 kulturnih in umetniških društev, ki se v večini ukvarjajo z ljubiteljsko kulturo in so vključena v Javni sklad ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, ki se delno financira tudi iz občinskih proračunov. Stičišče družbeno kulturnega dogajanja predstavljajo prav kulturni in vaški domovi, ki predstavljajo osnovno infrastrukturo za družbene, kulturne in prostoročne aktivnosti. Številni so potrebni prenove in energetske sanacije. Na območju LAS Prlekija deluje 11 kulturnih domov, pomembnejši med njimi so Kulturni dom Apače, Dom kulture Gornja Radgona (Kultprotur), Kulturni dom Sveti Jurij ob Ščavnici, Kulturni dom Veržej, Kulturni dom Križevci, Dom kulture Ljutomer, Kulturni dom Mala Nedelja in Kulturni dom Razkrižje.¹⁵

¹⁴ Vir: odgovorne institucije na področju zdravstva in sociale na območju LAS Prlekija, 2015

¹⁵ Vir: lokalne skupnosti na območju LAS Prlekija, 2015

Športna infrastruktura. K dvigu kakovosti življenja prebivalstva močno vplivajo tudi športni programi in ustrezna športna infrastruktura, ki jo le-ti koristijo v svojem prostem času ali tudi profesionalno. Na obravnavanem območju se nahaja več športnih dvoran, vsaka šola ima večjo ali manjšo šolsko telovadnico in vrsto nepokritih igrišč, ki so namenjena različnim športom. Skupno deluje na območju LAS Prlekija 14 športnih dvoran. Značilno je, da so športne dvorane in telovadnice zelo dobro zasedene, kar pomeni, da obstaja po tovrstni infrastrukturi velika potreba. V občinah Ljutomer in Radenci delujeta v poletnem času zunanja bazena. Ob teh imajo kopališke kapacitete še vsa tri termalna kopališča, Radenci, Banovci in Bioterme Mala Nedelja, ki pa so bolj turističnega kot rekreativnega značaja. Delna izjema je le eden od bazenov v Zdravilišču Radenci. V vseh večjih naseljih so zgrajena igrišča za tenis, vse pogostejša pa so tudi športna strelišča in poligoni za skejtanje. Na območju LAS Prlekija je aktiven hipodrom v Ljutomeru, ki neguje in promovira konjeniški, kasaški šport.¹⁶

Po podatkih na spletni strani www.mrrsp.gov.si (Društva, politične stranke in ustanove) je bilo v letu 2015 na območju LAS Prlekija registriranih kar 153 športnih in rekreativnih društev. Društveno športno udejstvovanje, ki skrbi za popularizacijo in razvoj športnih panog v lokalnem okolju je odločilnega pomena. Nekatere športne panoge presegajo rekreativno raven in dosegajo pomembne športne rezultate na državnem in v mednarodnem merilu. Še naprej je potrebno spodbujati razvoj različnih športnih panog, predvsem na rekreativnem nivoju, kar pomembno vpliva na splošno zdravstveno stanje prebivalstva. Trendi vnovičnega oživljanja rekreacije na poligonih in na opremi v naravnem okolju prinašajo pozitivne učinke tudi na medgeneracijsko druženje, na aktivno preživljanje prostega časa vseh generacij in na zdravo odraščanje mladine. Tovrstne infrastrukture primanjkuje malodane v vseh sredinah.

- **Opis stanja okolja**

Kakovost življenja prebivalcev je v veliki meri odvisna od lokalnih virov in dobrin, ki omogočajo uvajanje gospodarskih dejavnosti in morajo biti usklajene z normativi varovanja okolja. Dolgoročni interes prebivalcev je trajnostno ravnanje z okoljem. Zaradi nerazvitosti območja je potrebna pospešena izgradnja infrastrukture, s katero pomembno izboljšujemo življenjski standard prebivalcev.

Opis stanja okolja zajema na eni strani predvsem skrb za **vire pitne vode**, za odvajanje in **čiščenje odpadnih voda** ter **ravnanje z odpadki**. Navedeno ureja izgrajena komunalna infrastruktura, ki je potrebna dograjevanja zlasti v redkeje poseljenih delih LAS Prlekija. Mesta in večja naselja se ponašajo z bolj urejeno osnovno infrastrukturo. V redkeje poseljenih območjih je infrastruktura, ki vpliva na stanje okolja veliko dražja in pogosto neizvedljiva zaradi geografskih danosti. Zato prihaja do točkovnega onesnaževanja s prostim izlivanjem odpadnih voda, kar je sicer v nasprotju z zakonodajo, vendar je taka realnost po vsej državi. Pomembno izboljšanje stanja pri točkovnem onesnaževanju je bilo doseženo z urejanjem odpadnih voda na kmetijah z živinorejo in z obveznim čiščenjem odpadnih voda vseh gospodarskih dejavnosti. Kvaliteta vodotokov, vključno z rekama Muro in Ščavnico, se je zato v zadnjem desetletju pomembno izboljšala. To ne velja za akumulacijska jezera (Gajševci, Negova, Blaguš), ki se pospešeno zamuljajo in s tem zmanjšujejo poplavno varnost širšega območja. Mulj je zaradi koncentracije škodljivih snovi neuporaben in bi v primeru velikih posegov čiščenja jezer, katere je sposobna financirati le država, predstavljal dodatno breme investicij. Do površinskih pritiskov onesnaževanja voda prihaja predvsem zaradi prekomernih ali časovno neustreznih nanosov organskih ostankov v kmetijstvu in zaradi pretiranega gnojenja z mineralnimi gnojili. Povečan nadzor in izobraževanje prebivalstva lahko zelo izboljšata te razmere. Potrebno bo pospešeno investirati v **ekoremediacijske** posege, s katerimi je možno ublažiti negativne učinke odpadnih voda na stanje okolja. Nujno je ultimativno varovanje vodnih virov. To je povezano z varovalnimi režimi na vodonosnikih in z definiranjem varovalnih pasov nad vodnimi viri.

Poplavna ogroženost je na območju LAS Prlekija velika zlasti v nižinskem delu zaradi reke Mure, ki vsako leto z visokimi vodami povzroči poplave večjega ali manjšega obsega. Tudi sekundarno poplavljanje in zalivanje kleti objektov na poplavnih območjih zaradi narasle podtalnice je okoljska stalnica. Nadaljevanje izgradnje in utrjevanje visokovodnih nasipov ob Muri je le eden od ukrepov za izboljšanje poplavne varnosti. Tudi z izvedbami ekoremediacij na vodotokih bi izboljšali poplavno varnost. Pomembni pa so tudi novi pristopi k izboljševanju poplavne varnosti, ki se zgledujejo po več tisočletni dinamiki reke Mure. Z nadzorovanim in pravočasnim bočnim razlivanjem reke Mure in

¹⁶ Vir: odgovorne inštitucije s področja športa na območju LAS Prlekija, 2015

napajanjem mrtvic lahko dosežemo boljšo poplavno varnost in hkrati v sušnih delih leta dosežemo boljšo vodnatost vodonosnikov in s tem ohranjamo količino in kakovost pitne vode.

Gričevnato območje ogrožajo številni **plazovi**, ki so v zadnjih letih povzročili ogromno gospodarsko škodo. Veliko plazov je ostalo nesaniranih in bodo trajno zarasli. Take kmetijske površine so izgubljene zaradi previsokih stroškov sanacije.

Nemajhen del ogroženosti stanja okolja je posledica pretirane **urbanizacije**. Izguba kmetijskih zemljišč in pritisk urbanih centrov v naravna okolja je stalen, premo sorazmeren z gostoto poseljenosti. Glede na to, da LAS Prlekija nima izrazito velikega mesta, je sorazmerno manjši tudi ta negativni vpliv na stanje okolja.¹⁷

Ogljični odtis je odvisen od številnih dejavnikov. Višji je v urbanih sredinah, pa tudi na podeželju nekatere dejavnosti precej negativno vplivajo nanj (živinoreja). Na tem področju je potrebno pospešeno izvajati aktivnosti osveščanja in izobraževanja prebivalstva. Hkrati je potrebno poskrbeti, da se bo ogljični odtis zmanjšal tudi z ustreznim preходом na trajnejše in za okolje manj obremenjujoče vire ogrevanja. Energetska sanacija zasebnih in zlasti javnih zgradb lahko izjemno veliko pripomore k izboljšanju ogljičnega odtisa. Enako velja za **trajnostno mobilnost**.

Kljub dobro organizirani javni službi ravnanja z odpadki še zmeraj ostaja nerešen problem **divjih odlagališč**. Slednje bi zahtevalo celovit, sistematičen pristop na celotnem območju Prlekije. V letu 2015 se je število divjih odlagališč na območju LAS Prlekija povečalo za 14,6 % v primerjavi z letom 2010.

Tabela 6: Število divjih odlagališč (Vir: [Register divjih odlagališč](#), 2010 in 2015)

Občine	Število divjih odlagališč	
	2010	2015
Apače	16	17
Gornja Radgona	43	37
Križevci	10	13
Ljutomer	77	86
Radenci	10	10
Razkrižje	30	20
Sv. Jurij ob Ščavnici	10	11
Veržej	17	50
LAS Prlekija	213	244

Pomemben dejavnik stanja okolja so **zavarovana območja**. V Prlekiji je teh območij veliko. Večinski del prleškega območja **Natura 2000** leži ob reki Muri. Največji delež površin Natura 2000 imajo štiri občine, ki po tem kazalniku odstopajo od ostalih. Občina Veržej ima v Naturi 2000 30,46 % površin, občina Razkrižje 21,14 %, občina Gornja Radgona 18,76 % in občina Apače 18,04 % površin. Sledijo občina Radenci z 12,19 %, občina Križevci z 10,21 %, občina Ljutomer s 5,29 % in občina Sveti Jurij ob Ščavnici z 2,66 % skupnih površin. Skupno zajemajo Natura 2000 površine v LAS Prlekija 4.530 ha, kar predstavlja 11,65 % skupnih površin območja.¹⁸

Poleg Nature 2000 so zavarovana območja na območju LAS Prlekija precej strukturirana in enakomerno razpršena po celotnem območju. Potoki, posebnega naravovarstvenega pomena so Kupetinski in Stanetinski potok. Med gozdovi je potrebno izpostaviti Gozdni rezervat Babji Ložič, ki ga ogroža bližina mesta Ljutomer in je postal kljub prepovedanemu gibanju v rezervatu, priljubljen prostor za rekreacijo in oddih. Gozdovi v Borecih imajo velik naravovarstveni pomen (Ključarovski, Logarovski, Kokorički gozd in Brezje). Med zavarovanimi habitati, gnezdišči in kolonijami so pomembni gnezdišče sivih čapelj na Moti, kolonija sivih čapelj v Podgradu, vse pogostejše pa opazimo ob tukajšnjih vodotokih, zlasti na Muri sledi bobra, ki je za več desetletij izginil iz tega območja. Med rastišči je potrebno izpostaviti rastišče narcis v Veržeju in rastišče sibirske perunike v Kuršincih. Številne struge in gramoznice so izjemnega pomena za stanje okolja in naravno raznolikost. Glinokop Boreci ima enega najvišjih varovalnih režimov, sledijo gramoznica Konjšče, gramoznica razkrižje, stara struga Ščavnice in Ščavniška dolina kot širši krajinski in habitatni sistem, v katerem je potrebno izpostaviti lokacijo Tothovega mlina. Oblikovana

¹⁷ Vir: lokalne skupnosti na območju LAS Prlekija, 2015

¹⁸ Vir: Natura 2000 (www.natura2000.si)

narava je dobro ohranjena v hrastovem parku Sršenov log v Ljutomeru in v majhnem parku na znani turistični točki Jeruzalem. Lep park v Radencih je pred nekaj leti žal popolnoma uničil vihar. Novo zasajena parka v Radencih in v Gornji Radgoni bosta potrebovala nekaj desetletij, če ne stoletje, da bosta dobila tradicionalno podobo mestnih parkov, ki privlačijo ptice, domače obiskovalce in turiste in nudijo urbanim sredinam svojevrsten prostor za preživljanje prostega časa.

V opisu stanja okolja zavzema posebno mesto **kulturna krajina**, ki se z razvojem pospešeno spreminja. Varovanje posebnih prvin kulturne krajine na območju LAS Prlekija je ena višjih prioritet zaradi multiplikativnih učinkov na nadaljnji razvoj Prlekije. Med zavarovanimi območji kulturne krajine zavzemajo najvišje mesto Krajinski park Ljutomerski ribniki in Jeruzalemske gorice, Krajinski park Negova in negovsko jezero in radgonsko kapelske gorice. V ravninskem delu LAS Prlekija se nahajajo številni izviri slatine, vrelci in mofete.

Navedena zavarovana območja in habitati imajo različne statusne varovanja, od območij Natura 2000, do ekološko pomembnih območij, naravnih vrednot državnega pomena, naravnih vrednot lokalnega pomena, državnih zavarovanih območij in lokalnih zavarovanih območij. Vsa so sistematično prikazana v knjigi Zavarovana območja v Prlekiji, ki je rezultat enega od projektov LAS Prlekija iz preteklega programskega obdobja. Nadaljevanje osveščanja in izobraževanja ter promocije pomena teh območij za trajnostni, sonaravni razvoj LAS Prlekija je nujno potrebno tudi v naslednjem programskega obdobja.

Gospodarski položaj območja LAS Prlekija

- Opis glavnih gospodarskih dejavnosti

Tabela 7: Število poslovnih subjektov po področjih dejavnosti (Vir: AJPES, oktober 2015)

Področje dejavnosti	Skupaj LAS	LAS v %	Skupaj Slovenija	Slovenija v %
Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo	83	3,07%	3.676	2,00%
Rudarstvo	2	0,07%	114	0,06%
Predelovalne dejavnosti	298	11,02%	19.815	9,74%
Oskrba z električno energijo, plinom in paro	42	1,55%	1.694	0,83%
Oskrba z vodo, ravnanje z odpadki in odpadki, saniranje okolja	6	0,22%	488	0,24%
Gradbeništvo	269	9,94%	20.912	10,28%
Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil	367	13,57%	28.750	14,13%
Promet in skladiščenje	113	4,18%	8.877	4,36%
Gostinstvo	182	6,73%	10.929	5,37%
Informacijske in komunikacijske dejavnosti	70	2,59%	8.758	4,31%
Finančne in zavarovalniške dejavnosti	35	1,29%	2.444	1,20%
Poslovanje z nepremičninami	26	0,96%	3.316	1,63%
Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	261	9,65%	32.521	15,99%
Druge raznovrstne poslovne dejavnosti	57	2,11%	7.195	3,54%
Dejavnost javne uprave in obrambe, dejavnost obvezne socialne varnosti	104	3,84%	2.910	1,43%
Izobraževanje	69	2,55%	5.847	2,87%
Zdravstvo in socialno varstvo	59	2,18%	5.222	2,57%
Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti	204	7,54%	14.343	7,05%
Druge dejavnosti	458	16,93%	25.625	12,60%
Skupaj	2.705	100,00%	203.463	100,00%

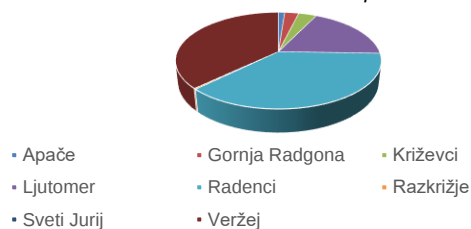
Glede na področje dejavnosti je na območju LAS Prlekija registriranih največ poslovnih subjektov v dejavnosti trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (13,57 %), sledijo predelovalne dejavnosti (11,02 %), gradbeništvo (9,94 %) in strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (9,65 %). Presenetljivo visoko je število poslovnih subjektov na področju kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnosti (7,54%) in šele na šestem mestu je gostinstvo, ki predstavlja po številu registriranih poslovnih subjektov 6,73 % (tabela št. 1). V primerjavi s slovensko strukturo so največja odstopanja na področju strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti, kjer zaostaja območje LAS Prlekija za 6,34 % v strukturi poslovnih subjektov. Spodbudno je, da je delež poslovnih subjektov v predelovalnih dejavnostih na območju LAS Prlekija za 1,28 % višji od slovenskega povprečja. Pričakovano je višji delež poslovnih subjektov od slovenskega povprečja na področju kmetijstva (razlika 1,07 %) in višji delež registriranih poslovnih subjektov od slovenskega povprečja na področju gostinstva (razlika 1,36 %). Obe slednji dejavnosti sta v gospodarski strukturi Prlekije sorazmerno pomembni. Spodbudna sta podatka o številu ležišč in o zasedenosti turističnih zmogljivosti. Po obeh je območje LAS Prlekija precej nad slovenskim povprečjem

(tabela št. 8). Največji delež ležišč imajo v občinah z velikimi turističnimi kompleksi, v občini Radenci Zdravilišče Radenci, v občini Veržej Terme Banovci in v občini Ljutomer Bioterme Mala Nedelja.¹⁹

Tabela 8: Nastanitvene sobe in ležišča (Vir: SURS, julij 2015)

Občine	Število sob	Število ležišč
Apače	15	28
Gornja Radgona	31	63
Križevci	10	80
Ljutomer	189	437
Radenci	510	882
Razkrižje	2	7
Sveti Jurij	0	0
Veržej	289	883
LAS Prlekija	1.046	2.380

Grafikon 1: Število ležišč po občinah

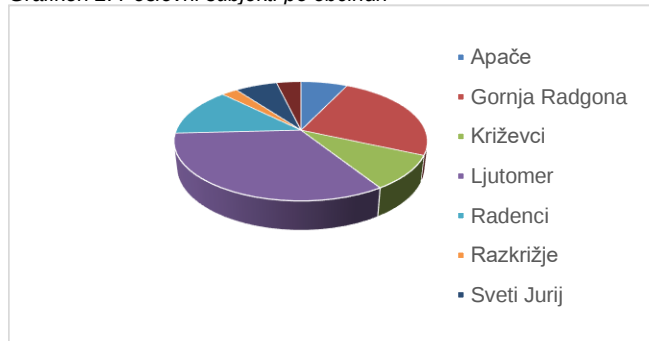

- **Stanje na področju gospodarskih dejavnosti**

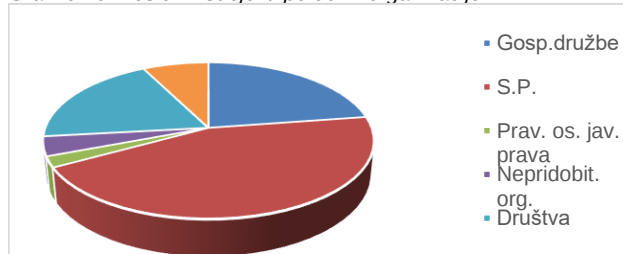
Tabela 9: Poslovni subjekti po občinah in po skupinah (Vir: AJPES, julij 2015)

Občina	Skupaj	Gospodarske družbe in zadrage	Samostojni podjetniki posamezniki	Pravne osebe javnega prava	Nepridobitne organizacije	Društva	Druge fizične osebe
Apače	191	34	93	2	6	40	16
Gornja Radgona	660	163	299	16	31	118	33
Križevci	251	53	104	3	7	56	28
Ljutomer	892	230	366	25	42	163	66
Radenci	356	79	161	8	13	68	27
Razkrižje	66	9	39	2	2	11	3
Sveti Jurij	172	20	85	2	2	44	19
Veržej	100	21	45	2	5	17	10
LAS Prlekija	2.688	609	1.192	60	108	517	202
Struktura %	100	22,66	44,35	2,23	4,02	19,23	7,51

Grafikon 2: Poslovni subjekti po občinah

Grafikon 3: Poslovni subjekti po obliki organizacije

Podrobnejša analiza poslovnih subjektov glede na obliko registracije kaže, da po številu prevladujejo samostojni podjetniki in posamezniki (44,35%), sledijo gospodarske družbe (22,66 %) in društva (19,23 %).

Razumljivo je, da je največ poslovnih subjektov v vseh kategorijah registriranih v občinah Ljutomer, Gornja Radgona in Radenci, kar je povezano s koncentracijo prebivalstva v urbanih središčih območja (tabela 5). Zaskrbljujoče je nizko število registriranih zadrug, le 14 jih je obstajalo v LAS Prlekija v letu 2014, iz česar lahko sklepamo, da je povezovanje v poslovnih dejavnostih v Prlekiji težavno.

Tržnice. Na območju LAS Prlekija delujejo štiri lokalne tržnice (Ljutomer, Križevci, Radenci in Gornja Radgona)²⁰, potencialne lokacije za delovanje lokalnih tržnic pa so vsa dodatna druga urbana središča

¹⁹ Vir: AJPES, 2015

²⁰ Vir: lokalne skupnosti na območju LAS Prlekija, 2015

na območju LAS – le teh je 12. To pomeni, da je dejavnost lokalnih tržnic na območju LAS še premalo razvita.

Obrtne cone. Na območju LAS deluje skupaj 9 podjetniško-obrtnih con 2 v Občini Ljutomer, 1 v Občini Razkrižje, 1 v Občini Križevci, 1 v Občini Veržej, 1 v Občini Sv. Jurij ob Ščavnici, 1 v Občini Radenci, 2 v Občini G. Radgona, 1 v Občini Apače).²¹ Na osnovi zaznanega podjetniškega interesa v občinah obstaja potreba po dodatnih kapacitetah v obrtnih conah.

Samooskrba. Stopnja samooskrbe z zelenjavo in svežim sadjem ter krompirjem je v slovenskem merilu na zaskrbljujoče nizki ravni (zelenjava 38,7 %; sveže sadje 60,9 %; krompir 59 %). Nekoliko ugodnejša je stopnja samooskrbe na področju mesa (74 %) in žit (72,6 %).²² S povečanjem deleža lastno pridelane zelenjave in svežega sadja v javnih zavodih bi lahko vplivali na višjo proizvodnjo obeh na območju LAS Prlekija preko povečanja lokalnega povpraševanja. Na ta način bi bil delež samooskrbe ustrezno višji.

Tabela 10: Zaposleni v poslovnih subjektih (Vir: AJ PES, 2014)

Občina	Gospodar. družbe	Samostojni podjetniki posamezn.	Zadrug	Skupaj
Apače	154	159	0	313
G. Radgona	2.565	577	61	3.203
Križevci	290	160	0	450
Ljutomer	1.743	625	22	2.390
Radenci	613	210	0	823
Razkrižje	36	68	0	104
Sveti Jurij	88	139	0	227
Veržej	28	65	0	93
LAS Prlekija	5.517	2.003	83	7.603

Po številu zaposlenih so najpomembnejši segment gospodarstva na območju LAS Prlekija gospodarske družbe. Ustvarijo največji del dohodka in zaposlujejo tri četrtine vseh zaposlenih v gospodarstvu. Samostojni podjetniki, ki so po številu prevladujoča oblika gospodarskih subjektov v Prlekiji, zaposlujejo le eno četrtino vseh zaposlenih. Majhno število zadrug se odraža tudi v majhnem številu zaposlenih v zadrugah, zgolj 1 %. Dani podatki pa ne pomenijo, da med samostojnimi podjetniki in zadrugami ni potenciala za porast zaposlovanja, prav nasprotno.

Glede na število zaposlenih so za območje LAS Prlekija najpomembnejše gospodarske panoge »predelovalne dejavnosti«, v katerih je zaposlenih 3.405 oseb, sledijo »gradbeništvo« s 1.007 zaposlenimi, zatem »trgovina, vzdrževanje in popravilo motornih vozil« s 651 zaposlenimi in »promet in skladiščenje« s 412 zaposlenimi. Ostale gospodarske panoge zaposlujejo do 235 oseb in so enakomerno razporejene. Izpostaviti velja kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo« z zgolj 188 zaposlenimi.

Tabela 11: Število zaposlenih po gospodarskih dejavnostih (Vir: AJ PES, 2015)

Gospodarska dejavnost	Apače	G. Radgona	Križevci	Ljutomer	Radenci	Razkrižje	Sv. Jurij ob Ščavnici	Veržej	Skupaj
Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo	10	138	12	22	2	0	4	0	188
Rudarstvo	0	0	0	107	0	0	0	0	107
Predelovalne dejavnosti	90	1768	218	998	249	11	45	26	3.405
Oskrba z električno energijo, plinom in paro	0	0	1	4	0	0	0	6	11
Oskrba z vodo; ravnanje z odpadki in saniranje okolja	0	35	0	70	0	0	0	0	105
Gradbeništvo	75	474	33	219	120	3	69	14	1.007
Trgovina; vzdrževanje in popravila motornih vozil	19	172	39	339	50	17	6	9	651
Promet in skladiščenje	4	195	45	111	41	1	9	6	412
Gostinstvo	12	75	15	56	15	10	7	11	201
Informacijske in komunikacijske dejavnosti	3	8	0	14	0	32	0	0	57

²¹ Vir: Občine LAS Prlekija

²² Vir: SURS, 2015

Finančne in zavarovalniške dejavnosti	9	0	1	7	0	0	0	1	18
Poslovanje z nepremičninami	0	9	0	5	0	0	0	0	14
Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	9	130	7	57	21	1	10	0	235
Druge raznovrstne poslovne dejavnosti	9	25	0	16	65	0	4	0	119
Dejavnost javne uprave in obrambe	0	0	0	4	0	0	0	0	4
Izobraževanje	0	6	0	6	0	0	0	0	12
Zdravstvo in socialno varstvo	2	77	4	0	108	1	0	0	192
Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti	0	0	0	0	3	0	3	0	6
Druge dejavnost	10	18	1	15	11	0	0	0	55
LAS Prlekija	252	3130	376	2050	685	76	157	73	6.799

Tabela 12: Pregled dopolnilnih dejavnosti po Upravnih enotah (Vir: UE Ljutomer, UE G. Radgona, oktober 2015)

Vrsta dopolnilne dejavnosti	2006		2014		2015	
	UE Gornja Radgona	UE Ljutomer	UE Gornja Radgona	UE Ljutomer	UE Gornja Radgona	UE Ljutomer
Turizem na kmetiji (vinotoči)	1		1	1	3	2
Kmetije z nastanitvijo	1	1	1		2	7
Kmetija s prostorom za kampiranje				1		1
Izletniške kmetije		2	1		4	4
Oddajanje prostora za piknike			2		1	2
Turistični prevoz potnikov z vprežnimi vozili						1
Prodaja pridelkov in izdelkov okoliških kmetij na kmetiji		1	4	1	16	12
Dejavnosti povezane s tradicionalnim znanjem				2		3
Izobraževanje in usposabljanje na kmetijah			1	1	2	2
Peka kruha		1	1		7	5
Peka potic in peciva		1			7	5
Predelava surovin			7	6	16	19
Perutninarstvo						1
Proizvodnja jajc						1
Predelava zelenjave						5
Vrtnarstvo	1	1				
Storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo ter opremo	3	3	5		19	38
Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov – sončni vir					7	13
Skupaj	6	10	23	12	84	121

Pregled dopolnilnih dejavnosti po letih kaže na ugoden trend povečanja v zadnjem letu. Vse od leta 2006 do leta 2014 se število dopolnilnih dejavnosti ni bistveno spremenilo.

Leto 2015 je bilo v tem smislu prelomno. V Upravni enoti Gornja Radgona je število registriranih dopolnilnih dejavnosti skoraj 4 krat višje od predhodnega leta, v Upravni enoti Ljutomer pa skoraj 10 krat višje.

Spodbuden je podatek o velikem številu registriranih dopolnilnih dejavnosti na področjih v povezavi s turizmom. Enako velja za storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo ter opremo (tabela št. 11).

Tabela 13: Povprečne mesečne plače (Vir: SURS, oktober 2006 in 2015)

Občina	Plača na mesec - bruto (eur)		
	2006	2015	Indeks 2015/2006
Apače	1.011,66	1.315,66	1,30
Gornja Radgona	1.033,93	1.367,07	1,32
Križevci	1.139,86	1.458,14	1,28
Ljutomer	974,47	1.362,82	1,40
Radenci	1.096,60	1.353,98	1,23
Razkrižje	1.063,18	1.339,88	1,26
Sveti Jurij	1.063,86	1.376,26	1,29
Veržej	1.190,52	1.320,70	1,11
LAS Prlekija	1.071,76	1.361,81	1,27
Slovenija	1.223,17	1.540,58	1,26

Manj spodbudne so primerjave plač s slovenskim povprečjem. Povprečne plače so od leta 2006 do leta 2015 sicer zrasle za 27 % (v Sloveniji za 26 %), vendar zaostajajo za slovenskim povprečjem za 13 % (tabela št. 6).

Razlike po višini plač med občinami so majhne, kar kaže na homogeno strukturo celotnega območja. Močnejše odstopajo od povprečja le plače v občini Križevci, kjer so najvišje, na dnu lestvice po višini plač pa so v občinah Veržej in Apače. Nihanja med leti te razlike zmanjšujejo.

Primerjava podatkov o dohodnini ponuja še slabšo podobo in potrjuje dejstvo, da je območje LAS Prlekija v najslabše razviti slovenski regiji. Po dohodkih na prebivalca in po dohodnini na prebivalca območje LAS Prlekija precej zaostaja za slovenskim povprečjem (za 2.055 EUR na letni ravni). V primerjavi med občinami imajo najvišje dohodke na zavezanca v občinah Radenci in Apače, najnižje pa v Svetem Juriju ob Ščavnici in v Razkrižju. Primerjava po dohodnini na zavezanca pokaže na dnu lestvice isti občini Sveti Jurij ob Ščavnici in Razkrižje, tudi na vrhu ostaja občina Radenci, le vrstni red sledečih je zamenjan. Na drugo mesto po dohodnini na zavezanca se uvršča občina Križevci in na tretje Veržej. Sledijo Ljutomer, Gornja Radgona in Apače. Dohodnina na zavezanca je na območju LAS Prlekija manjša od slovenskega povprečja za 538 EUR (tabela 9).

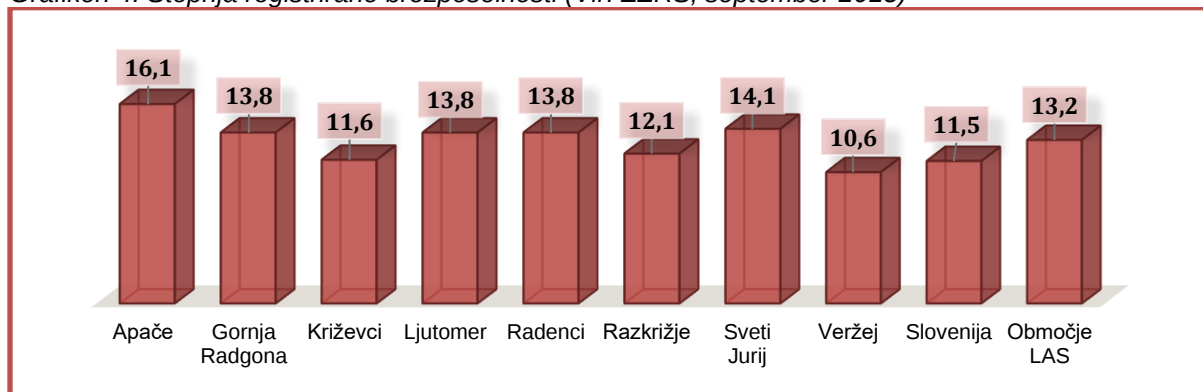
Tabela 14: Število zavezancev, dohodek in dohodnina po občinah v eur (Vir: FURS, 2013)

Občina	Število zavezancev	Dohodek	Dohodek / zavezanca	Vsota dohodnine	Dohodnina / zavezanca
Apače	1.573	23.964.552	15.235	1.733.758	1.102
Gornja Radgona	4.001	58.990.300	14.744	4.677.815	1.169
Križevci	1.665	23.794.053	14.291	2.055.707	1.235
Ljutomer	5.259	74.624.999	14.190	6.300.103	1.198
Radenci	2.462	39.243.446	15.940	3.711.982	1.508
Razkrižje	562	7.549.273	13.433	580.502	1.033
Sveti Jurij ob Ščavnici	1.280	16.680.108	13.031	1.162.894	909
Veržej	637	9.162.141	14.383	778.388	1.222
LAS Prlekija	17.439	254.008.871	14.566	21.001.150	1.204
Slovenija	968.070	16.089.588.020	16.620	1.687.031.136	1.743

• Stopnja brezposelnosti na območju LAS Prlekija

Stopnja registrirane brezposelnosti po občinah v septembru 2015 kaže na razlike po občinah. Najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti v občini Apače (16,1 %), sledi ji občina Sveti Jurij ob Ščavnici (14,1 %). Najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti v septembru 2015 beleži občina Veržej (10,6 %). Poleg slednje imata tudi občini Križevci (11,6 %) in Razkrižje (12,1 %) stopnjo brezposelnosti povsem blizu slovenskega povprečja. Stopnja registrirane brezposelnosti v LAS Prlekija (13,2 %) je pomembno nižja od regijske (Pomurje), ki se v povprečju giblje okrog 19 %.

Grafikon 4: Stopnja registrirane brezposelnosti (Vir: ZZRS, september 2015)

Analiza registrirane brezposelnosti po spolu kaže podobnost med območjem LAS Prlekija in slovenskim povprečjem. V obeh primerih je večje število brezposelnih žensk od brezposelnih moških. Pri tem ne izstopa nobena občina (tabela 10). Primerjava registrirane brezposelnosti po ravneh izobrazbe je nekoliko bolj razgibana. V obeh primerih je najmanj brezposelnih oseb s VI. in VII. stopnjo izobrazbe (v LAS Prlekija 14 % in v Sloveniji 17 %). Največji del brezposelnih je na območju LAS Prlekija s IV. in V. stopnjo izobrazbe (32 %), v slovenskem povprečju pa je največ brezposelnih s I. in II. stopnjo izobrazbe (29 %).

Tabela 15: Registrirane brezposelne osebe po izobrazbi (Vir: ZZRS, september 2015)

Občina	Število		Registrirane brezposelne osebe po ravneh izobrazbe, september 2015					Skupaj
	vsi	ženske	moški	I. - II.	III. - IV.	V.	VI. - VIII.	
Apače	211	125	86	75	63	43	30	211
G. Radgona	480	266	214	157	148	113	62	480
Križevci	170	108	62	37	59	42	32	170
Ljutomer	668	390	278	196	228	156	88	668
Radenci	283	144	139	72	95	81	35	283
Razkrižje	64	40	24	17	25	17	5	64
Sv. Jurij ob Š.	168	90	78	65	44	40	19	168
Veržej	57	36	21	9	11	22	15	57
LAS Prlekija	2.101	1.199	902	628	673	514	286	2.101
Slovenija	104.758	54.557	50.201	30.077	28.407	28.459	17.815	104.758

Demografske in sociološke značilnosti na območju LAS Prlekija

Število in gostota prebivalcev na obravnavanem območju

Na območju LAS Prlekija je živi po podatkih iz julija 2014 **38.113 prebivalcev** (tabela 9). Območje obsega po površini **388,7 km²**, gostota poseljenosti (98 prebivalcev na km²) pa je nekoliko nižja od slovenskega povprečja (102 prebivalca na km²) in nekoliko višja od povprečja regije Pomurje (88 prebivalcev na km²). Primerjava števila prebivalcev na naselje pokaže na velike razlike med občinami. Najbolj zgoščeno so naseljeni prebivalci v občini Veržej (427 prebivalcev na naselje) in najredkeje v občini Sveti Jurij ob Ščavnici 107 prebivalcev na naselje. Glede na prevladujoč podeželski karakter LAS Prlekija je razumljivo, da živi v tukajšnjih naseljih manjše število prebivalcev (povprečno 226 prebivalcev na naselje), kot v slovenskem povprečju (342 prebivalcev na naselje).

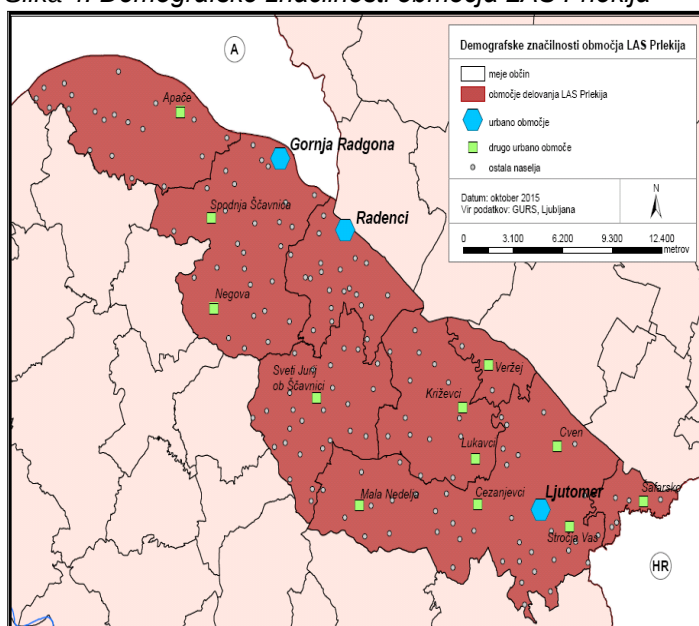
Tabela 16: Število in gostota prebivalcev, ter število naselij na območju LAS (Vir: SURS, julij 2014)

Občina	Površina (km ²)	Število prebivalcev	Gostota preb./ km ²	Število naselij	St. preb. na naselje
Apače	53,5	3.605	67	21	172
Gornja Radgona	74,6	8.522	114	30	284
Križevci	46,2	3.724	81	16	233
Ljutomer	107,2	11.580	108	44	263

Radenci	34,1	5.233	154	22	238
Razkrižje	9,8	1.286	131	6	214
Sveti Jurij	51,3	2.883	56	27	107
Veržej	12,0	1.280	107	3	427
Skupaj LAS:	388,7	38.113	98	169	226
Slovenija	20.273	2.061.623	102	6.035	342

Na območju LAS Prlekija se nahajata dve mesti, **Gornja Radgona** in **Ljutomer**, v katerih sta sedeža istoimenskih Upravnih enot. Mesto Gornja Radgona šteje 3.067 prebivalcev, mesto Ljutomer pa 3.366 prebivalcev. Med ostala (druga) urbana območja se umešajo Radenci z 2.174 prebivalci in med dodatna druga urbana območja skladno s Pravilnikom MGRT naselja Apače (551), Cezanjevci (243), Cven (592), Križevci (490), Lukavci (662), Mala Nedelja (107), Negova (354), Spodnja Ščavnica (441), Stroča vas (498), Sveti Jurij ob Ščavnici (207), Šafarsko (285) in Veržej (905). Skupaj živi v tako definiranih **urbanih delih LAS Prlekija 13.924 prebivalcev**, kar predstavlja 36,53% vseh prebivalcev območja LAS Prlekija.

Slika 4: Demografske značilnosti območja LAS Prlekija

Starostna struktura prebivalstva na območju LAS Prlekija je neugodna. V primerjavi s slovenskim povprečjem je indeks staranja višji kar za 20,1 točk, povprečna starost pa višja za 1,2 leti. V teh podatkih je še posebej zaskrbljujoče dejstvo, da je v strukturi delež prebivalcev starih med 0 in 14 let samo 13,5 %, kar je za 1,2 % nižje od slovenskega povprečja in obeta dolgoročno nadaljevanje trenda staranja prebivalstva.

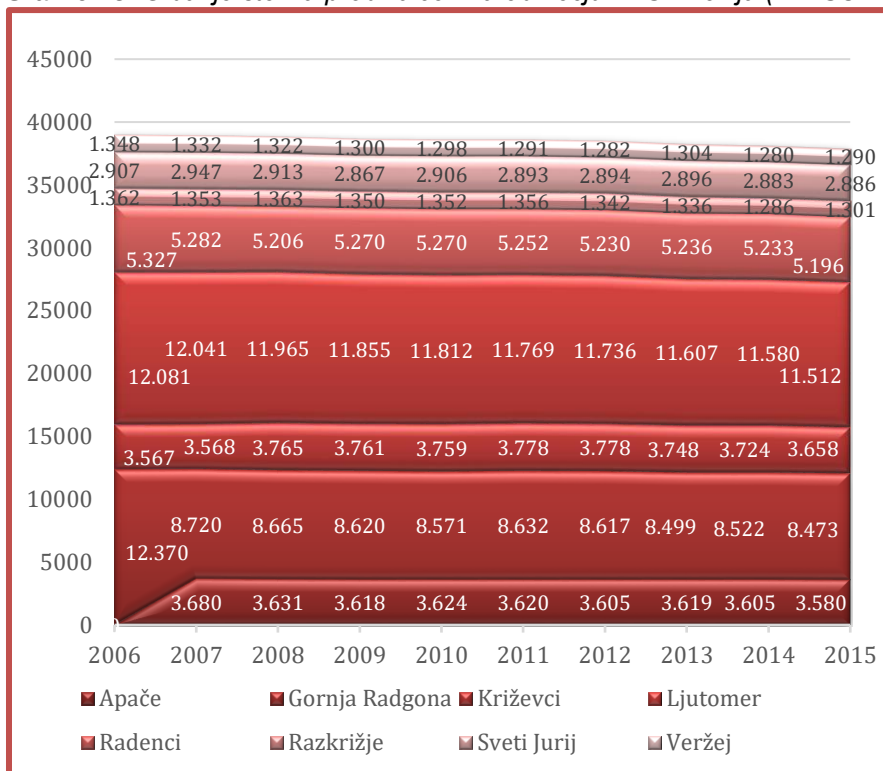
Primerjava med občinami kaže na najvišje oz. najmanj ugodne indekse staranja v občinah Radenci (162,5), Veržej (159,2) in Križevci (156,9). Ti podatki so zaskrbljujoči in terjajo posebno pozornost občinskih politik. Pod slovenskim povprečjem (120,5) je od vseh osmih prleških občin le občina Sveti Jurij ob Ščavnici z indeksom staranja 113,9 (tabela 12).

Tabela 17: Prebivalstvo po starosti (Vir: SURS, julij 2014)

Občina	Povprečna starost (leta)	Indeks staranja	Delež prebivalcev, starih 0-14 let (%)	Delež prebivalcev, starih 15-64 let (%)	Delež prebivalcev, starih 65 let ali več (%)	Delež prebivalcev, starih 80 let ali več (%)
Apače	42,9	124,9	13,5	69,7	16,8	4,3
Gornja Radgona	43,6	140,9	13,0	68,6	18,4	4,3
Križevci	44,4	156,9	12,8	67,2	20,1	5,5
Ljutomer	43,8	139,3	14,1	66,2	19,7	5,4
Radenci	45,0	162,5	12,6	66,9	20,5	5,0
Razkrižje	43,0	127,1	14,1	68,0	17,9	3,2
Sv. Jurij ob Ščavnici	42,1	113,9	15,0	68,0	17,1	5,2
Veržej	44,2	159,2	13,2	65,8	21,0	3,4
LAS Prlekija	43,6	140,6	13,5	67,5	18,9	4,5
Slovenija	42,4	120,5	14,7	67,6	17,7	4,7

- **Gibanje števila prebivalstva na območju LAS Prlekija v zadnjih desetih letih**

Grafikon 5: Gibanje števila prebivalcev na območju LAS Prlekija (Vir: SURS)

Gibanje števila prebivalcev po občinah v obdobju 2006 do 2015 kaže na neugodne trende na celotnem območju LAS Prlekija. V obravnavanem obdobju se je zmanjšalo število prebivalcev za 1.066. Negativni trendi zmanjševanja števila prebivalcev niso zaobšli nobene občine (grafikon 5).

Pozitiven selitveni prirast v letu 2014 beležijo v občinah Sveti Jurij (20), Gornja Radgona (13), Križevci (10) in Radenci (9), negativnega pa v občinah Ljutomer (-21), Apače (-12), Razkrižje (-7) in Veržej (-5) – tabela 13.

*Opomba h grafikonu 5: Občina Apače je bila v letu 2006 še v okviru občine Gornja Radgona

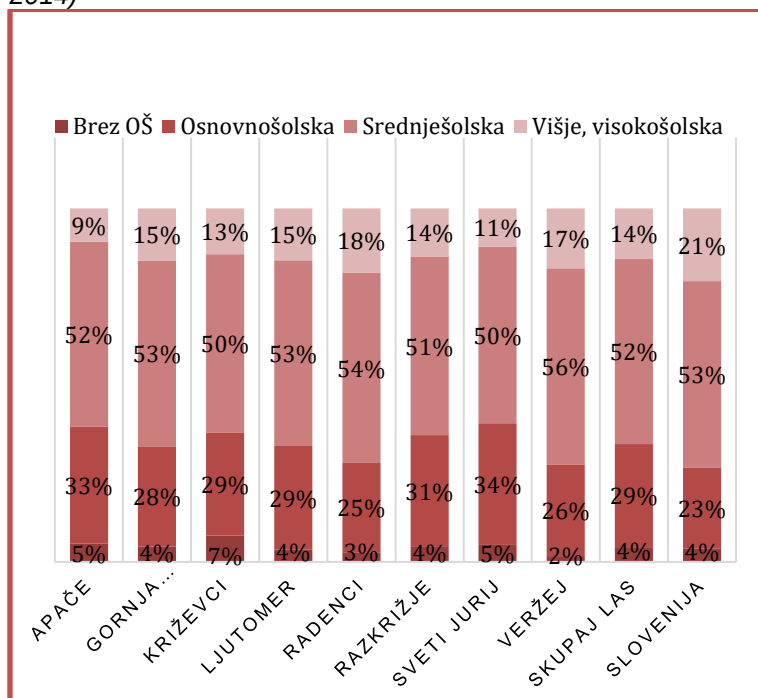
Tabela 18: Selitveno gibanje prebivalstva (Vir: SURS, 2014)

Občina	Skupaj	Priseljeni		Skupaj	Odseljeni		Selitveni prirast
		iz drugih občin Slovenije	iz tujine		v druge občine Slovenije	v tujino	
Apače	137	125	12	149	133	16	-12
Gornja Radgona	422	388	34	409	355	54	13
Križevci	167	156	11	157	146	11	10
Ljutomer	464	412	52	485	424	61	-21
Radenci	264	247	17	255	230	25	9
Razkrižje	74	71	3	81	68	13	-7
Sveti Jurij	149	139	10	129	125	4	20
Veržej	66	63	3	71	65	6	-5
LAS Prlekija	1.743	1.601	142	1.736	1.546	190	

- **Izobrazbena struktura prebivalstva**

Kompleksni strukturni problemi (negativni demografski trendi, slaba izobrazbena struktura, šibkost gospodarstva, nadpovprečna brezposelnost, slaba kupna moč prebivalstva, velik delež in naraščanje ranljivih skupin, nizka raven investicij in slaba tehnološka opremljenost in pogosta slaba konkurenčnost gospodarstva) so prisotni v razvojni regiji Pomurje (katere del je celotno območje LAS Prlekija) že daljše časovno obdobje. Regija Pomurje in z njo območje Prlekije se zaradi teh problemov umešča po razvitosti na državno dno, zato je bil sprejet poseben Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji. Del problematike razvojnega zaostanka Pomurja, kjer se nahaja vseh osem občin območja LAS Prlekija ureja Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. **Zaradi resnosti problemov, ki jih poskušata omiliti oba zakona, je potrebno obravnavati območje LAS Prlekija enakovredno z ostalimi problemskimi območji v državi.**

Grafikon 6: Prebivalstvo, nad 15 let, po izobrazbi (Vir: SURS, 2014)

Primerjava prebivalcev, starejših od 15 let po izobrazbi v letu 2014, kaže na to, da se približuje območje LAS Prlekija slovenskemu povprečju v dveh kategorijah: »Brez izobrazbe ali z nedokončano osnovno šolo« in »srednješolska izobrazba«. Zaskrbljujoč je podatek, da zaostaja v kategoriji »Prebivalci z višje ali visokošolsko izobrazbo«. To potrjuje splošne ugotovitve o odhajanju oz. nevratanju najvišje izobraženih kadrov iz regije v razvitejše, visokošolske centre in v tujino. Privabljanje izobraženih mladih ljudi domov bi imelo večplastni pozitivni učinek na LAS Prlekija. Izboljšala bi se neugodna demografska struktura, posledično bi se popravili tudi kazalci razvitosti območja in standarda prebivalstva (višji osebni dohodki, kupna moč in živahnejša lokalna ekonomija).

• Stanje na področju izobraževanja in kulture na območju LAS Prlekija

Na območju LAS Prlekija je predšolsko in osnovnošolsko **izobraževanje** primerno razvito. Na področju izobraževanja na tem območju delujeta še 2 glasbeni šoli (Ljutomer in Gornja Radgona), Gimnazija Franca Miklošiča v Ljutomeru in Srednja šola za gostinstvo in turizem v Radencih.

Ena tretjina občanov se v svojem življenju dodatno izobražuje. V večini izvajajo ta izobraževanja usposobljene institucije: Javni zavod Knjižnica Gornja Radgona se ukvarja predvsem z izobraževanjem odraslih, Javni zavod za šport, izobraževanje odraslih in mladino Ljutomer, krajše ŠIM Ljutomer, pa ima poleg te dejavnosti razvejano paleto komplementarnih dejavnosti na področju izobraževanja, športa in kulture²³. Iz analize stanja na trgu delovne sile lahko povzamemo, da so tudi dopolnilni izobraževalni programi, ki so namenjeni pridobivanju dodatnih znanj oziroma prekvalifikaciji, neusklajeni z dejanskimi potrebami v okolju. Razlogi za to so deloma sistemsko pogojeni. Ljudje, predvsem starejši in nižje izobraženi ne kažejo velikega interesa za dodatno izobraževanje. Smiselno bi bilo razvijati dopolnilne programe skladno z razvojnimi prioritetami, saj bi na tak način lahko trg delovne sile zadostil potrebam vodilnih gospodarskih panog oziroma razvojnim usmeritvam. Dostopnost do tovrstnih programov ni najboljše, saj se na območju LAS Prlekija z eno samo izjemo ne ponujajo programi nacionalnih poklicnih kvalifikacij (NPK). Ljudske univerze sicer izvajajo vrsto izobraževalnih programov v prostočasnih aktivnostih starejših. Ponudba na področju dopolnilnega izobraževanja za mlade pa je zelo slaba. Na območju LAS Prlekija ni nobenega centra obšolskih dejavnosti, kar je povsem nerazumljivo in nesprijetljivo.

Kultura. Kljub ustreznim institucijam (Javni zavodi v večjih občinah in JSKD) in bogatemu društvenemu življenju, ki ga negujejo nevladne organizacije, pa le-te ne zadoščajo za polno in kakovostno kulturno življenje prebivalstva. Dodatna podpora inovativnim in kreativnim programom na področju kulture bi izboljšala duhovno počutje ljudi na eni strani in bi hkrati pozitivno vplivala na kreativnost in ustvarjalnost vse populacije, zlasti mladih.²⁴

Pomembnejše **prireditve** na območju LAS Prlekija so Božična noč in Pozdrav jeseni (v Razkrižju), Grossmanov festival vina in filma, Prleški sejem, postavitve klopota, Martinovanje in konjske dirke (v Ljutomeru), Miholov sejem in Osterčev večer (v Veržeju), Prleška gibanica, Slavičev večer (v Križevcih),

²³ Organizacija ŠIM Ljutomer je od 1.7.2016 v likvidaciji.

²⁴ Vir: lokalne skupnosti na območju LAS Prlekija in pristojne inštitucije, 2015

festival »Jurjovo je« (v Svetem Juriju ob Ščavnici), Maraton treh src (v Radencih), Radgonski sejem in Salon Traminec (v Gornji Radgoni). Ob teh nastajajo nove pobude in iniciative kulturnih prireditev, vrednih podpore iz lokalnih, nacionalnih in evropskih virov.²⁵

• Opis ranljivih skupin

Ranljive skupine se zaradi svojih specifičnih problemov in življenjskih okoliščin težje odzivajo na dinamične spremembe v sodobni družbi. Te skupine so na trgu delovne sile manj konkurenčne in zato pogosto odrinjene na družbeno obrobje. Potrebno jim je posvetiti posebno pozornost.

Brezposelni so izrazito nehomogena skupina vseh starosti in izobrazb. Na celotnem območju LAS Prlekija je bilo v mesecu juniju 2015, 2209 brezposelnih oseb, od tega je bilo več žensk (1199) in nekaj manj moških (1010). Demografski podatki območja kažejo, da je odstotek starejših ljudi in ljudi z nizkimi dohodki višji od kot v ostalih regijah in višji od slovenskega povprečja.

Mladi so iz razvojne perspektive najpomembnejša ranljiva skupina. Med delovno aktivnimi prebivalci območja LAS Prlekija je prav med mladimi precejšnje število brezposelnih. Na območju LAS Prlekija je v letu 2015 med vsemi registriranimi brezposelnimi 25,6 % starih med 15 in 24 let ter 21,7 % starih med 25 in 29 let. V tej skupini prevladujejo iskalci prve zaposlitve in manj izobraženi. Tudi za visoko izobražene mlade kadre je novih delovnih mest je premalo. Poleg potrebe po zaposlitvi oz. rešitvi eksistenčnih problemov med mladimi, opazamo potrebo mladih po tem, da svoje znanje in ideje pretvorijo v finančno donosne poslovne modele, tako v urbanih naseljih, kot na podeželju. V teh primerih gre za tiste mlade, ki svojo priložnost v prvi vrsti vidijo v samozaposlitvi in ne v klasični zaposlitvi. Obstoječi šolski sistem podjetniških znanj in veščin skorajda ne nudi, zato je zaznati med mladimi izrazito pomanjkanje tovrstnih kompetenc. Povezovanje študentske mladine z utripom življenja in dela v Prlekiji postaja ena od priložnosti, ki lahko prinesejo rezultate na daljši rok.

Tabela 19: Stopnja registrirane brezposelnosti mladih (Vir: SURS, 2010, 2015)

	junij 2010		junij 2015	
starostni razred /občina	15 - 24	25 - 29	15 - 24	25-29
Apače	29,5	14,9	30,6	23,4
Gornja Radgona	22,9	15,8	26,3	21,1
Križevci	28,6	12,6	23,1	20
Ljutomer	31,5	15,5	20,6	23,3
Radenci	30,7	13,1	31	17,7
Razkrižje	33,3	13,2	34,5	20
Sveti Jurij ob Ščavnici	19,5	15,7	26,7	17,6
Veržej	21,1	15,9	12	30,4
LAS Prlekija	27,1	14,6	25,6	21,7
Slovenija	22	13,4	25,6	17,1

Osebe z motnjami v razvoju, se do dopolnjenega 26. leta starosti vključujejo v redni šolski program. Po tem se vključujejo v varstveno delovni center. Na območju LAS Prlekija, delujeta dva varstveno delovna centra (v Ljutomeru in Gornji Radgoni). Na področju skrbi za osebe z motnjami v duševnem razvoju delujeta na območju LAS Prlekija Društvo Sožitje in Društvo Sonček. Obe društvi se trudita otrokom in odraslim osebam z motnjami v duševnem razvoju, zagotoviti kakovostno in polno življenje, ki temelji na enakopravnosti. Nastajajoče pobude zaposlitvenih centrov omogočajo trajnejše zaposlovanje in angažiranje posameznikov iz več ranljivih skupin. Poleg teh oseb smo zaznali posebno skupino mladih, ki imajo motnje v razvoju zaradi težkih socialnih razmer. Tudi tem posvečamo v Prlekiji posebno pozornost.²⁶

Ostareli ljudje postajajo ranljiva skupina predvsem zaradi zaostrovanja socialno ekonomskih razmer v državi. Po podatkih iz leta 2015 je na območju LAS Prlekija odstotek prebivalstva, starejšega od 65 let višji od povprečja v Sloveniji. Posebej izstopajo občine Križevci in Ljutomer z odstotkom višjim od 20%, še bolj pa občini Radenci in Veržej z odstotkom višjim od 21%. Sicer je povprečje v Sloveniji 17,9%, na območju LAS Prlekija pa je starejših od 65 let 19,2% prebivalcev. Tudi v prihodnje pričakujemo porast števila starejših občanov. Zaznani so trendi odhajanja ostarelih v domove za starostnike čez mejo, na

²⁵ Vir: PRA giz in lokalne skupnosti na območju LAS Prlekija, 2015

²⁶ Vir: lokalne skupnosti na območju LAS Prlekija

Hrvaško, zaradi cenovno ugodnejših, a kvalitetno primerljivih možnosti. Poleg štirih domov za starostnike v Prlekiji je potrebno posvetiti več pozornosti novim programom in storitvam, ki izboljšujejo kvaliteto življenja starejših ter podaljšujejo njihovo bivanje v domačem okolju.²⁷

Ženske imajo na območju LAS Prlekija sicer daljšo življenjsko dobo od moških in se v veliki meri vključujejo v široko paleto dejavnosti, povezanih s kvaliteto življenja. Vendarle analiza zaposlenih kaže na njihovo materialno deprivilegiranost. Stopnja brezposelnosti žensk na območju LAS Prlekija (18,6 %) je višja kot je državno povprečje (13,6 %) in je v letu 2015 bila višja kot leta 2010 (17,3 %). Ženske so zaradi vrste razlogov slabše zastopane in redko vključene v gospodarske in politične kroge. Strategija lokalnega razvoja slednjega vplivnega kroga ne bo naslavljalala. Afirmacija žensk na področju lokalne ekonomije pa je na območju LAS Prlekija poseben izziv.

Tabela 20: Stopnja registrirane brezposelnosti žensk (Vir: SURS, 2010, 2015)

občina	junij 2010	junij 2015
Apače	19,2	22,5
Gornja Radgona	16,8	18,3
Križevci	16,9	19,1
Ljutomer	20,0	19,0
Radenci	15,1	16,3
Razkrižje	16,2	20,2
Sveti Jurij ob Ščavnici	17,5	18,3
Veržej	16,3	14,9
LAS Prlekija	17,3	18,6
Slovenija	11,3	13,6

Izkušnje z izvajanjem programa LEADER v programskem obdobju 2007 – 2013

• Izkušnje s pripravo SLR v obdobju 2007 – 2013

V programskem obdobju 2007-2013 je priprava Lokalne razvojne strategije potekala po **pristopu »od spodaj navzgor«**, v sodelovanju z vsemi zainteresiranimi člani na območju LAS Prlekija. Prleška razvojna agencija, ki je bila kasneje tudi izbrana za upravljalca Lokalne akcijske skupine Prlekija, je vodila širok krog aktivnosti za pripravo strategije. Organizirala je vrsto delavnic, sestankov, posvetovanj in vodila transparenten postopek konstituiranja in kasneje delovanja LAS Prlekija. Ta je bila ustanovljena kot konzorcialno partnerstvo. **Konzorcijsko pogodbo** je podpisalo 42 članov LAS, katerim so se naknadno priključili še štirje. V pripravi strategije so sodelovale vse prleške občine, večina društev, nekatera podjetja, zasebniki in številni posamezniki. Že v pripravo strategije so bili vključeni predstavniki vseh treh sektorjev, javnega, gospodarskega in zasebnega. Prav aktivno vključevanje širokega kroga deležnikov v pripravi strategije se je kasneje obrestovalo v uspešnosti pripravljanja in izvajanja projektov. Realno načrtovanje ciljev in ukrepov za njihovo doseganje je bilo podlaga za strategijo, ki so jo številni partnerji uresničevali s kvalitetnimi projekti. V preteklem programskem obdobju je LAS Prlekija uspešno izvedla **53 projektov**. Ob upoštevanju pristopa »od spodaj navzgor«, je Prleška razvojna agencija hkrati usklajevala Lokalno razvojno strategijo z ostalimi razvojnimi dokumenti na lokalni in regionalni ravni (območni in regionalni razvojni program) in hkrati s strateškimi dokumenti na nacionalni in evropski ravni. V dveh zaporednih vmesnih vrednotenjih lokalnih akcijskih skupin iz strani organa upravljanja programa LEADER, je bila LAS Prlekija vsakič **med najuspešnejšimi v državi**. To je prineslo območju Prlekije dodatnih 218.660,39 EUR nepovratnih sredstev za izvajanje projektov. Raznolikost članov LAS Prlekija je ustvarila pogoje za kreiranje **široke mreže lokalnih partnerjev**, povezanih v koalicijo za razvoj prleškega podeželja. Mrežna povezanost in **učinkovito upravljanje** lokalne akcijske skupine so ugodno vplivale na razpršenost izvajanja projektov po celotnem območju. Povezave med partnerji, nastale v prejšnjem programskem obdobju, so dale dobro osnovo za nadaljevanje dela v novem programskem obdobju in mnogi so se aktivno vključili v oblikovanje LAS Prlekija in v pripravo Strategije lokalnega razvoja tudi tokrat. To dokazuje izjemno **široka koalicija več kot 80 partnerjev**, ki so kljub zmanjšanju območja zaradi odcepitve občin iz Upravne enote Ormož, soustanovili novo lokalno akcijsko skupino z istim imenom.

²⁷ Vir: SURS

- **Opis in možnosti izrabe obstoječih razvojnih struktur na območju LAS Prlekija**

Za uspešno izvedbo Strategije lokalnega razvoja je nujno potrebno učinkovito podporno okolje. Na območju Prlekije razen Lokalne akcijske skupine ne obstaja enotna organizacija, ki bi celostno pokrivala močno razdrobljeno območje. Območje Prlekije ima veliko število javnih institucij, katerih število se postopno zmanjšuje, vse pa imajo v širšem nacionalnem prostoru marginalno vlogo. Vseh osem občin LAS Prlekija je umeščenih v statistično regijo Pomurje. Razdeljene so v dve upravni enoti: UE Gornja Radgona in UE Ljutomer. Na območju LAS Prlekija so vse podpirne institucije razpršene skladno z upravno razdrobljenostjo Prlekije. **Osem občinskih uprav in dve Upravni enoti** predstavljajo osnovno in hkrati najmočnejše podporno okolje, organizirano v okviru javnega sektorja.

Na območju LAS Prlekija aktivno delujeta **dve razvojni agenciji**. **Prleška razvojna agencija giz - PRA** pokriva občine UE Ljutomer, **Podjetniško razvojna agencija Gornja Radgona – PORA** pa pokriva občine v UE Gornja Radgona. PRA je organizirana po zakonu o gospodarskih družbah, PORA pa je organizirana v obliki javnega zavoda. Obe imata status neprofitnih organizacij. Od leta 2016 izvajata obe razvojni agenciji v sodelovanju s še dvema agencijama iz Prekmurja, delo **mrežno organizirane Regionalno razvojne agencije za Pomurje**. V tej funkciji bosta obe instituciji opravljali splošne razvojne naloge, skladno z Zakonom o pospeševanju skladnega regionalnega razvoja.

Razvojni agenciji PRA in PORA sta imeli ključno podporno vlogo že v procesu ustanavljanja **Območnega razvojnega partnerstva Prlekija**, h kateremu je pristopilo vseh osem občin in na območju katerih deluje LAS Prlekija. Razvojne agencije so v letu 2013 izdelale Območni razvojni program za Prlekijo (ORP), ki je povzel ključne usmeritve Razvojnega programa podeželja (RPP) na istem območju in povezal razvojne usmeritve z obema regijskima razvojnima programoma (RRP) za Pomurje in Podravje. Občine in druge organizacije ter posamezniki iz Prlekije so s pomočjo izdelanih programov ob dodatni tehnični podpori obeh razvojnih agencij uspešno pridobivale sredstva iz naslova evropskih strukturnih in kohezijskih skladov.

Na območju LAS Prlekija deluje **pet javnih organizacij na področju turizma**: Lokalna turistična organizacija Ljutomer²⁸, Zavod za kulturo, turizem in promocijo Gornja Radgona, Zavod za turizem in šport Radenci, Turistično informacijski center Apače, Turistično informacijski center Razkrižje in Turistično informacijski center Veržej. Naštete javne institucije so bile ustanovljene z namenom promoviranja lokalnih turističnih kapacitet in so v glavnem dobro usposobljene za izvajanje turističnega vodenja na območju svojih občin. Tiste z daljšim stažem in boljšo kadrovsko zasedbo izvajajo tudi trženje turističnih paketov, katere pripravljajo v sodelovanju s turističnimi ponudniki. Tudi številne **turistične organizacije in društva** se povezujejo po upravnih enotah in v Pomursko turistično zvezo na ravni regije. Na tej ravni deluje tudi **Regijska destinacijska organizacija (RDO)** v obliki konzorcija, katerega koordinira Prleška razvojna agencija.

Kmetijska svetovalna služba (KSS), ki deluje v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije (KGZS), je enakomerno razpršena po dveh upravnih enotah oziroma občinah. V vsaki deluje Območna enota KSS. Regijski center se nahaja izven Prlekije, v Murski Soboti. Regijsko organizirani sta tudi **Gospodarska zbornica Slovenije (GZS)**, ki žal na območju Prlekije nima samostojne enote in mreža **Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS)**, ki ima na območju LAS Prlekija eno Krajevno enoto. Območna obrtna zbornica (OOZ) ima na območju LAS Prlekija dve samostojni enoti, **OOZ Ljutomer** in **OOZ Gornja Radgona**.

Na območju Prlekije potekajo **tri vinsko turistične ceste**: Srednje slovensko goriška vinska cesta (**VTC 13**), Jeruzalemska vinska cesta (**VTC15**) in Radgonsko – kapelska vinska cesta (**VTC 16**). Na vsaki od teh vinskih turističnih cest je v drugi polovici 90. let deloval projektni svet. Vsak projektni svet je na svoji vinsko turistični cesti postavil enovito signalizacijo, skladno z izbrano celostno podobo. Že dolgo ne deluje več noben projektni svet na območju LAS Prlekija. Namesto svetov VTC so sedaj na teh območjih aktivna **društva vinogradnikov**, ki imajo podobno povezovalno vlogo.

Na področju izobraževanja sta nedvomno pomembni obe srednji šoli, ki delujeta na tem območju. **Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer** se vseskozi dokazuje z izjemnimi rezultati v državnem merilu. **Srednja turistična in gostinska šola Radenci** pokriva deficitarno srednješolsko in poklicno izobraževanje in je prav zato pomembna tudi za lokalno okolje in tudi za širšo regijo. V okviru javnega

²⁸ Organizacija LTO Ljutomer je od 1.7.2016 v likvidaciji.

sektorja delujeta na območju dve pomembni izobraževalni ustanovi za odrasle, vsaka organizirana na specifičen način: **Javni zavod Knjižnica Gornja Radgona** in **Javni zavod za šport, izobraževanje odraslih in mladino Ljutomer – ŠIM**²⁹.

Na področju varstva narave in ohranjanja kulturne dediščine na območju Prlekije ni samostojnih enot. Aktivnosti na teh področjih pokrivajo pristojne službe s sedeži v Mariboru.

• Opis uspešno zaključenih projektov

LAS Prlekija je bila oblikovana leta 2008 v obliki konzorcija. Sestavljen je bil iz predstavnikov javnega, zasebnega in ekonomskega sektorja. Delovanje je bilo financirano iz evropskega sklada LEADER in iz lokalnih javnih virov, ki so jih zagotavljale občine. Sofinanciranje delovanja LAS Prlekija je omogočalo izvajanje projektov skladno s sprejeto Lokalno razvojno strategijo.

Delovanje LAS Prlekija v obdobju 2007 – 2013 je bilo zelo uspešno, saj se je po vrednotenju vseh slovenskih lokalnih akcijskih skupin kar dvakrat uvrstila med najuspešnejše LAS v državi. Prvič 6. 7. 2012 z odločbo MKO št. 33151-1/2009/117, kar je prineslo dodatna sredstva v višini 79.260,39 € in drugič 23.4.2013 z odločbo MKGP št.: 33151-1/2009/156, kar je prineslo dodatnih 139.400,00 €. Skupaj je LAS Prlekija iz naslova **nadpovprečne uspešnosti** dobila dodatnih 218.660,39 EUR sredstev iz programa LEADER.

LAS Prlekija je v obdobju od 2009 do 2013 izvedla **6 razpisov**, vsako leto po enega, v letu 2012 pa kar dva. Na teh 6 razpisov so prijavitelji oddali z 99 projektnimi predlogi, od katerih je Svet LAS Prlekija izbral 56 najboljših za izvedbo. **53 projektov** je bilo uspešno izvedenih, trije prijavitelji pa so žal od izvedbe že potrjenih projektov odstopili. Skupna vrednost 53 izvedenih projektov je bila 1.615.349,57 €, odobrena LEADER sredstva pa so znašala za te projekte 1.061.876,06 €.

Največje število izvedenih projektov je bilo na področju **turizma**. Sedemnajst izvedenih projektov je prejelo 370.151,80 €. Sledilo je področje **kulture** z 12 projekti in 207.664,49 €, področje **pridelave in predelave hrane** z 9 projekti in 155.596,61 €, področje **okolja** s 6 projekti in 152.000,43 €, področje **socialne** s petimi projekti in 95.344,66 € ter področje **rokodelstva** s štirimi projekti in 81.120,07 €.

Med najuspešnejšimi projekti v programskem obdobju izpostavljamo le nekatere:

Skrajšano ime projekta	Nosilec	Rezultati
Božična Prlekija	Občina Veržej	Koordinacija kulturnih prireditev, izboljšanje kvalitete prireditev
Domačija	Karitas	Vzpostavitev socialne kmetije, vključevanje ranljivih / mladih
Grajski tabor Negova	TD Negova	Ohranjanje kulturne dediščine in promocija turizma /mladi
Jeruzalem vabi	LTO Prlekija Ljutomer	Krepitev lokalne ponudbe Lokalna tržnica, ponudba
Matičnjak ogroženih drevesnih vrst	Občina Križevci	Ohranjanje ogroženih vrst Izobraževanje mladih
Mladi posvojijo rokodelca	Zavod Marianum Veržej	Uvajanje mladih v rokodelstvo, Ohranjanje dediščine
Muzej kasaških konj	Kasaški klub Ljutomer	Ohranjanje kulturne dediščine Nov turistični produkt
Permakulturno biodinamični vrt	Pomurski sejem d.d.	Promocija zdravega življenja, Spodbujanje samooskrbe
Prleška mladina	Studio Efekt	Aktiviranje, povezovanje mladih Komunikacija
Radgonski biseri	Občina Gornja Radgona	Turistična promocija In označbe
Simply Cycling Slovenia	Paul Wadkin	Razvoj turističnega produkta vodenje kolesarjev
Spodbujanje rabe geotermalne Energije	Fabrika d.o.o.	Promocija OVE in URE izobraževanje
TRC Konjišče	Občina Apače	Ureditve turistične točke, prireditveni prostor
Uvajanje zdrave hrane v šole in vrtce	PORA Gornja Radgona	Zdrava prehrana mladine - povečanje stopnje samooskrbe

²⁹ Organizacija ŠIM Ljutomer je od 1.7.2016 v likvidaciji.

6. Analiza razvojnih potreb in možnosti območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti

Potrebe in izzivi območja LAS Prlekija v programskem obdobju 2014 - 2020

V obdobju snovanja Strategije lokalnega razvoja LAS Prlekija od poletja 2015 do januarja 2016 so številni posamezniki in organizacije prispevali k ostrenju pogleda na prihodnje programsko obdobje 2014 – 2020. Mnogoteri mnenja in predlogi so se v tvornih razpravah soočili z različnimi argumenti na delavnicah, sestankih in strokovnih srečanjih v formalnih in tudi v sproščenih razgovorih. Evidentirane potrebe in izzivi v tem procesu je moč strniti v štiri skupine, ki usmerjajo razvojna prizadevanja v oblikovanje štirih ustreznih področij: **lokalna ekonomija, kvaliteta življenja, narava in sociala.**

• Lokalna ekonomija

Lokalno ekonomijo smo razčlenili na več tematskih področij, v katerih najdejo priložnosti vse generacije ljudi, ki imajo potrebo ali željo živeti in ustvarjati v Prlekiji. Ta področja so turizem, pridelava in predelava hrane, povezovanje in trženje ter obrt in dopolnilne dejavnosti. Podrobnejša analiza razkriva vrsto možnosti in smeri razvoja vsakega od navedenih področij, izhajajočih iz lokalnih potreb.

Turizem so udeleženci postavili v ospredje na večini delavnic in sestankov ob razmišljanjih o potrebah in izzivih območja LAS Prlekija. Temu primerno je v turizmu evidentiran največji nabor potreb:

- povečanje potrošnje turistov, ki obiščejo tukajšnje ali bližnje točke in prireditve
- podaljšanje časa bivanja turistov na območju LAS Prlekija
- povečanje kapacitet, izboljšanje kvalitete in diverzifikacija turistične ponudbe
- nočitvene kapacitete (izgradnja dodatnih zmogljivosti na nekaterih območjih in povečanje zasedenosti pri obstoječih ponudnikih)
- blagovne znamke (povezovanje in promocijska podpora skupnim blagovnim znamkam)
- povezovanje sorodnih vsebin turistične ponudbe (konji, jezera, gradovi, narava)
- institucionalno povezovanje podpornega okolja v turizmu
- večja vključenost gospodarstva v turizem
- izboljšanje kolesarske infrastrukture in povezav med kraji s turistično ponudbo
- večja vključenost naravne in kulturne dediščine v turistično ponudbo
- večja vključenost mladih
- boljša signalizacija o turistični ponudbi na avtocesti in ostalih prometnih poteh
- večšine komuniciranja in znanja tujih jezikov pri turističnih ponudnikih.

Tudi izzivov na področju turizma je največ:

- graditi turistično ponudbo v navezavi na terme in prireditve (eden večjih izzivov je pritegniti goste omenjenih treh večjih turističnih ponudnikov v zaledje in s kvalitetno ponudbo povečati potrošnjo turistov v času oddiha na območju LAS Prlekija)
- priprava skupnega promocijskega gradiva, v katerem se predstavi celotno območje
- razvoj novih turističnih produktov (športni turizem, adrenalinska ponudba, naravovarstveni turizem, kulturna dediščina v sodobni ponudbi)
- neizkoriščenost sodobnih komunikacijskih kanalov (splet, displeji, mediji)
- močnejša povezava in oživljanje vinske turističnih cest (3 VTC v Prlekiji, navezava na sosednje VTC v Avstriji in Hrvaški)
- izboljšanje privlačnosti parkov z naložbami v strokovno urejanje parkovnih površin
- povečanje mladinskega turizma na območju (surfanje, kajtanje, adrenalinska ponudba)
- nadgradnja obstoječih prireditev
- vzpostavitev skupnega turističnega portala območja
- vključevanje lokalnih zgodb in legend v turistično ponudbo
- razvoj kvalitetnih turističnih spominkov
- nadgradnja ponudbe lokalnih jedi
- povezovanje turistične ponudbe z bogato naravno in kulturno dediščino
- animacijski prikazi zgodovinskih dogodkov
- številna in raznolika zavarovana območja narave primerna za nadzorovano uvajanje turizma
- izboljšanje kvalitete vinske ponudbe
- povezava konjeniške tradicije Prlekije s širšo turistično ponudbo (prireditve, muzej, žrebarna)
- obogatitev muzejske ponudbe

- izgradnja kampov in postajališč za avtodome
- ureditev razglednih točk, postavljanje razglednih stolpov.

Pridelava in predelava hrane je na območju LAS Prlekija pomembna ne zgolj zaradi potreb potrošnikov, tudi zaradi potreb ponudnikov hrane in živil. Teh je v Prlekiji veliko več kot v večini slovenskih regij. Pomembnejše potrebe in izzivi na tem področju so:

- zaščita in ovrednotenje tradicionalne kulinarične ponudbe (ajdov krapec, prleška pogača, gibanica, štrudl, kisla župa, idr.)
- povečanje deleža lokalne in zmanjšanje uvožene hrane in živil
- povečanje deleža eko hrane in lokalno pridelanih živil v javnih ustanovah
- povečanje deleža predelave lokalno pridelane hrane v živila z višjo dodano vrednostjo
- razvoj zeliščarstva, zelenjadarstva (dopolnilne dejavnosti in mestni vrtovi) in alternativnih kultur
- reja drobnice in predelava mleka
- neovrednoteni pridelki (sadje iz visokodebelnih sadovnjakov, gozdni sadeži).

Povezovanje in trženje je bila doslej šibka točka obstoječih proizvajalcev izdelkov in ponudnikov storitev. Osveščanje o pomenu povezovanja za učinkovitejše in uspešnejše trženje je nujno, hkrati pa so potrebne nove iniciative, ki bodo dale zagon povezovanju. Glavne potrebe in izzivi na tem področju so:

- lokalne tržnice v mestnih središčih in na lokacijah s koncentracijo turistov
- skupnostne prakse (co-working, zadruga, medgeneracijsko sodelovanje)
- lokalna valuta (povečanje intenzitete notranje menjave in trgovine na območju).

Obrt in dopolnilne dejavnosti so v glavnem usmerjene na lokalno menjavo. Zaradi tega imajo multiplikativni učinek. Ugodno vplivajo na ekonomijo, na socialo in na kvaliteto življenja v lokalnem okolju. Ključne potrebe in izzivi na tem področju so naslednji:

- ohranjanje rokodelskih znanj in praks (slamokrovstvo),
- obnavljanje in postavitve tradicionalne arhitekture (klučaje, preše, mlini)
- trženje rokodelskih izdelkov in znanj (Center DUO)

Skupni imenovalac vseh zaznanih potreb in izzivov iz štirih zgoraj razčlenjenih področij je **izboljšanje pogojev za učinkovitejše delovanje lokalne ekonomije**.

• Kvaliteta življenja

Kvaliteta življenja je splet raznolikih dejavnikov. Na območju LAS Prlekija je kvaliteta življenja na solidni ravni, ne glede na to, da ekonomski kazalci tega ne potrjujejo. Kvaliteta življenja, kakor jo pojmuje v tej strategiji je veliko širši pojem od sicer običajno ozkega ekonomskega vidika. Ključni dejavniki, ki prispevajo h kvaliteti življenja so poleg materialne osnove predvsem **zdravje, kultura in samopodoba prebivalcev**. Na teh treh področjih izstopajo naslednje potrebe in izzivi:

- osveščenost o pomenu zdrave hrane
- infrastruktura za šport in rekreacijo v naravi (trim steze, fitnes, igrala, poti)
- urejenost mestnih parkov
- oživljanje mestnih in vaških jeder
- izboljšanje samopodobe lokalnih prebivalcev
- ohranjanje prleškega dialekta
- ohranjanje tradicionalne kulturne krajine
- kulturni utrip (prireditve, ljubiteljska kultura, izmenjave, festivali)
- obnova materialne in ohranjanje nesnovne kulturne dediščine (gradovi, najdišča, šege, glasbeno in literarno izročilo)

Vse izpostavljene potrebe in izzivi na tem področju so usmerjeni v **izboljšanje kvalitete življenja prebivalcev** na območju LAS Prlekija.

• Narava

Obilje naravnih virov, med katerimi izstopajo kvalitetni vodni viri, so neprecenljivo bogastvo območja. Velik izziv sedanje generacije je trajnostna raba teh virov. Izkoriščati bi jih morali na tak način, da bodo v enaki meri dostopni tudi prihodnjim generacijam. To je eden od treh stebrov trajnostnega razvoja, h kateremu je naravnana pričujoča strategija. Med potrebami in izzivi na področju narave izstopajo:

- varovanje in skrbno upravljanje z vodnimi viri
- ohranitev virov termalne in mineralne vode
- razvoj uveljavljenih blagovnih znamk v povezavi z naravnimi viri (Radenska, Tri srca) in uvajanje novih obetajočih blagovnih znamk
- čisti vodotoki in jezera (Mura, Ščavnica, Blaguško, Negovsko in Gajševsko jezero)
- razmejitve med turističnimi točkami in območji varovanja narave ob reki Muri
- osveščanje prebivalstva o pomenu narave in naravnih virov za kvaliteto življenja
- posebnost privlačnost ter ranljivost kulturne krajine v Krajinskem parku Jeruzalem
- neizkoriščenost OVE (geotermija in sonce) in izzivi v povezavi URE (gradbeništvo, inovacije).

Skupni imenovalac tega področja je **varovanje narave in trajnostno upravljanje z naravnimi viri**.

• Sociala

V tistih državah in regijah, kjer je družbeni bruto proizvod na prebivalca relativno skromen, je sociala praviloma postavljena v ozadje. To zlasti prihaja do izraza v sodobnih družbah, ki so izrazito usmerjene k interesom velikega kapitala. Lastniki kapitala obravnavajo ljudi zgolj kot proizvodni faktor, katerega stroške je potrebno minimizirati in zato nima interesa po investiranju v ljudi zaradi njihovih potreb. Globalna neravnovesja in družbene spremembe je močno čutiti tudi na območju Prlekije. Povečuje se krog marginaliziranih in ranljivih skupin, katerim je potrebno posvečati posebno pozornost na vseh ravneh. Največje potrebe in izzivi tega področja so lokalnem okolju naslednji:

- skrb za ranljive skupine (mladi, ostareli, brezposelni, ženske in osebe z motnjami v razvoju)
- povečanje števila novih enot zaposlovanja ranljivih skupin (zaposlitveni centri, zadruga, kmetije)
- povečanje števila socialno-podjetniških iniciativ na območju LAS Prlekija
- kombiniranje zaposlovanja oseb s posebnimi potrebami in samooskrbe
- medgeneracijska izmenjava
- centri ponovne uporabe
- socialne kmetije.

Skupni in hkrati velik družbeni izziv na področju sociale je **povečanje solidarnosti**. To je aktualen izziv globalne družbe, katere deviacije se manifestirajo v lokalnem okolju na območju LAS Prlekija.

V obdobju izvajanja aktualne strategije LAS Prlekija smo na podlagi izvedbe javnih pozivov obeh skladov ter preko animacije z različnimi deležniki evidentirali, da so potrebe in izzivi področja Lokalna ekonomija, predvsem s področja turizma, izredno velike, prav tako je nabor potreb še posebej obsežen (izboljšati povezovanje ponudnikov; digitalizacija storitev v turizmu; izboljšati promocijo ponudnikov znotraj in izven LAS;). Čeprav smo v dosedanjem izvajanju SLR LAS Prlekija temu segmentu namenili znatna sredstva, potrebe še zmerja prevladajo. Zaradi naštetega smo veliko večino finančnih sredstev pridobljenih iz naslova Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja ter spremenjene Uredbe CLLD (z dne 18. 11. 2016) in pregleda mejnikov SLR LAS Prlekija na dan 31. 12. 2018 s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, namenili Ukrepu 1 (Bogatitev lokalne turistične ponudbe). S tem omogočamo potencialnim prijaviteljem, da izboljšajo obstoječo ponudbo, širijo mrežo ponudnikov, spodbujamo obsežnejše in ciljno usmerjene marketinške aktivnosti.

SWOT analiza LAS Prlekija

Notranji dejavniki		
	Prednosti	Slabosti
Ustvarjanje delovnih mest	- Prisotnost dobrih primerov lokalne predelave (sirarne, vinarji, peka kruha in pogač). - Dobri primeri rokodelskih praks (slamokrovstvo, lončarstvo). - Izkušnje in dobri primeri na področju ekološkega kmetijstva. - Delovanje lokalnih tržnic v nekaterih okoljih. - Prisotna ponudba domače kulinarike. - Prisotni skupinski pristopi k ponudbi lokalnih proizvodov. - Izvirna turistična ponudba (povezanost inovativnost posameznih društev). - Bližina avtoceste. - Urejene obrtne cone. - Izkušnje pri črpanju EU sredstev. - Obstoječe vinske ceste in vinogradniška podjetja ter odlične vinogradniške lege. - Delovno aktivno prebivalstvo z dobrimi delovnimi navadami. - <i>Visoka konkurenčnost nekaterih proizvodov in ponudbe.</i> - Dobro sodelovanje s sosednjimi državami zaradi obmejne lege. - Kasaški šport in bogata konjeniška tradicija. - Dobri, vendar redki primeri lokalne oskrbe v javnih zavodih. - Vzpostavljeni nastavki kratkih oskrbnih verig. - Odlični pogoji za razvoj turizma.	- Pomanjkanje finančnih virov. - Prestrogi admin. pogoji za opravljanje dejavnosti. - Pomanjkanje prostih delovnih mest, malo priložnosti za zaposlovanje. - Gospodarska šibkost celotne regije. - Odsotnost večjega gravitacijskega centra. - Nepovezanost in slabo sodel. na različnih ravneh. - Slaba promocija in strokovna podpora pri prodaji pridelkov, prevladujoč delež prodane hrane v velikih količinah po nizkih cenah. - Majhne predelovalne kapacitete območja. - Premalo nastanitvenih kapacitet v nekaterih občinah (Sveti Jurij ob Ščavnici, Apače). - Kolesarjem neprilagojene (nevarne) ceste. - Pomanjkljivo koriščenje sodobnih komunikacijskih orodij predvsem v turistični promociji. - Preskromna ponudba (premalo ponud. na VTC). - Slab obisk nekaterih delov območja in zato manjše možnosti razvoja turizma. - Pomanjkanje znanj iz trženja in neučinkovita promocija. - Pomanjkanje urejenih tržnic. - Nizek delež samooskrbe. - Pretirana davčna zahtevnost (npr. žganjekuha). - Pomanjkljiva, nestimulativna zakonodaja (obdavčitve, pretirani sanitarni pogoji). - Večina občin nima železniške povezave. - Premalo podjetniških znanj. - Skromno podporno okolje podjetništvu. - Premalo lokalnih blagovnih znamk
Razvoj osnovnih storitev	- Bogata športna dediščina. - Visok delež prebivalcev, ki se ukvarja s športom in rekreacijo. - Odmevne športne prireditve (maraton treh src, kolesarski maratoni itn.) - Št. izkušnje pri izvedbi prired. na vsem območju. - Dobra športna infrastruktura v mestih s strokovnim kadrom. - Obn. kulturni domovi ter odmevne kult. prired. - Ohranjena in dobro obiskana kulturna dediščina, tudi muzeji in gradovi. - Ugodni tereni za kolesarjenje. - Obstoječe kolesarske in tematske poti. - Bogata pevska in folklorna tradicija. - Številna aktivna društva, ki ohranjajo tradicijo, kulturo, običaje, rokodelstvo. - Dobro ohranjeno prleško narečje v vsakdanji rabi (pomanjkljivo v pisnih virih).	- Umikanje javnih storitev v bolj oddaljena urbana središča, izven LAS v mestne občine. - Pomanjkanje kvalitetnega turističnega vodenja v nekaterih delih območja. - Pomanjkanje infrastrukture za oddih in rekreacijo v naravi. - Problemi povezani z izgubljanjem identitete (globalizacija, potrošništvo). - Pomanjkanje ponudbe športnega in adrenalinskega turizma. - Neugodna izobrazbena struktura prebivalstva. - Majhne občine. - Nekateri deli Prlekije so slabo povezani z AC. - Prekinjena železniška povezava z Avstrijo. - Čedalje slabša samopodoba Prlekov.
Varstvo okolja / narave	- Raznolika, v veliki meri neokrnjena narava. - Reka Mura kot vsestranski potencial. - Tri večja jezera in številne zapuščene gramoznice z visoko biodiverzitetjo. - Mineralni vrelci in izviri plina Co2. - Dobri primeri (vendar preredki) varovanja narave z ekoremediacijami.	- Neurejena in slabo vzdrževana obstoječa infrastruktura. - Izključujoči interesi investitorjev (turizem vs. Industrija ali naravovarstvo vs. energetika). - Mestoma neurejeno in zanemarjeno okolje. - Pomanjkljiva pokritost vodooskrbe iz javnih sistemov in slaba kvaliteta pitne vode v manjših lokalnih sistemih.
Vključenost ranljivih	- Prijazni ljudje. - Dobri primeri skrbi za mlade z razvojnimi težavami. - Dobra pokritost socialnih storitev za ostarele (domovi)	- Pasivnost in nezainteresiranost velikega deleža mladih. - Neugodni demografski trendi (upadanje in staranje prebivalstva). - Nizka stopnja inovativnih iniciativ.

Zunanji dejavniki		
	Nevarnosti	Priložnosti
Ustvarjanje delovnih mest	- Centralizacija; prenos delovnih mest v večja središča (Murska Sobota, Maribor, Ljubljano). - Prestroga zakonodaja zavira dopolnilne dejavnosti. - Nestimulativna klima za ustanavljanje novih podjetij in za privabljanje investitorjev. - Nepovezanost in slaba odzivnost ponudnikov. - Ostra konkurenca. - Zamiranje starih obrti, rokodelstva izgubljanje nesnovne kulturne dediščine. - Velik del zakonodaje ne spodbuja razvoja. - Prisotne slabe prakse in nekatere nepravilne ponudbe. - Nesmiselno zbijanje cen zaradi lokalne konkurence (namesto sodelovanja). - Prepočasna rast obrtno poslovnih con. - Prepričanje, da se izvajanje malih projektov ne izplača.	- Pridelava in predelava hrane ter samooskrba na lokalni ravni. - Vzpostavljane lokalnih tržnic. - Pridelava in predelava eko / zdrave hrane. - Ekološko kmetovanje in permakulturni vrtovi. - Animacija zasebnega kapitala. - Kolesarske steze, pot ob Muri, ustaviti prehodne kolesarje z dodatno zanimivo ponudbo in primerno kolesarsko infrastrukturo. - Bližino velikih turističnih centrov (term) izkoristiti za nove turistične priložnosti. - Vinogradništvo (degustacijske kleti in kvalitetna vina, kulinarika). - Razvoj dopolnilnih dejavnosti, razvoj obrti, in rokodelstva. - Velik razvojni potencial vinskih cest. - Povezovanje s sorodnimi iniciativami v sosednjih regijah. - Razvoj turističnih kmetij in povečanje nočitvenih kapacitet. - Poenoten pristop k promociji občin oz. širšega območja ter profesionalizem v turizmu. - Združevanje ponudbe za učinkovitejšo trženje. - Promocijski in izobraževalni centri za razvoj kmetijstva, posebej sadjarstva in zelenjadarstva. - Razširitev ponudbe v povezavi konjeništvom in povezava s sorodnimi iniciativami v tujini. - Neizkoriščene kapacitete novih objektov (primer Centra DUO, nočitvenih kapacitet na VTC). - Spodbujanje lokalne ekonomije z lokalno valuto.
Razvoj osnovnih storitev	- Nadaljevanje nezdravega življenjskega sloga zaposlenih - Škodljive prehranske navade - Premalo gibanja (prisotno pri vseh generacijah) - Trendi zmanjševanja javnih sredstev za kulturo in kulturno dediščino - Izgubljanje identitete in pripadnosti lokalnemu okolju (globalizacija) - Neprepoznavnost Prlekije. - Izgubljanje lastne identitete, nujne za ohranjanje poseljenosti. - Nadaljnje slabenje samopodobe Prlekov. - Degradiranje in praznjenje vaških in mestnih središč.	- Ponudba butičnih storitev. - Obnova zapuščenih, turistično in zgodovinsko zanimivih objektov. - Čezmejno in regionalno sodelovanje, povezovanje različnih kultur. - Usklajevanje in povezovanje športnih, kulturnih in turističnih prireditev z lokalno ponudbo na stojnicah. - Ohranitev in obnova kulturne in naravne dediščine skozi turistično ponudbo (muzeji, ključaje, preše, mestna in vaška jedra, stolpi, matičnjak, mlini ipd.) - Poenotenje informacijskih tabel in oznak. - Zmogljivejša športna in rekreacijska infrastruktura na prostem - Popularizacija prleškega dialekt.
Varstvo okolja narave	- Nezavarovana poplavna območja. - Zaraščanje in izgubljanje kmetijskih površin. - Negativne posledice intenzivnega kmetijstva na zdravje in stanje okolja. - Degradacija in izgubljanje kvalitetne (tradicionalne) kulturne krajine (npr. terase)	- Mura kot vsestranska priložnost. - Termalni izviri, izviri mineralne vode in mofete. - Izboljšanje kvalitete pitne vode v vseh delih Prlekije. - Sonaravni turizem - Veliki potenciali v OVE in URE
Vključenost ranljivih skupin	- Izseljevanje prebivalstva iz podeželja in beg možganov. - Država ne namenja dovolj pomoči oddaljenim območjem. - Preobremenjenost občin z obveznostmi (socialni transferji, nezadostna višina glavarine). - Negativni učinki globalizacije (izguba delovnih mest, potrošništvo, individualizem). - Visoke cene v domovih za ostarele.	- Socialno podjetništvo - Skrb za ranljive skupine z novimi inovativnimi pristopi. - Medgeneracijske izmenjave. - Sosedska pomoč. - Promocija solidarnosti.

7. Podroben opis tematskih področij ukrepanja

Strategija lokalnega razvoja za območje LAS Prlekija opredeljuje splošne in specifične cilje, ki izhajajo iz analize razvojnih potreb območja. Razdeljeni so v štiri tematska področja ukrepanja. Vsakemu od specifičnih ciljev je prirejen nabor ukrepov, katere v nadaljevanju (poglavje 8) razvrščamo po tematskih področjih. Na delavnicah, sestankih, strokovnih posvetih, na individualnih razgovorih in srečanjih je nastal širok nabor projektov, ki so jih zaokrožili pisni predlogi projektov na zbranih obrazcih, katerih število se je do konca oktobra 2015 povzpelo preko 120, do januarja 2016 pa povečalo na 140.

Umeščeni so v štiri tematske skupine.

V sklopu procesa evalvacije SLR LAS Prlekija do leta 2018, smo z različnimi deležniki iz vseh treh sektorjev, izvedli analizo stanja s pomočjo ankete in delavnice. Glavne ugotovitve so bile, da so Tematska področja, Specifični cilji ter ukrepi znotraj Strategije pravilno opredeljeni. Pokazalo pa se je, da se na ukrepu 1 še vedno pojavlja veliko potreb (izboljšati povezovanje ponudnikov; digitalizacija storitev v turizmu; izboljšati promocijo ponudnikov znotraj in izven LAS), prav tako pa so deležniki v sklopu evalvacije potrdili, da se razvoj podeželja v največji meri determinira skozi turizem, zato smo na ta ukrep vezali dodatna sredstva.

• Ustvarjanje delovnih mest

Največji potencial za ustvarjanje novih delovnih mest se ponuja na področju **lokalne ekonomije**. Zlasti obetavno je področje **turizma** in s turizmom povezanih dejavnosti. Temu sledi področje **pridelave in predelave hrane**. Povečanje stopnje **samooskrbe** ima lahko pozitiven vpliv na ustvarjanje delovnih mest. V preteklosti smo dobili občutek napredka ob investicijah velikih trgovskih centrov v mestih in na obrobju mestnih središč. Vsak večji nakupovalni center je v resnici iz lokalnega okolja »odnesel« več delovnih mest, kot je »prinesel« novih. S pospeševanjem in podpiranjem projektov, ki prispevajo k višjemu deležu samooskrbe, posredno vplivamo tudi na izboljšanje različnih delov lokalne ekonomije. **Inovativni pristopi** na področju gospodarstva so redki, zato so prisotne iniciative vredne polne podpore okolja, da uresničijo svoj potencial. Tega skrivajo tako mladi, kot izkušeni starejši delovni ljudje, redkeje brezposelni in nižje izobraženi člani družbe.

Spodbudno okolje za ustvarjanje delovnih mest posveča veliko pozornosti **novim znanjem, prenosu znanj in veščin** iz teorije v prakso in iz razvitejših v nerazvita okolja, spodbuja **izobraževanje** in **krepitev podjetniške kulture** in stalno **izboljšuje podjetniške kompetence** vseh generacij. Pomemben potencial za razvoj novih delovnih mest je v učinkovitem horizontalnem in vertikalnem povezovanju ponudnikov proizvodov in storitev. **Horizontalno povezovanje** pomeni poslovno sodelovanje sorodnih iniciativ, ki se združujejo z namenom zniževanja stroškov promocije in trženja, predelave, osvajanja tržišč, delitve stroškov dragih tehnologij ipd. Primer takega združevanja je skupen nastop ekoloških kmetij pri nabavi predelovalnih zmogljivosti in skupen tržni nastop. Združevanje v skupne blagovne znamke je podoben primer. **Vertikalno povezovanje** pomeni poslovno povezovanje komplementarnih oz. zaporednih členov poslovne verige od pridelave preko predelave do trgovine in potrošnje. Slednje povezovanje ima možnosti v oblikovanju krajših in bolje opremljenih oskrbnih verig. Največ priložnosti imajo tiste, ki vključujejo različne sektorje (npr. oskrba javnih zavodov z lokalno hrano).

Poleg ustvarjanja delovnih mest je pomembno tudi ustvarjanje pogojev za ohranjanje delovnih mest. Temu posveča politika razen v primerih velikih finančnih dokapitalizacij paradržavnih ustanov in podjetij ter bank, premalo pozornosti. Ohranjanje delovnih mest je v veliko primerih učinkovitejše, kot žrtvovanje nekaterih panog zaradi občasnih tržnih oscilacij in nepredvidenih težav. Vzporedno s krepitvijo lokalne ponudbe proizvodov in storitev je potrebno razvijati tudi lokalni trg in potrošnjo. To ni možno brez načrtnega in dolgoročnega osveščanja in izobraževanja prebivalcev območja.

• Razvoj osnovnih storitev

Osnovne storitve imajo močan vpliv na kvaliteto življenja. V LAS Prlekija in v veliko drugih sredinah smo bili v zadnjih letih priča umikanju velikega dela osnovnih storitev v bolj oddaljena, večja mestna središča izven območja bivanja. Izrazit in zelo boleč je primer reorganizacije interventnih zdravniških služb. S Strategijo lokalnega razvoja tega problema ne moremo reševati, zato pa lahko vplivamo na veliko drugih, podobnih področij, ki imajo velik vpliv na kvaliteto življenja.

Med osnovnimi storitvami zavzema najpomembnejše mesto skrb za **izboljšanje zdravja prebivalcev**. Poti do tega specifičnega cilja je veliko, podobno tudi idej in predlogov. Večina teh se nanaša na uvajanje zdravega življenjskega sloga, upoštevajoč zdravo hrano, šport in rekreacijo ter kulturno udejstvovanje. **Dostopnost do kulture** in negovanje kulture je široko področje, v katerem deluje velik del prebivalstva, zlasti v ljubiteljski kulturi. V lokalnem okolju tega področja ne smemo zanemariti. Podpreti je potrebno zlasti ustvarjalne iniciative, skupine in posameznike, ki negujejo katero od zvrsti kulture. Prlekija se ponaša s številnimi dobro obiskanimi kulturnimi in športnimi ter podobnimi prireditvami. Te imajo ugoden vpliv na kvaliteto življenja prebivalcev, hkrati pa bogatijo življenjski utrip območja, pomemben za dobro počutje gostov, obiskovalcev, turistov.

Posebna pozornost je namenjena v Strategiji lokalnega razvoja LAS Prlekija **izboljšanju samopodobe** prebivalcev Prlekije. Poti do tega cilja vodijo preko ohranjanja kulturne dediščine (materialne in nesnovne) in sorodnih aktivnosti in ukrepov. Skrb za ohranjanje lokalnega narečja je pomemben gradnik identitete prebivalcev, brez katere ne more biti ustrezne samopodobe. Pozitivno naravnana samopodoba je temelj za dobro počutje, za občutek pripadnosti, za občutek varnosti, skratka za kvalitetno bivanje v lokalnem okolju. Tradicionalne obrti in rokodelstvo tržno niso tako propulzivni kot sodobnejše gospodarske dejavnosti, a lahko pomembno prispevajo k razvoju osnovnih storitev in s tem k izboljšanju kvalitete življenja na območju LAS Prlekija.

- **Varstvo okolja in ohranjanje narave**

Obnovljivi viri energije (OVE) in **učinkovita raba energije** (URE) so postali sestavni del sleherne strategije od lokalnega do kontinentalnega, celo globalnega razvoja. Na lokalni ravni imamo na tem področju velik potencial. Največji neizkoriščen potencial tega območja je sicer povezan z velikimi začetnimi investicijami (raba geotermalne energije). Uspešni primeri izkoriščanja geotermalne energije v zdraviliške namene in v namene pridelave hrane in rastlin na območju LAS Prlekija in v neposredni soseščini navdajajo podjetne posameznike in organizacije ter iniciative z optimizmom. Učinkovita raba energije ponuja velike potenciale zlasti v novih inovativnih pristopih v gradbeništvu. Z energetske sanacije javnih in tudi zasebnih zgradb bi lahko samo v gradbeništvu in sorodnih dejavnostih ustvarili veliko število delovnih mest. Program CLLD sam tega potenciala sicer ne more aktivirati, lahko pa prispeva k osveščanju in izobraževanju za hitrejšo odpiranje tovrstnih možnosti.

Ekoremediacije (ERM) imajo v okolju LAS Prlekija velik potencial. Potrebujemo jih pri sanaciji reguliranih vodotokov, pri čiščenju voda in varovanju vodnih virov, pri sanaciji onesnaževalcev okolja (npr. intenzivno kmetijstvo) ipd. Široka raba ekoremediacij pride najbolj do izraza v okoljih z razpršeno poselitvijo. Taka okolja na območju LAS Prlekija prevladujejo. Razpršena poselitev zlasti gričevnatega dela območja LAS Prlekija pomeni sorazmerno preveliko oddaljenost gospodinjstev od velikih centralnih čistilnih naprav. Na teh območjih bi bila izgradnja enovitega kanalizacijskega omrežja predraga. Cenejši in učinkovitejši bi bil pristop izgradnje malih čistilnih naprav po principu ekoremediacij. Uspešni primeri dobro delujočih rastlinskih čistilnih naprav je prisotnih na območju LAS in v bližnji soseščini (občina Sveti Tomaž).

Osveščanje o pomenu narave in naravnih virov za življenje v LAS Prlekija mora ostati stalnica v razvojnih prizadevanjih. Večina prebivalcev območja se ne zaveda, kako veliko bogastvo je prisotno v neposredni in bližnji okolici bivališč. Ozaveščenost in poznavanje naravnih vrednot, zavarovanih območij, habitatov, vrst in zlasti poznavanje njihove ogroženosti je nujno. Območje LAS Prlekija se ponaša z veliko biotsko raznovrstnostjo, ki izvira iz dobre naravne dediščine in sorazmerno majhnega pritiska civilizacije na naravo v preteklosti. Brez ozaveščenosti prebivalcev o pomenu narave in naravnih virov lahko ta bogat potencial prehitro izgubimo. Dolžni smo ga varovati in ohranjati za prihajajoče generacije. Upravičeno se je namreč uveljavila sintagma o najemu življenjskega prostora od naših zanamcev. Ta velja v polni meri tudi za območje LAS Prlekija.

- **Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin**

Na območju LAS Prlekija smo identificirali pet socialnih skupin, za katere menimo, da so ranljive (mladi, ostareli, brezposelni, ženske in osebe z motnjami v razvoju). Vsako od teh skupin zaznamuje specifični hendikep in razlogi za marginalizacijo. Popolna odprava vzrokov je ideal, ki ga v času ene generacije ni moč uresničiti. V programskem obdobju 2014 – 2020 je možno v okviru Strategije lokalnega razvoja prispevati majhen, a pomemben del k lažjemu vključevanju ranljivih skupin v delo in življenje širše skupnosti. **Medgeneracijsko druženje** in izmenjave so tipičen endogeni potencial na področju sociale,

aktualen za akterje, ki bodo s projekti uresničevali Strategijo lokalnega razvoja LAS Prlekija. Vključevanje marginalnih in ranljivih skupin v družbeno življenje redkokdaj ponudi priložnost za ustvarjanje novih delovnih mest. Nasprotno temu ponuja prav to priložnost **dopolnjevanje institucionalnih oblik socialnih storitev** (npr. nega na domu, skrb za starejše ali nemočne, varstvo otrok, pomoč socialno šibkim ipd.). Nadaljevanje že pričetih projektov vzpostavljanja **eko socialnih kmetij** v LAS Prlekija je zagotovo priložnost za krepitev obstoječih in spodbujanje novih tovrstnih pristopov. Pri tem so možna raznolika partnerstva s sodelovanjem vseh sektorjev.

8. Opis in način doseganja ter zasledovanja horizontalnih ciljev Evropske unije

Blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje

Blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje je neposredno povezano z dvema tematskima področjema strategije, »Ustvarjanje delovnih mest« in »Varstvo okolja in ohranjanje narave« ter posredno preko tematskih področij »Razvoj osnovnih storitev na podeželju« in »Večja vključenost ranljivih skupin«.

Ukrepi in operacije iz tematskega področja Ustvarjanje delovnih mest, ki prispevajo k cilju »blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje« zajemajo spodbujanje razvoja turistične ponudbe ter izkoriščanje potencialov snovne in nesnovne kulturne dediščine. Razvoj bo temeljil na upoštevanju načela optimalne rabe naravnih virov in s tem izvajalo prilagoditev na učinke podnebnih sprememb. Ukrepi bodo zajemali tudi izboljšanje podjetniškega podpornega okolja in pogojev za trženje lokalnih kmetijskih proizvodov. Na eni strani gre za krajšanje dobavnih verig in s tem skrajševanje transportnih poti na drugi strani pa se bodo v sklopu ukrepa izboljšanje podjetniškega podpornega okolja izvajale operacije, ki bodo imele za rezultat nove tehnologije, prilagojene procese in prenos dobrih praks v duhu blaženja in prilagajanja kmetovanja podnebnim spremembam. To bo prispevalo tudi k ustvarjanju zelenih delovnih mest in posledično k prehodu v zeleno gospodarstvo. Z ukrepi in operacijami, ki se bodo izvajale preko strategije se bo vzpostavljalo ravnotežje med prilagajanjem kmetijske pridelave in zagotavljanjem zadostnih količin hrane in energetskih surovin ter zmanjševanjem emisij toplogrednih plinov.

Okolje

Ukrepi in operacije LAS, ki se navezujejo na tematsko področje »Varstvo okolja in ohranjanje narave« bodo neposredno prispevali k uresničevanju tega horizontalnega cilja, saj se vsebinsko njihova izvedba veže na aktivno varovanje in trajnostno uporabo naravno ohranjenih območij. Prav tako bo spodbujan trajnostni način življenja in družbenega delovanja, kjer so evidentirane operacije na temo izobraževanja, informiranja, ureditve tematskih poti in vključitev teh dogodkov v sklop turistične ponudbe. Vse operacije iz vseh tematskih področij pa bodo morali izkazovati vključenost okoljske komponente oziroma prispevek k okoljskim ciljem. Posebna pozornost bo dana operacijam, ki bodo naslavljali nove in učinkovite pristope reševanja problematike ohranjanja okolja.

Inovacije

Uresničevanje strategije LAS bo prispevalo k uresničevanju ciljev z rastjo in razvojem območja, ki ne bo temeljilo na povečani rabi virov in energije, ampak bo z učinkovitostjo in inovacijami zmanjševalo emisije toplogrednih plinov, izboljševalo konkurenčnost ter spodbujalo rast in zaposlenost. Z vidika samega procesa bodo podprte tiste operacije, ki bodo izkazovale inovativen pristop tako z vidika možnosti množičnega financiranja lokalnih operacij kot tudi razvoja inovacij na področju kakovostnih lokalnih proizvodov, njihove proizvodnje in trženja. Na to temo bodo organizirane tudi delavnice oziroma dogodki, saj je pomembno, da se inovativne ideje in primeri dobrih praks prenesejo med končne uporabnike, ki drugače nimajo dostopa do tovrstnih informacij in znanj. Tako se bo z izvajanjem ukrepov ustvarjalo primerno okolje za razvoj inovacij, ne pa inovativnost uporabljala kot kriterij upravičenosti posameznih operacij. Inovacijska komponenta bo torej vpeta v vsako operacijo. Najmočnejšo inovacijsko komponento imajo v tej strategiji ukrepi in operacije iz tematskega področja »Ustvarjanje delovnih mest«, kjer je največji poudarek na vzpostavitvi primerne okolja za prenos znanj in razvoj inovacij ter spodbujanje inovativnih razvojnih partnerstev.

Spodbujanje enakosti moških in žensk ter nediskriminacija

Znotraj SLR bomo enakost moških in žensk zagotavljali tako, da se nobenemu od spolov ne bo dajalo prednosti, oba spola pa bosta znotraj izvedbenih projektov SLR enakovredno obravnavana. Družbene

skupine oz. posameznike bomo znotraj SLR enakovredno obravnavalo ne glede na njihovo narodnost, jezik, politično prepričanje, veroizpoved, izobrazbo, starost, družbeni položaj, zdravstveno stanje, invalidnost, premoženjsko stanje ali kakršnokoli drugo okoliščino.

V naših merilih za izbor operacij se horizontalni cilj spodbujanje enakosti moških in žensk ter nediskriminacija odraža v merilu »Vsebina projekta prispeva k vključevanju ranljivih skupin«.

9. Opis SLR in njenih ciljev vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov

Številne delavnice, razgovori, sestanki, seminarji, strokovni posveti in izmenjave obiskov v času priprave SLR so pripomogli k bogatemu naboru razvojnih potreb. Razvrstili smo jih v štiri tematska področja in izvedli dodaten krog usklajevanj z namenom, da iz njih izluščimo prioritete. Na osnovi več mesečne kampanje zbiranja idej in projektnih predlogov smo uspeli pridobiti preko 140 izpolnjenih obrazcev s kratkimi opisi projektnih predlogov. Določanje razvojnih prioritet in iz njih izhajajočih ukrepov je rezultanta vseh navedenih vzporednih procesov snovanja SLR. Številni predlogi se ponavljajo v različnih sredinah in ciljnih skupinah, zato je bil nujen dodaten krog usklajevanj, v katerem smo sorodne predloge združili v skupine. Združevanje idej, mnenj, in zaključkov iz delavnic, sestankov, strokovnih posvetov in številnih pisnih projektnih predlogov ponuja naslednje splošne in specifične cilje, katerim so prirejeni ukrepi in iz njih izhajajoče aktivnosti.

• Splošni in specifični cilji po tematskih področjih – struktura

Vsakemu tematskemu področju smo v procesu priprav SLR priredili samo en, ključni cilj (4 splošni cilji). Zaradi splošne narave in širine teh ciljev je bilo potrebno le-te razčleniti na specifične cilje. Iz vsebine razprav v procesu snovanja SLR (delavnice, sestanki, strokovna srečanja) in prejetih projektnih predlogov smo izpeljali 10 specifičnih ciljev, ki smiselno operacionalizirajo 4 splošne cilje. Njihova struktura je razvidna iz naslednje tabele:

Tematsko področje	Splošni cilji	Specifični cilji
Ustvarjanje novih delovnih mest (TP1)	Izboljšanje pogojev za učinkovito delovanje lokalne ekonomije	Spodbujanje in povezovanje lokalne ekonomije s poudarkom na turizmu (C1)
		Oblikovanje novih storitev in produktov podpornega okolja za pospeševanje podjetništva (C2)
		Povečanje deleža lokalne hrane v javnih ustanovah (C3)
		Povečanje ponudbe lokalnih proizvodov in storitev (C4)
Razvoj osnovnih storitev (TP2)	Izboljšanje kvalitete življenja na podeželju	Izboljšanje pogojev za boljše zdravje prebivalcev LAS (C5)
		Izboljšanje ponudbe in dostopnosti do kulture (C6)
		Izboljšanje samopodobe prebivalcev Prekije (C7)
Varstvo okolja in ohranjanje narave (TP3)	Varovanje narave in trajnostno upravljanje z naravnimi viri	Povečana poraba obnovljivih virov in povečanje učinkovitosti rabe energije (C8)
		Izboljšanje varovanja narave in naravnih virov s pomočjo ekoremediacij (C9)
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin (TP4)	Povečanje solidarnosti na območju LAS	Povečanje socialne vključenosti marginalnih skupin (C10)

Spodbujanje in povezovanje lokalne ekonomije s poudarkom na turizmu (C1)

Spodbujanje in povezovanje lokalne ekonomije je v obdobju globalne krize prva prioriteta in cilj, s katerim lahko lokalna skupnost aktivira endogene razvojne potenciale (lokalne pobude v smislu podjetništva ali vrednotenja z vidika turizma na podeželju) in se izvije iz spirale čedalje večjega razvojnega zaostanka. Lokalno ekonomijo želimo krepiti preko več vzporednih vzvodov. Najpomembnejši od vseh je v bogatitvi turistične ponudbe. V neposredni sosesčini (avstrijska Štajerska) je dober primer, eden vodilnih v svetovnem merilu. Ta kaže na to, da je moč z bogato ponudbo sprožiti dodatne multiplikativne učinke in zagotoviti uspešen lokalni razvoj. Za tak pristop je nujno potrebno sodelovanje vseh treh sektorjev.

Oblikovanje novih storitev in produktov podpornega okolja za pospeševanje podjetništva (C2)

V lokalnem okolju se na različnih področjih vedno pojavljajo številne iniciative s podjetniškim potencialom. Te iniciative je potrebno v okolju prepoznati in okrepiti, nato pa jih z inovativnimi pristopi

povezati in nadgraditi. Cilj teh pobud je razvoj novih kakovostnih in tržno zanimivih izdelkov in storitev, produkte pa je potrebno na ustrezen način spraviti tudi na trg.

Brez izboljšanja podjetniških kompetenc ni možno dosegati boljših učinkov v lokalni ekonomiji. Kompetence potrebujejo obstoječi ponudniki proizvodov in storitev v lokalnem okolju, še bolj pa velika skupina mladih, ki se pripravljajo na vstop v poslovno/delovno življenje oz. v aktivno ustvarjalno obdobje.

Povečanje deleža lokalne hrane v javnih ustanovah (C3)

Šibka samooskrba je vseslovenska primerjalna težava. Glede na to, da je Prlekija zelo močna na področju pridelave (nekoliko manj na področju predelave) hrane, stopa cilj po višjem deležu samooskrbnosti v ospredje po prioritetah. Dobre danosti lahko izkoristi le osveščeno in izobraženo prebivalstvo, katerega morata stimulirati k samooskrbi razvojna politika in trg. Učinek je najmočnejši, kadar noben od obeh stimulatorjev ne prevlada.

Povečanje ponudbe lokalnih proizvodov in storitev (C4)

Tržni uspeh si lahko ometajo le tiste storitve in proizvodi, ki so kvalitetni, pravočasni in cenovno optimalni. Prepoznavnost je neogibno povezana z uspehom na trgu, ki že daljše časovno obdobje vse močneje nagraduje kvalitetne blagovne znamke. Veliko primerov malih, a inovativnih blagovnih znamk je v neposredni sosesčini, po katerih se lahko zgledujemo na območju LAS. Tudi horizontalno in vertikalno mreženje lahko močno pripomore k učinkovitejšemu prodoru izdelkov in storitev na lokalni in regionalni trg.

Splošni cilj »**Izboljšanje kvalitete življenja na podeželju**« konkretiziramo s tremi specifičnimi cilji:

- Izboljšanje zdravja prebivalcev LAS
- Izboljšanje ponudbe in dostopnosti do kulture
- Izboljšanje samopodobe prebivalcev Prlekije

Izboljšanje pogojev za boljše zdravje prebivalcev LAS (C5)

Osnova za kvalitetnejše bivanje je zdravje prebivalstva. Neugodna demografska struktura, je odvisna od kompleksnih dolgoročnih dejavnikov, med katerimi zavzema zdravje posebno mesto. Iz potreb po izboljšanju starostne strukture in višje kvalitete življenja ne glede na starost izhaja nujna po izboljšanju življenjskega sloga prebivalcev območja. Zadostno gibanje in zdrava, uravnotežena prehrana zagotavljata hiter prehod v zdrav življenjski slog. K temu usmerjeni izobraževanje in promocija lahko ob primerno obogateni rekreacijski infrastrukturi sprožita vrsto dolgoročnih pozitivnih učinkov, tudi merljivih.

Izboljšanje ponudbe in dostopnosti do kulture (C6)

Območje LAS je že uveljavilo nekaj odmevnejših prireditve, največ na področju kulture in športa. Z novimi prireditvami želimo spodbuditi mlade in tiste z inovativnimi idejami v družbeno aktivno držo. Nasprotno trendom vse večjega zapiranja in osamitve posameznika v virtualne svetove in hkrati s spodbujanjem druženja zgolj v obliki potrošnje, postaja kulturni obrazec sodobnika revnejši od manj razvitih kultur. Z izboljšanjem ponudbe kulture tem trendom ponujamo ustvarjalno alternativo, primerno vsem družbenim skupinam.

Izboljšanje samopodobe prebivalcev Prlekije (C7)

Težnje po izboljšanju samopodobe smo zaznali na vseh delavnicah in strokovnih srečanjih v času priprave SLR. Prebivalci Prlekije smo sicer ponosni na jezik, navade, izročilo, na dediščino in vse, s čimer krepimo lastno identiteto. Problem nastane, ko je potrebno to identiteto uveljaviti ob drugih identitetah, pred katerimi se zazdi prleška samobitnost skorajda eksotična. Jačanje ponosa in utrjevanje simbolov, ki gradijo močno in samozavestno identiteto je zato eden od pomembnih ciljev SLR, s katerim lahko prispevamo k dobrobiti lokalne zavesti in biti.

Splošni cilj »**Izboljšanje odnosa do okolja in ohranjanje biotske raznolikosti**« konkretiziramo z dvema specifičnima ciljema:

- Prilagajanje podnebnim spremembam

- Izboljšanje varovanja narave in naravnih virov

Povečana poraba obnovljivih virov in povečanje učinkovitosti rabe energije (C8)

Dasiravno po prioritetah nekoliko nižje od prvih sedmih specifičnih ciljev, je namen SLR spodbuditi tudi lokalne tokove, ki zasledujejo enega največjih globalnih izzivov: zmanjšanje ogljičnega odtisa. Prispevek preusmerjanju iz fosilnih k obnovljivim virom energije terja dobro načrtovanje in premislek, saj lahko prekmalu ogrozimo redke naravne vire. Sončne, geotermalne in nekoliko manj vetrne energije ni potrebno na novo odkrivati, saj obstajajo v okolici odlični zgledi energetske samozadostnosti. Prav k tem usmerja ta specifični cilj. Največje rezerve se skrivajo v zmanjševanju rabe energije, k čemer so usmerjene tudi druge politike, komplementarne s cilji programa CLLD.

Izboljšanje varovanja narave in naravnih virov s pomočjo ekoremediacij (C9)

Četudi ga imenujemo specifičen, je ta cilj zelo široko zastavljen. Z izvajanjem SLR želimo zasledovati posebej dva še ožja cilja. Prvi je v posnemanju narave pri cenovno ugodnih načinih zmanjševanja negativnih vplivov človeka na naravno ravnovesje (ekoremediacije). Z manjšimi prostorskimi posegi želimo izboljšati negativne vplive na okolje v razpršenih poselitvenih vzorcih. Učinkoviti primeri ekoremediacij v sosednjih urbanih območjih so dober zgled tudi za to območje LAS. Prav tako pomemben je cilj krepiti zavedanje o tem, kako dragocene naravne vire, območja in vrednote imamo v Prlekiji. Znanje o tem lahko postane močno orodje za trajne spremembe na bolje.

Splošni cilj »**Povečanje solidarnosti na območju LAS**« konkretiziramo z enim specifičnim ciljem:

- Povečanje socialne vključenosti marginalnih skupin

Povečanje socialne vključenosti marginalnih skupin (C10)

Solidarnost kljub velikim družbenim spremembam v zadnjem stoletju niti malo ne izgublja na pomenu, kvečjemu nasprotno. Z intenzivnejšo medgeneracijsko izmenjavo in pomočjo želimo aktivirati endogene socialne potenciale (nove oblike socialnega vključevanja ljudi, ki imajo svojo osnovo v tradiciji ruralnega podeželja (npr. kmečka mladina, ostareli, ljudje s telesnimi ovirami) in izboljšati kvaliteto življenja ostarelim in hkrati mladim. Prvi rabijo fizično in duhovno pomoč, slednji rabijo materialno osnovo za vstop v odraslo življenje.

Ranljive skupine so na trgu delovne sile manj konkurenčne, pogosto odrinjene na družbeno obrobje, sem pa uvrščamo: Brezposelne, mlade, osebe z motnjami v razvoju, ostarele in ženske.

S ciljem po večjem vključevanju vseh ranljivih skupin v družbeni utrip pozivamo te skupine same, naj naredijo prvi korak in pokažejo željo po vključitvi. Operativni cilj SLR je odpirati prostor za aktivno in tvorno izmenjavo pomoči potrebnih s solidarnimi člani skupnosti. V ta krog želimo pritegniti še nove prostovoljce. Precej socialnih funkcij bi lahko dopolnili z neinstitucionaliziranimi oblikami. Socialno podjetništvo odpira vrata skozi stimulatívno politiko. Želja partnerjev LAS je inicirati lokalne pobude, ki bodo znale izkoristiti dane priložnosti na tem področju.

• Opis prioritet med cilji – hierarhija ciljev

Vsakemu specifičnemu cilju (vseh skupaj je 10) smo pripisali kazalnik in ciljno vrednost kazalnika po izteku izvajanja vseh operacij v programskem obdobju 2014 – 2020. Razvidni so v spodnjih preglednicah. Specifične cilje smo na osnovi zbranih finančnih podatkov o potrebah in izzivih ter na osnovi vsebinskih razprav v času priprave SLR izdelali predlog hierarhične strukture. O tej sta razpravljala Upravni odbor LAS in tudi Skupščina LAS. Oba organa upravljanja sta potrdila predhodne predloge. Hierarhija specifičnih ciljev (in iz njih izhajajočih ukrepov) je vgrajena v pravilnik o izboru operacij (projektov). Tudi tega sta obravnavala in potrdila oba organa upravljanja, Upravni odbor in Skupščina LAS Prlekija.

Kratko, opisno, lahko povzamemo hierarhično strukturo na naslednji način. Taka hierarhija prioritet je imanentna v kvantificirani obliki v ocenjevalnih obrazcih za izbor operacij (projektov). Najpomembnejši cilji so povezani s splošnim ciljem doseganja večje povezanosti in učinkovitosti nosilcev razvoja

podeželja, mest in drugih urbanih območij. Znotraj tega splošnega cilja imajo štiri specifični cilji (C1 – C4), razčlenjeni zgoraj, enak, najvišji ponder/utež pri obravnavi. Drugi po pomembnosti je splošni cilj izboljšanja kvalitete življenja na podeželju, katerega konkretizirajo trije specifični cilji (C5 – C7), z drugim najvišjim ponderjem/utežjo. Najnižji ponder/utež imata oba preostala splošna cilja, izboljšanje odnosa do okolja in ohranjanje biotske raznovrstnosti ter povečanje solidarnosti na območju LAS. Tema splošnim ciljem pritečejo trije specifični cilji z enakim ponderjem/utežjo v postopku izbora operacij (C8 – C10). Podrobneje so pojasnjena kvantitativna razmerja med cilji v pravilniku o izboru operacij LAS Prlekija v programskem obdobju 2014 - 2020.

Naslednja preglednica kaže ciljne vrednosti kazalnikov po ciljih in tematskih področjih. V nadaljevanju so razčlenjene po vsakem od dveh evropskih skladov, s katerima v Prlekiji izvajamo program CLLD.

Tematsko področje	Cilj	Kazalnik	Sklad	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Ustvarjanje delovnih mest	Spodbujanje in povezovanje lokalne ekonomije s poudarkom na turizmu	Število novih delovnih mest	EKSRP	2
			ESRR	6
			ESPR	
	Oblikovanje novih storitev in produktov podpornega okolja za pospeševanje podjetništva	Število usposobljenih potencialnih podjetnikov	EKSRP	
			ESRR	40
			ESPR	
	Povečanje deleža lokalne hrane v javnih ustanovah	Povečanje števila javnih ustanov, ki naročajo lokalno hrano	EKSRP	10
			ESRR	
			ESPR	
	Povečanje ponudbe lokalnih proizvodov in storitev	Število novih lokalnih proizvodov in storitev	EKSRP	1
			ESRR	3
			ESPR	
		Število deležnikov na lokalni ravni, vključenih v izvajanje projektov CLLD	EKSRP	40
			ESRR	60
			ESPR	
Razvoj osnovnih storitev	Izboljšanje pogojev za boljše zdravje prebivalcev LAS	Število urejenih lokacij za rekreacijo	EKSRP	3
			ESPR	
	Izboljšanje ponudbe in dostopnosti do kulture	Število novih prireditev	EKSRP	3
			ESPR	
	Izboljšanje samopodobe prebivalcev Prlekije	Število oseb vključenih v projekte organizacij, ki prispevajo k ohranitvi kulturne dediščine	EKSRP	30
			ESPR	
		Število izvedenih delavnic	EKSRP	10
			ESPR	
			EKSRP	
			ESPR	
Varstvo okolja in ohranjanje narave	Povečana poraba obnovljivih virov in	Število prebivalcev, vključenih v rabo OVE in URE	EKSRP	100
			ESRR	100
			ESPR	

	povečanje učinkovitosti rabe energije			
	Izboljšanje varovanja narave in naravnih virov z osveščanjem in ekoremediacijami	Število lokacij z izvedenimi ukrepi varovanja narave	EKSRP	1
			ESRR	1
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	Povečanje socialne vključenosti marginalnih skupin	Število vključenih predstavnikov ranljivih skupin v projekte s področja socialne vključenosti	EKSRP	150
			ESRR	150
			ESPR	
		Število vključevanj institucij v projekte s področja socialne vključenosti	EKSRP	2
			ESRR	2
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	

SLR je usklajen z naslednjimi razvojnimi usmeritvami območja:

- Regionalni razvojni program Pomurje 2014-2020
- Območni razvojni program Prlekija 2014-2020

Strategija lokalnega razvoja LAS Prlekija ima blagodejne učinke na stanje okolja na obravnavanem območju. Cilji in ukrepi stimulirajo deležnike k aktivnostim in operacijam s pozitivnimi okoljskimi učinki.

Analiza delovanja LAS Prlekija do 31. 12. 2018 je pokazala, da so bili mejniki in kazalniki v času priprave SLR leta 2015 pravilno in realno postavljeni. Tako smo sedaj spremenili (povečali) le kazalnik število novih delovnih mest, ostali kazalnikov nismo spreminjali. Spremenjen kazalnik smo uskladili z že doseženimi vrednostmi iz prvih javnih pozivov obeh skladov.

EKSRP:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest	0	2
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami	5	23
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem	40 %	100%
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije	15%	95%
Povečanje števila javnih ustanov, ki naročajo lokalno hrano	3	10
Število urejenih lokacij za rekreacijo	1	3
Število oseb vključenih v projekte, ki prispevajo k ohranitvi kulturne dediščine	5	30
Število prebivalcev, vključenih v rabo OVE in URE	20	100
Število vključenih predstavnikov ranljivih skupin v projekte s področja socialne vključenosti	30	150

ESRR:

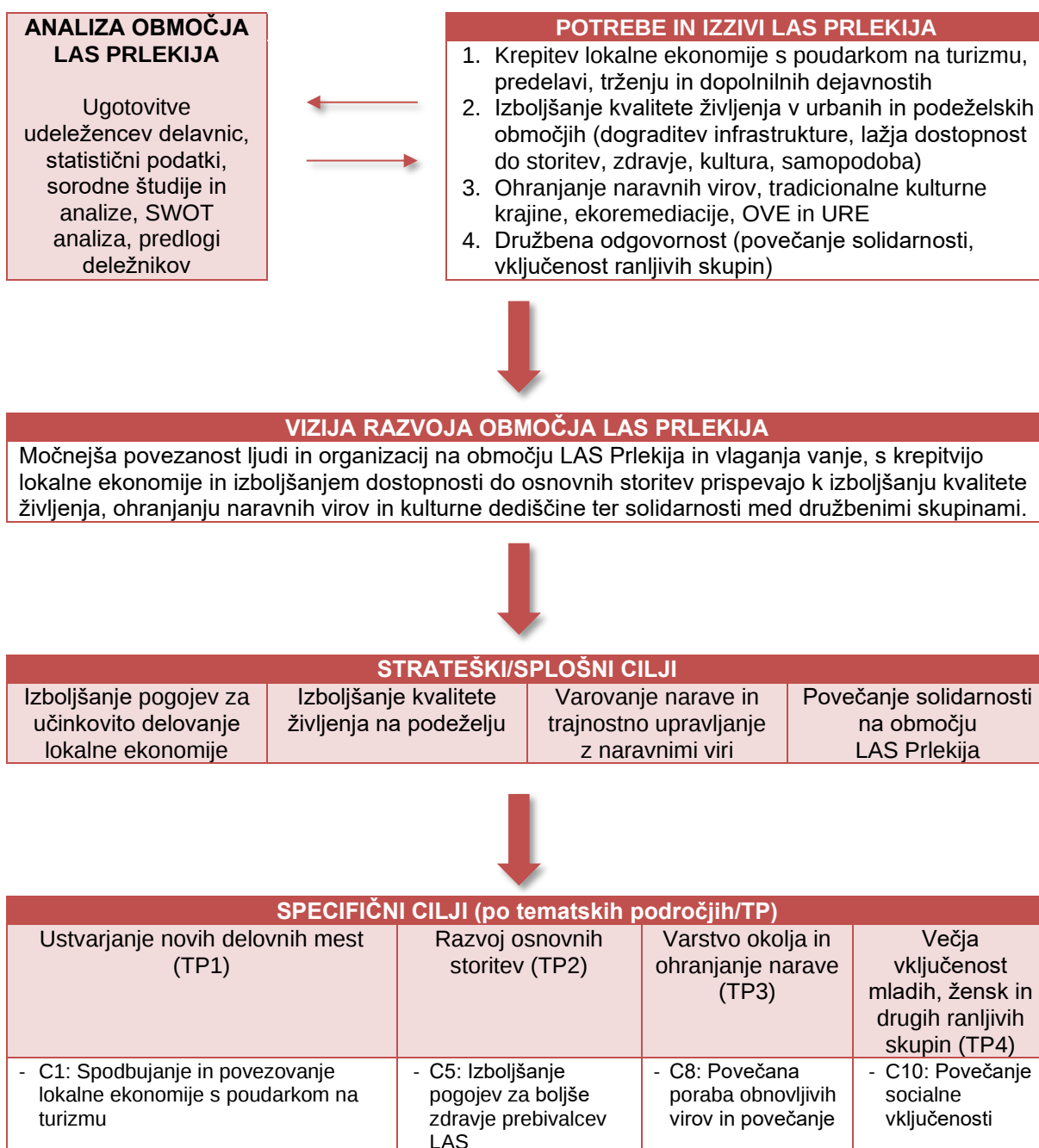
Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest	0	6
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami	6	23
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem	40%	100%
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije	15%	95%
Število usposobljenih potencialnih podjetnikov	5	40
Število novih lokalnih proizvodov in storitev	1	3
Število prebivalcev, vključenih v rabo OVE in URE	20	100
Število lokacij z izvedenimi ukrepi varovanja narave	0	1
Število vključenih predstavnikov ranljivih skupin v projekte s področja socialne vključenosti	30	150

ESPR:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest		
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami		

Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem		
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije		

- Intervencijska logika pri nastanku in izvajanju Strategije lokalnega razvoja LAS Prlekija

- C2: Oblikovanje novih storitev in produktov podpornega okolja za pospeševanje podjetništva - C3: Povečanje deleža lokalne hrane v javnih ustanovah - C4: Povečanje ponudbe lokalnih proizvodov in storitev	- C6: Izboljšanje ponudbe in dostopnosti do kulture - C7: Izboljšanje samopodobe prebivalcev Prlekije	- učinkovitosti rabe energije - C9: Izboljšanje varovanja narave in naravnih virov osveščanjem in ekoremediacijami	marginalnih skupin
--	--	---	--

UKREPI ZA DOSEGANJE CILJEV SLR					
TP1		TP2		TP3	TP4
(U1) Bogatitev lokalne turistične ponudbe (U2) Inovativne pobude za izboljšanje pogojev gospodarjenja (U3) Nove skupnostne prakse (U4) Krepitev podjetniških znanj	(U5) Vzpostavljanje kratkih oskrbnih verig (U6) Usposabljanja ponudnikov in potrošnikov (U7) Vzpostavljanje novih blagovnih znamk (U8) Mreženje proizvajalcev	(U9) Vzpostavljanje rekreacijske infrastrukture (U10) Dogodki in aktivnosti za zdrav življenjski slog (U11) Kulturne prireditve	(U12) Ohranjanje prleškega narečja (U13) Tradicionalne obrti in rokodelstvo (U14) Ohranjanje nesnovne kulturne dediščine	(U15) Spodbujanje rabe obnovljivih virov energije (U16) Spodbujanje učinkovite rabe energije (U17) Izvajanje ekoremediacij (U18) Osveščanje o pomenu narave in naravnih virov za območje LAS	(U19) Medgeneracijska družjenja (U20) Vključevanje ranljivih skupin v družbeno življenje in socialne storitve

VIRI ZA SOFINANCIRANJE OPERACIJ				
Evropski sklad	TP1	TP2	TP3	TP4
EKSRP	758.900,88	372.477,64	54.324,76	29.988,66
ESRR	621.009,27	0,00	228.030,31	235.122,06

KAZALNIKI			
TP1	TP2	TP3	TP4
K1: Število novih delovnih mest (2) K2: Število usposobljenih potencialnih podjetnikov (40) K3: Povečanje števila javnih ustanov, ki naročajo lokalno hrano (10) K4: Število novih lokalnih proizvodov in storitev (4) K5: Število deležnikov na lokalni ravni, vključenih v izvajanje projektov CLLD (100)	K6: Število urejenih lokacij za rekreacijo (3) K7: Število novih prireditev (3) K8: Število oseb vključenih v projekte organizacij, ki prispevajo k ohranitvi kulturne dediščine (30) K9: Število izvedenih delavnic (10)	K10: Število prebivalcev, vključenih v rabo OVE in URE (200) K11: Število lokacij z izvedenimi ukrepi varovanja narave (2)	K12: Število vključenih predstavnikov ranljivih skupin v projekte s področja socialne vključenosti (300) K13: Število vključenih institucij v projekte s področja socialne vključenosti (4)

10. Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR

Lokalna akcijska skupina Prlekija je že v prejšnjem programskem obdobju delovala v obliki **pogodbenega partnerstva**, s to dobro prakso nadaljuje tudi v aktualnem programskem obdobju. Vključenost javnih institucij, gospodarstva in civilne družbe je uravnotežena, kar je razvidno v primerjavi števila partnerjev, podpisnikov pogodbe LAS Prlekija. Nobena skupina po številu ne presega polovice vseh vključenih. Partnerstvo je številčno, kar priča o dobri animaciji celotnega območja v času priprav nove Strategije lokalnega razvoja. Prejšnji sestav in vsi organi LAS Prlekija iz preteklega programskega obdobja so na zadnjih sestankih v letu 2014 in 2015 zaupali odgovornost za pripravo nove strategije in ponovnega konstituiranja nove LAS **Prleški razvojni agenciji**, ki je bila Upravljavec LAS Prlekija v prejšnjem obdobju. Že ta izhodiščna odločitev je bila sprejeta po vrsti posvetovanj in sestankov na različnih ravneh. Odločitev o pristopu v novo LAS je sprejelo osem občin in malodane vsi partnerji tega območja, ki so bili vključeni že v prejšnjem obdobju.

Prleška razvojna agencija je izdelala **časovnico** z dvema vzporednima krogoma aktivnosti. Prvi krog aktivnosti je zajemal postopke, povezane s **konstituiranjem LAS Prlekija**, drugi krog aktivnosti pa je bil povezan s **pripravo Strategije lokalnega razvoja**. Časovnico sta skupaj s sklepom o pooblastilu PAR giz za izvedbo vseh aktivnosti sprejela Svet in Skupščina LAS Prlekija. Sledila je usklajena **animacija** širokega kroga ciljnih skupin preko spletnih strani, medijev, elektronskih novic, individualnih razgovorov, sestankov in prireditev. Sodelavci Prleške razvojne agencije so s ključnimi nosilci vseh ciljnih skupin uskladili lokacije in termine **delavnic**, katerih cilji so bili večplastni (informiranje celotnega območja, animacija in usposabljanje partnerjev, analiza potreb in izzivov območja, zbiranje predlogov za pripravo SLR). Namen delavnic je bil povsem dosežen, o čemer priča udeležba in kvalitetne vsebine, ki so služile za pripravo SLR. Z osmimi delavnicami smo temeljito pokrili celoten teritorij, saj so bile izvedene v vsaki od osmih občin, na območju katerih je oblikovana nova LAS. Poleg teritorialne pokritosti je bila v postopkih priprave SLR dana velika pozornost tudi **strokovnosti**, zlasti na najbolj občutljivi področjih. V ta namen so bile organizirane tudi tematske delavnice in strokovni posveti. Kot ključna področja smo opredelili turizem, kmetijstvo, predelavo in zagotavljanje zdrave hrane (tudi samooskrba) ter socialno podjetništvo. Za vsako od teh velikih tem smo organizirali posebni dogodek, na katerem smo zagotovili ustrezno strokovno zastopanost vseh kompetentnih institucij in udeležbo zainteresiranih predstavnikov iz celotnega geografskega območja LAS Prlekija.

Povzetek kronologije vključevanja javnih institucij, gospodarstva in civilne družbe v postopek priprave Strategije lokalnega razvoja in konstituiranja LAS Prlekija:

- **1. 6. 2015 na Moti pri Ljutomeru:** 4. seja Skupščine LAS Prlekija (v stari sestavi). Pregled delovanja LAS Prlekija v preteklem programskem obdobju (do takrat izvedenih 52 projektov); potrjeno poročilo o realizaciji; pooblastilo PRA giz za pripravo nove SLR in konstituiranje nove LAS Prlekija.
- Skladno s sklepi skupščine LAS Prlekija je Prleška razvojna agencija giz pripravila **Javni poziv za vstop v novo partnerstvo Lokalne akcijske skupine Prlekija 2014-2020** na območju občin Ljutomer, Gornja Radgona, Radenci, Križevci pri Ljutomeru, Apače, Sveti Jurij ob Ščavnici, Razkrižje in Veržej in ga objavila na svoji spletni strani www.las-prlekija.com. Za članstvo v LAS Prlekija je bilo potrebno izpolniti pristopno izjavo. K včlanitvi so bili povabljeni stari in novi zainteresirani partnerji s sedežem na območju LAS Prlekija. V mesecu juniju in juliju je Prleška razvojna agencija pričela z izvajanjem delavnic. V prvem krogu smo izvedli 8 delavnic, v vsaki občini po eno po naslednjem vrstnem redu:
- **Razkrižje, 8. 6. 2015**, v prostorih Knjižnice in čitalnice Razkrižje. Na delavnici je sodelovalo 14 udeležencev. Glavni poudarki v razpravi o razvojnih potrebah in priložnostih: razvoj turizma v navezavi na kulturne prireditve, naravne danosti, kulturno dediščino, ponudbe domačih specialitet in t.i. vinski turizem; sodelovanje s sosednjo Hrvaško; uveljavljanje eko hrane, butične storitve, rokodelstvo, skupni nastopi lokalnih ponudnikov.
- **Sveti Jurij ob Ščavnici, 10. 6. 2015**, v prostorih Občine Sveti Jurij ob Ščavnici. Na delavnici je sodelovalo 23 udeležencev. Glavni poudarki v razpravi o razvojnih potrebah in priložnostih: največji poudarek turizmu, širitev obstoječe ponudbe, ureditev prostorov muzeja; širitev ponudbe ob Blaguškem jezeru; širitev dodatne ponudbe na kmetijah, tudi vinotočev ni, občina ne premore niti ene nastanitvene zmogljivosti; uveljavljanje eko hrane in tržnice lokalnih proizvodov; slamokrovstvo in obnova klučaj – izobraževanja v tej smeri; veliko prednost vidijo v ne dovolj izkoriščeni bližini avtocestnega priključka; želijo si večje animacije in vložkov zasebnega kapitala.
- **Apače, 11. 6. 2015**, v prostorih Občine Apače. Na delavnici je sodelovalo 10 udeležencev. Glavni poudarki v razpravi o razvojnih potrebah in priložnostih: razvoj mehkega turizma v neokrnjeni naravi

- kolesarske in sprehajalne poti, izgradnja kampov; sodelovanje v skupnih projektih s sosednjo Avstrijo; uveljavljanje eko hrane, zeliščarstva in na to vezano večjo ponudbo za kolesarje in druge obiskovalce; skupni nastop vseh turističnih ponudnikov, ki bi uspeli zadržati goste tudi za dva ali več dni; oživiti tradicionalno rokodelstvo in opravila.
- **Radenci, 15. 6. 2015**, v prostorih DOSOR-ja. Na delavnici je sodelovalo 16 udeležencev. Glavni poudarki v razpravi o razvojnih potrebah in priložnostih: razvoj turizma s poudarkom na tradiciji Radenske in uveljavljenega maratona Treh src; uveljavljanje eko prehrane in podpora pri prodaji eko produktov in ovčjega sira; večja lokalna ponudba na prireditvah.
- **Ljutomer, 29. 6. 2015**, v prostorih infocentra Biomura na Moti. Na delavnici je sodelovalo 18 udeležencev. Glavni poudarki v razpravi o razvojnih potrebah in priložnostih: socialno podjetništvo za ranljive skupine, večji poudarek samooskrbi; konjenišstvo – kasaštvo, povezava z Avstrijo in Madžarsko, obnova žrebarne na Cvenu; neokrnjena narava ob Muri ni turistično dovolj izkoriščena; razvoj športa in zbiranje ter urejanje bogate športne dediščine; večja promocija Jeruzalema skozi vinske ceste, zgodovinska navezava preko Avstrije do Dunaja.
- **Gornja Radgona, 1. 7. 2015**, v prostorih občine Gornja Radgona; Na delavnici je sodelovalo 16 udeležencev. Glavni poudarki v razpravi o razvojnih potrebah in priložnostih: mejno področje – povezovanje več kultur, sodelovanje v turističnih projektih; mineralni vrelci in izviri plina CO₂; reka Mura kot povezovalni element; razvoj turizma s poudarkom na kolesarstvu in pohodništvu ob Muri in vinorodni pokrajini, izgradnja kampa pri Negovskem jezeru, povečati nočitvene zmogljivosti; bolj izkoristiti oba grada v Negovi in Gornji Radgoni ter slogan »mesto sejma in penin«; posebej je bila negativno izpostavljena prometna umestitev mesta – slaba cestna navezava na AC in manjkajoča železniška povezava z Avstrijo.
- **Veržej, 7. 7. 2015**, v prostorih občine Veržej; Na delavnici je sodelovalo 10 udeležencev. Glavni poudarki v razpravi o razvojnih potrebah in priložnostih: obstoječi center DUO še bolj napolniti z različnimi vsebinami; turizem v povezavi z rokodelstvom in lončarstvom – delavnice; vlaganje v športne in prostočasne aktivnosti na prostem – ureditev igrišča, fitnes na prostem, trim steza; promocija kmetijske dejavnosti preko promocijskih centrov.
- **Križevci, 8. 7. 2015**, v prostorih občine Križevci; Na delavnici je sodelovalo 10 udeležencev. Glavni poudarki v razpravi o razvojnih potrebah in priložnostih: oživitev vaškega jedra s tržnico; izkoristiti dobro prometno povezavo z bogato konjeniško tradicijo in kulturno dediščino; turistična vlaganja v Gajševsko jezero, hostel, izgradnjo stolpa v Zasadih; dobra povezanost z okolico in bližina turističnih destinacij; poudarek lokalni samooskrbi.

Jeseni 2015 smo nadaljevali s tematskimi – strokovnimi delavnicami:

- **14. 9. 2015 v Ljutomeru** je PRA giz z sodelovanju z Vlado RS soorganizirala odmevni strokovni posvet »**Spodbujanje socialnega podjetništva in združništva** - možnosti zaposlovanja«, na katerem so med drugimi sodelovali tudi Tadej Slapnik, državni sekretar v kabinetu predsednika Vlade RS, mag. Nena Dokuzov z Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo, Alenka Sešek z Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Patricija Vrečar z Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. V nadaljevanju so bili predstavljeni nekateri uspešni projekti s področja socialnega podjetništva in združništva, ki se že izvajajo. Strokovnega posveta se je udeležilo preko 70 udeležencev (67 podpisov).
- **23. 9. 2015, Sveti Jurij ob Ščavnici; delavnica Turizem.** Na delavnici je sodelovalo 30 udeležencev. Glavni poudarki: poskrbeti za promocijo in signalizacijo, tudi ob AC in ostalih prometnicah; obmejnost izkoristiti kot priložnost; povezovanje ponudnikov skozi skupne blagovne znamke, povezovanje gospodarstva v turizem; povezovanje ponudnikov po vsebini – jezera, konji, VTC, gradovi, Mura; kolesarske povezave s turističnimi kraji, ponudniki ter naravno in kulturno dediščino; obstoječe odmevnejše prireditve podaljšati zato, da goste zadržimo, razširiti ponudbo igral, rekreativno ponudbo, vključiti mladinski turizem; dati večji poudarek na ponudbi lokalno pridelane domače hrane in pijač; večji poudarek dati tudi izobraževanju ponudnikov; modernejši pristopi pri oglaševanju in večje poenotenje signalizacije.
- **24. 9. 2015 v Gornji Radgoni delavnica Prehranska in energetska samooskrba.** Na delavnici je sodelovalo 12 udeležencev. Glavni poudarki v razpravi o razvojnih potrebah in priložnostih: razširitev uvajanja lokalno pridelane hrane v šole in vrtce. Na podoben način skušati prodreti tudi med večje ponudnike hrane – gostince, hotelirje, domove za starejše, terme; ustanovitev logističnega centra za Prlekijo, ki bi omogočal prehransko samooskrbo in tudi zaposlitve. Možna in bolj verjetna je ustanovitev virtualnega logističnega centra; poudarek izobraževanju kuharjev in ekonomov v zvezi z lokalno samooskrbo; povezovanje lastnikov gozdov glede biomase za potrebe energetske samooskrbe ter večji poudarek izkoriščanju geotermalne energije; ustanovitev centra za

trajnostno vrtnarjenje (kmetijstvo) – vzorčni primer; v okviru projektov trajnostnega razvoja in lokalne samooskrbe vključevati čim več eko pridelovalcev.

- **Konstitutivna seja skupščine LAS Prlekija 29. oktobra 2015 v Svetem Juriju ob Ščavnici** je bila množično obiskana. 80 partnerjev je pred sejo podpisalo partnersko pogodbo. Udeleženci Skupščine so izvolili vse organe, predsednika in podpredsednika, sprejeli vse akte, dokumente potrebne za učinkovito in transparentno delovanje LAS in izbrale Vodilnega partnerja LAS Prlekija (Prleško razvojno agencijo giz).
- **Prva seja Upravnega odbora LAS Prlekija 21. januarja 2016 v Moti pri Ljutomeru** je bila namenjena konstituiranju UO, imenovanju pet članske Komisije za izbor operacij, pregledu dokumentov in potrditvi SLR. V tvorni razpravi je bil oblikovan predlog, da bi občine plačevale članarino LAS v višini 0,5 EUR na prebivalca, z namenom okrepitve LAS Prlekija in povečanja absorpcijske sposobnosti kandidiranje na javni poziv s projekti sodelovanja med različnimi LAS.
- **Druga seja Skupščine LAS Prlekija 25. januarja 2016 v Razkrižju** je bila v glavnem namenjena potrditvi Strategije lokalnega razvoja. Precej pozornosti so bile deležne spremembe Pravilnika o postopku izvedbe javnih pozivov oz. o izboru operacij, s poudarkom na ocenjevalnem obrazcu. Skupščina je potrdila predlog SLR, spremembe pravilnika in sprejela novih 6 članov v partnerstvo, ki šteje ob prijavi na poziv CLLD 85 članov.

Več mesecev je potekala priprava **nove spletne strani** www.las-prlekija.com, na kateri smo predstavili dosedanje delo, predvsem pa objavili vso potrebno dokumentacijo in obrazce kot pomoč pri oblikovanju nove Lokalne akcijske skupine Prlekija. Posebna pozornost je bila posvečena informiranju in animaciji k vključevanju v izdelavo Strategije lokalnega razvoja. Pred vzpostavitvijo nove spletne strani je bila dokumentacija objavljena na stari spletni strani www.prlekija.com.

Skupnost (deležniki iz vseh treh sektorjev) je aktivno sodelovala pri vmesni evalvaciji Strategije LAS Prlekija. Le ta poleg analiz že izvedenih javnih pozivov predstavlja temelj 1. spremembi SLR LAS Prlekija.

11. Akcijski načrt, iz katerega izhaja opis prenosa ciljev v ukrepe, odgovornost za izvajanje ukrepov, vključno s časovno opredelitvijo letnih aktivnosti

Prenos specifičnih ciljev v ukrepe temelji na dvosmernem procesu. Ena smer izhaja iz zbranih projektnih predlogov in idej. Ta je zelo množična in raznolika, saj smo v procesu animacije zbrali preko 140 projektnih predlogov. Druga smer izhaja iz vsebinskih razprav na delavnicah po vseh občinah (geografska pokritost potreb in izzivov) in po ključnih vsebinskih področjih (turizem, socialno podjetništvo, kmetijstvo s samooskrbo, OVE in URE). Vsebinske razprave so prinesle močnejšo osnovo za razmišljanje o ciljih, katere smo prilagodili dvema miselnima procesoma. Rezultat prvega procesa so bili sezname potreb in izzivov in rezultat drugega so bile SWOT analize. Presek obeh procesov je generiral oblikovanje desetih specifičnih ciljev in 20 ukrepov, s katerimi bomo te cilje uresničevali. Ukrepi so pregledno razvrščeni k posamičnim ciljem v naslednji preglednici, podrobneje pa jih opisujemo v nadaljevanju.

Tematsko področje	Splošni cilj	Specifični cilj	Ukrep
TP1 Ustvarjanje novih delovnih mest	(Izboljšanje pogojev za učinkovito delovanje lokalne ekonomije)	(C1) Spodbujanje in povezovanje lokalne ekonomije s poudarkom na turizmu	Bogatitev lokalne turistične ponudbe (U1)
			Inovativne pobude za izboljšanje pogojev gospodarjenja (U2)
			Nove skupnostne prakse (U3)
		(C2) Oblikovanje novih storitev in produktov podpornega okolja za pospeševanje podjetništva	Krepitev podjetniških znanj (U4)
		(C3) Povečanje deleža lokalne hrane v javnih ustanovah	Vzpostavljanje kratkih oskrbnih verig (U5)
			Usposabljanja ponudnikov in potrošnikov (U6)
		(C4) Povečanje ponudbe lokalnih proizvodov in storitev	Vzpostavljanje novih blagovnih znamk (U7)
			Mreženje proizvajalcev (U8)
TP2 Razvoj osnovnih storitev	Izboljšanje kvalitete življenja na podeželju	(C5) Izboljšanje pogojev za boljše zdravje prebivalcev LAS	Vzpostavljanje rekreacijske infrastrukture (U9)
			Dogodki in aktivnosti za zdrav življenjski slog (U10)
		(C6) Izboljšanje ponudbe in dostopnosti do kulture	Kulturne prireditve (U11)
		(C7) Izboljšanje samopodobe prebivalcev Prlekije	Ohranjanje prleškega narečja (U12)
			Tradicionalne obrti in rokodelstvo (U13)
TP3 Varstvo okolja in ohranjanje narave	Varovanje narave in trajnostno upravljanje z naravnimi viri	(C8) Prilagajanje podnebnim spremembam Povečana poraba obnovljivih virov in	Ohranjanje nesnovne kulturne dediščine (U14)
			Spodbujanje rabe obnovljivih virov energije (U15)
			Spodbujanje učinkovite rabe energije (U16)

		povečanje učinkovitosti rabe energije	
		(C9) Izboljšanje varovanja narave in naravnih virov s pomočjo ekoremediacij	Izvajanje ekoremediacij (U17)
			Osveščanje o pomenu narave in naravnih virov za območje LAS (U18)
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	Povečanje solidarnosti na območju LAS	(C10) Povečanje socialne vključenosti marginalnih skupin	Medgeneracijska druženja (U19)
			Vključevanje ranljivih skupin v družbeno življenje in socialne storitve (U20)

Izvajanju ukrepov smo dodatno namenili sredstva pridobljena iz naslova Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega zakona ter spremenjene Uredbe CLLD (z dne 18. 11. 2016) in pregleda mejnikov SLR LAS Prlekija na dan 31. 12. 2018 s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

- **Ukrepi za doseg specifičnega cilja Spodbujanje in povezovanje lokalne ekonomije s poudarkom na turizmu (C1)**

Bogatitev lokalne turistične ponudbe (U1)

Z ukrepom U1 bomo podprli iniciative za nastajanje novih turističnih produktov, izvajanje mehkih oblik podpornih storitev kot so prireditve, bogatitev ponudbe na turističnih kmetijah, pa tudi zagotavljanje potrebne infrastrukture, npr. opreme informacijskih točk ali vlaganja v izboljšanje kvalitete druge turistične infrastrukture.

V sklopu opravljene vmesne evalvacije SLR je večina deležnikov menila, da se razvoj podeželja najbolj determinira skozi turizem. Tudi dosedanje izvajanje operacij in prispelih vlog potrjuje prej omenjeno. Zaradi naštetega in zaradi še vedno precejšnjih potreb na terenu, smo znatno količino sredstev namenili temu ukrepu.

Inovativne pobude za izboljšanje pogojev gospodarjenja (U2)

Z ukrepom U2 bomo podprli povezovanje lokalnih akterjev in različne pobude, ki motivirajo, vzpodbujajo in pomagajo pri realizaciji podjetniških idej in pobud, ki bodo prispevale k razvoju lokalnega območja. Vzpostavitev informacijske infrastrukture je le en primer takega pristopa. Z ukrepom želimo spodbuditi tudi uvedbo inovativnih pristopov h krepitvi lokalne ekonomije, npr. pomoč pri uvajanju lokalne valute, s čimer bi se okrepila notranja menjava med deležniki na območju LAS.

V sklopu dosedanjega izvajanja SLR preko dveh pozivov sklada ESRR, ni prišla nobenega vloga na ta ukrep. Obenem se nam je ponudila možnost sodelovanja v mednarodnem podjetniškem projektu sodelovanja (19.3), v sklopu katerega bomo lahko v veliki večini izpolnili kazalnik število usposobljenih potencialnih podjetnikov. Zato iz tega ukrepa preusmerjamo veliko večino sredstev na 19.3.

Nove skupnostne prakse (U3)

Z ukrepom U3 želimo spodbuditi prostor sodelovanja med različnimi poslovnimi subjekti. Zadružništvo je ena od skupnostnih praks z bogato tradicijo tudi na območju LAS Prlekija, katerega vrednost ponovno odkrivamo v času gospodarske krize, ki je najbolj prizadela najrevnejše predele države. Poleg različnih oblik združevanja v zadruga (npr. potrošniška zadruga, mlinarska zadruga, turistična ali vinarska zadruga), želimo s tem ukrepom podpreti tudi skupne pristope k iskanju dela za mlade. Co-working sicer zahteva veliko koncentracijo prebivalstva, kakršne v Prlekiji nimamo. Dopuščamo možnost in spodbujamo iniciativo prilagojenih skupnostnih praks lokalnim danostim. Na področju socialnega podjetništva smo zaznali dobre iniciative, ki potrebujejo podporo iz programa CLLD (zaposlitveni centri).

- **Ukrepi za doseg specifičnega cilja Oblikovanje novih storitev in produktov podpornega okolja za pospeševanje podjetništva (C2)**

Krepitev podjetniških znanj (U4)

Z ukrepom U4 bomo podprli projekte, ki posredno pomagajo k ustvarjanju novih ali posredno k ohranjanju obstoječih delovnih mest, skrbeli za širjenje podjetniških znanj in dobrih praks na območju LAS (npr. promocija podjetništva, dvigovanje podjetniške miselnosti, izmenjava in uvajanje dobrih praks, podjetniški ali turistični krožki ipd.)

- **Ukrepi za doseg specifičnega cilja Povečanje deleža lokalne hrane v javnih ustanovah (C3)**

Vzpostavljanje kratkih oskrbnih verig (U5)

Z ukrepom U5 bomo spodbujali lokalno pridelavo hrane s poudarkom na eko pridelavi in tudi predelavi. Z ukrepom bomo omogočali in spodbujali prodajo v domačem okolju, na lokalnih tržnicah in oskrbo večjih lokalnih odjemalcev, in le izjemoma trgovskih verig. Z U5 bomo podpirali zlasti povezovanje kmetijskih proizvajalcev za skupen nastop na trgu in oblikovanje kratkih oskrbnih verig. To bo omogočalo ustvarjanje višje dodane vrednosti izdelkom. Spodbuditi želimo tudi povezovanja z drugimi panogami kot so obrt, turizem in kulturna dediščina in vzpostavitev centra za prodajo lokalnih pridelkov in izdelkov.

Usposabljanja ponudnikov in potrošnikov (U6)

S tem ukrepom (U6) bomo animirali že obstoječe in nove ponudnike za prodajo svojih izdelkov, ozaveščali pa bomo tudi potrošnike in jim skušali približati lokalne izdelke. Ukrep bo podpiral tudi povezovanje in vključevanje pridelave in predelave s turistično ponudbo ter oblikovanje celovitih turističnih produktov na območju.

- **Ukrepi za doseg specifičnega cilja Povečanje ponudbe lokalnih proizvodov in storitev (C4)**

Vzpostavljanje novih blagovnih znamk (U7)

Ukrep U7 bo spodbujal oblikovanje novih blagovnih znamk, možnosti za to je veliko. Gre predvsem za kmetijske pridelke in njihovo predelavo, veliko možnosti pa je tudi na turističnem, obrtnem in rokodelskem področju. Ta ukrep bo dodatno ojačal lokalno ponudbo.

Mreženje proizvajalcev (U8)

Ukrep U8 bo namenjen spodbujanju, povezovanju in skupnemu nastopanju ponudnikov različnih storitev, povezanih po vertikalnih panogah (predelava, ponudba, prodaja) ali horizontalno mreženje (npr. strojni krožki). Mreženje je lahko zgolj v programskem oz. projektnem smislu, ali pa tudi v institucionalnem, kar bi imelo še dodatno težo (npr. konzorciji, zadruge, skupnosti proizvajalcev ipd.)

- **Ukrepi za doseg specifičnega cilja Izboljšanje pogojev za boljše zdravje prebivalcev LAS (C5)**

Vzpostavljanje rekreacijske infrastrukture (U9)

Ta ukrep bo omogočal urejanje in vzpostavljanje rekreacijske in športne infrastrukture (npr. pohodne in kolesarske poti, športni parki v naravi, trim steze, ureditev plavalnih površin in ribnikov). V preteklosti so bile na območju LAS izvršene številne investicije v športne dvorane, spremljajoča rekreacijska infrastruktura pa je bila zapostavljena, zato ji namenjamo v tem obdobju poseben ukrep, ki bo prispeval k izboljšanju zdravja prebivalcev.

Dogodki in aktivnosti za zdrav življenjski slog (U10)

Ukrep U10 bo spodbujal zdrav življenjski slog. Poti do tega cilja je veliko, npr. s spodbujanjem ponudbe zdrave lokalne hrane, ali spodbujanje aktivnosti v naravi preko ureditve javnih zelenih površin in različnih parkov. Ukrep U10 bo spodbujal predvsem aktivno preživljanje prostega časa.

- **Ukrepi za doseg specifičnega cilja Izboljšanje ponudbe in dostopnosti do kulture (C6)**

Kulturne prireditve (U11)

Ukrep U11 bo spodbujal ohranjanje in obujanje tradicionalnih navad in običajev, prireditev povezanih z vinogradništvom, kasaštvom, lokalnim kulinaričnim izročilom, glasbo in avtohtono prleško nesnovno

dediščino. Prednost bodo imeli inovativni pristopi k prireditvam, s katerimi prispevamo h kvalitetnejšemu bivanju tukajšnjih prebivalcev in hkrati privlačnejšemu okolju oz. vzdušju za obiskovalce območja.

- **Ukrepi za doseg specifičnega cilja Izboljšanje samopodobe prebivalcev Prlekije (C7)**

Ohranjanje prleškega narečja (U12)

Ukrep U12 bo spodbujal raziskovanje in ohranjanje prleškega narečja in na to vezano tradicijo. Prlekija je imela v zgodovini veliko pomembnih osebnosti, ki so se ukvarjali z jezikom, umetnostjo ali zbiranjem zapisov o šegah in običajih. Kljub temu prleško narečje še nima svojega slovarja, kakor ga imajo nekatera druga slovenska narečja. Tudi zgodbe v narečju niso dovolj prisotne med prebivalstvom, zlasti med mladino. Glasbeno izročilo v sodobni interpretaciji lahko ponudi pomembno nadgradnjo turistični ponudbi. S tem ukrepom želimo izboljšati podobo in samopodobo lokalnega prebivalstva in prispevati k močnejši in pozitivni identiteti Prlekov in Prlečk.

Tradicionalne obrti in rokodelstvo (U13)

Ukrep U13 je namenjen predvsem ohranjanju tradicionalnih obrti in rokodelskih spretnosti. Poleg že uveljavljenih starih obrti in rokodelstva bo spodbujal tudi razvoj oz. sintezo klasičnega načina izdelave s sodobnimi trendi. Poudarek bo na izboljšanju trženja in povezovanju rokodelstva s turizmom.

Ohranjanje nesnovne kulturne dediščine (U14)

Ukrep U14 bo spodbujal ohranjanje nesnovne kulturne dediščine preko različnih praks. Doslej je bila v okviru LAS močno podprta filmska produkcija, nekoliko manj fotografija in raziskovanje, s katerim lahko v kombinaciji z izobraževanji in prireditvami in razstavami pomembno prispevamo k ohranjanju kulturne dediščine.

- **Ukrepi za doseg specifičnega cilja Povečanje porabe obnovljivih virov in povečanje učinkovitosti rabe energije (C8)**

Spodbujanje rabe obnovljivih virov energije – OVE (U15)

Območje LAS Prlekija je glede rabe obnovljivih virov energije med manj razvitimi. Ukrep U15 bo spodbujal predvsem projekte s področja izkoriščanja lesne biomase, vetra in sončne energije. S tem želimo dvigniti odstotek rabe obnovljivih virov energije.

Spodbujanje učinkovite rabe energije – URE (U16)

Ukrep U16 bo omogočal analize obstoječega stanja na različnih področjih, pomagal pri ozaveščanju prebivalstva, skrbel za tovrstno izobraževanje na šolah in med prebivalci. URE je pomembna zlasti v aplikativnem smislu, pri čemer imajo prednost javne zgradbe (npr. vrtci in šole). Do sedaj na tem ukrepu ni bilo dodeljenih sredstev, kar s to spremembo popravljamo.

- **Ukrepi za doseg specifičnega cilja Izboljšanje varovanja narave in naravnih virov s pomočjo ekoremediacij (C9)**

Izvajanje ekoremediacij (U17)

Ukrep bo omogočal revitalizacijo nekaterih jezer, rek in manjših vodotokov, gramoznic, tudi naravnih vodnih virov in vaških mlak. Pomembno področje znotraj U17 je urejanje rastlinskih čistilnih naprav. Preko ukrepa U17 bomo izobraževali in ozaveščali prebivalce o pomenu bivanja v kvalitetnem in zdravem okolju.

Minimalno zmanjšanje sredstev na tem ukrepu je posledica izvedbe javnega poziva sklada EKSRP, kateri je veliko večino predvidenih sredstev počrpal. Ostanek sredstev smo tako porazdelili na drug ukrep, saj ostanek sredstev na U17 (sklada EKSRP) ne omogoča več dodelitev sredstev preko novega javnega poziva. Pri skladu ESRR ostanek sredstev ostaja na tem ukrepu.

Osveščanje o pomenu narave in naravnih virov za območje LAS (U18)

Z ukrepom U18 bomo ozaveščali prebivalstvo in nudili strokovne nasvete. Izvajalci bodo poskrbeli za nekatere naravne posebnosti in jih zavarovali, revitalizirali ali ohranili. Vodenje turistov po naravi, zlasti v zavarovanih območjih terja posebna znanja, ki jih v območju LAS primanjkuje. Hkrati so učilnice v naravi dobra priložnost za izboljšanje odnosa do zavarovanih območij in posebnosti.

- **Ukrepi za doseg specifičnega cilja Povečanje socialne vključenosti marginalnih skupin (C10)**

Medgeneracijska druženja (U19)

Ukrep U19 bo spodbujal projekte s področja medgeneracijskega druženja, npr. povezovanje, izmenjava in vzajemne ali posamične aktivnosti različnih generacij. Pogosto je problem pomanjkanje primernih prostorov, kjer je omogočeno druženje in izvajanje različnih družabnih aktivnosti. Urejanje in vzpostavljanje takih kapacitet mora biti vzporedno z vlaganji v človeške vire na tem občutljivem socialnem področju.

Vključevanje ranljivih skupin v družbeno življenje (U20)

Na območju LAS Prlekija je vključevanje ranljivih skupin v družbeno življenje premalo prisotno, zato bo ukrep pripomogel k izboljšanju stanja preko spodbud ustanavljanju zaposlitvenih centrov, omogočanju dostopanja do informacij in storitev ter odpiranja različnih poti za lažje vključevanje ostarelih, mladih, brezposelnih, žensk, ali oseb z motnjami v razvoju v etablirane družbene tokove. Ukrep U20 bo tudi spodbujal projekte, ki bodo dopolnjevali aktivnosti že obstoječih institucionalnih oblik socialnih storitev s ciljem izboljšanje kakovosti življenja. Rigidni sistem pomoči starejšim bi bilo moč razgibati z organiziranjem manjših skupin varovancev v zasebni oskrbi in s tem prispevati k zniževanju visokih cen oskrbe, nedostopnih vse večjemu delu ostarelih prebivalcev. Preprečevanje nasilja nad starejšimi terja posebno pozornost družbe, enako preprečevanje nasilja nad ženskami ali otroci. Oblikovanje laične delovne pomoči, fizioterapija na domu in podobne aktivnosti sodijo v U20.

Podlago za povečanje sredstev na tem ukrepu predstavljata analiza dosedanjega izvajanja SLR preko že izvedenih štirih javnih pozivov obeh skladov ter vmesna evalvacija SLR.

- **Razvrstitev ukrepov v 3 prioritete skupine**

Vse ukrepe smo razvrstili v tri prioritete razrede. Najvišjo prednost, 1. prioriteto, imajo ukrepi od U1 do vključno U8. Ukrepi od U9 do U14 se uvrščajo v naslednji, drugi prioritetni razred in ukrepi od U15 do U20 v tretji prioritetni razred. S takim rangiranjem teži LAS Prlekija k doseganju konkretnih rezultatov, s katerimi bodo zagotovljeni pogoji za hitrejšo približevanje območja krogu razvitih slovenskih regij.

Ukrep	Odgovornost za izvajanje	Sklad	Časovna opredelitev izvajanja (2016, 2017, 2018, 2019, 2020)	Načrtovana sredstva (EU + SLO) (v EUR)
Bogatitev lokalne turistične ponudbe (U1)	LTO-ji in TIC-i ter Občine	EKSRP	2016-2020	559.439,60
		ESRR	2016-2020	229.010,07
		ESPR		
Inovativne pobude za izboljšanje pogojev gospodarjenja (U2)	OOZS Ljutomer in G. Radgona, PRA giz in PORA	EKSRP	2016-2020	49.581,52
		ESRR	2016-2020	0,00
		ESPR		
Nove skupnostne prakse (U3)	PRA giz in PORA	EKSRP		
		ESRR	2016-2020	57.000,00
		ESPR		
Krepitev podjetniških znanj (U4)	OOZS Ljutomer in G. Radgona, PRA giz in PORA, Gimnazija F. Miklošič	EKSRP		
		ESRR	2016-2020	57.000,00
		ESPR		
Vzpostavljanje kratkih oskrbnih verig (U5)	KGZ MS, enota Ljutomer, EKO Prlekija, šole in vrtci	EKSRP	2016-2020	49.993,19
		ESRR	2016-2020	57.000,00
		ESPR		

Usposabljanja ponudnikov in potrošnikov (U6)	KGZ MS, enota Ljutomer, Aktiv kmečkih žena, PRA giz, PORA	EKSRP	2016-2020	50.000,00
		ESRR	2016-2020	57.000,00
		ESPR		
Vzpostavljanje novih blagovnih znamk (U7)	OOZS Ljutomer in G. Radgona, PRA giz in PORA, KGZ, občine	EKSRP		
		ESRR	2016-2020	114.000,00
		ESPR		
Mreženje proizvajalcev (U8)	OOZS Ljutomer in G. Radgona, PRA giz in PORA, občine	EKSRP	2016-2020	49.886,57
		ESRR	2016-2020	49.999,20
		ESPR		
Vzpostavljanje rekreacijske infrastrukture (U9)	Občine, športne zveze in društva	EKSRP	2016-2020	149.653,46
		ESRR		
		ESPR		
Dogodki in aktivnosti za zdrav življenjski slog (U10)	ZD Ljutomer in G. Radgona, športna društva, šole	EKSRP	2016-2020	40.000,00
		ESRR		
		ESPR		
Kulturne prireditve (U11)	TIC-I, kulturna društva JSKD, občine	EKSRP	2016-2020	40.000,00
		ESRR		
		ESPR		
Ohranjanje prleškega narečja (U12)	Turistična in kulturna društva, Gimnazija F. Miklošiča	EKSRP	2016-2020	50.000,00
		ESRR		
		ESPR		
Tradicionalne obrti in rokodelstvo (U13)	Center DUO Veržej, rokodelci, PRA giz, PORA	EKSRP	2016-2020	49.469,22
		ESRR		
		ESPR		
Ohranjanje nesnovne kulturne dediščine (U14)	Turistična in kulturna društva, ZVKD Maribor, občine	EKSRP	2016-2020	43.354,85
		ESRR		
		ESPR		
Spodbujanje rabe obnovljivih virov energije (U15)	Občine, PRA giz, PORA, Fabrika d.o.o.	EKSRP	2016-2020	20.911,11
		ESRR	2016-2020	45.000,00
		ESPR		
Spodbujanje učinkovite rabe energije (U16)	Občine, Energetska pisarna, PRA giz, PORA	EKSRP		12.237,25
		ESRR		
		ESPR		
Izvajanje ekoremediacij (U17)	Občine, PRA giz, PORA	EKSRP	2016-2020	21.176,40
		ESRR	2016-2020	138.030,31
		ESPR		
Osveščanje o pomenu narave in naravnih virov za območje LAS (U18)	Občine, PRA giz, PORA, Ekološka in turistična društva	EKSRP		
		ESRR	2016-2020	45.000,00
		ESPR		
Medgeneracijska druženja (U19)	Domovi za ostarele CSD Ljutomer in G. Radgona, Občine	EKSRP	2016-2020	29.988,66
		ESRR	2016-2020	76.000,00
		ESPR		
Vključevanje mladih in žensk v družbeno življenje in socialne storitve (U20)	CSD Ljutomer in G. Radgona, občine, društva	EKSRP		
		ESRR	2016-2020	159.122,06
		ESPR		

12. Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR

Ena prvih nalog nove LAS bo vzpostaviti učinkovit sistem spremljanja in vrednotenja SLR. Osnovo predstavlja cikličnost in doslednost ob nujni objektivnosti in zagotavljeni transparentnosti. Vse to je možno doseči tudi s skromnimi sredstvi, brez precejenjenih zunanjih svetovalcev ali le z občasno pomočjo kompetentnih strokovnjakov. Vodilni partner bo enkrat letno zbral podatke o doseženih vrednostih skupnih kazalnikov na nivoju strategije in kazalnikov na nivoju tematskih področji in operacij. Pri tem bo uporabljal podatke iz poročil izvajalcev o realizaciji posameznih odobrenih operacij, podatke iz vprašalnikov in baze podatkov pooblaščenih organizaciji za zbiranje statističnih podatkov in javnih evidenc (SURS, AJPES) in drugih strokovnih institucij.

- **Teme in aktivnosti vrednotenja**

Prleška razvojna agencija giz (PRA) bo kot Vodilni partner LAS Prlekija vzpostavila sistem zagotavljanja podatkov, terminski načrt spremljanja in vrednotenja ter nabor virov podatkov, ki bodo uporabljeni. Poleg spremljanja in vrednotenja SLR, s poudarkom na ustreznosti, uspešnosti in učinkovitosti, bo PRA spremljala in vrednotila tudi posamezne projekte, ki bodo pridobili sredstva na javnih pozivih LAS na osnovi opredeljenih kazalnikov v javnem pozivu LAS za pripravo projektov.

S terminskim načrtom sledimo usmeritvam evropske in nacionalne zakonodaje o časovnih mejnikih za poročanje kakor tudi aktom LAS, ki določajo načine in termine poročanja članstvu LAS in njenim organom. Tako bo LAS pripravila letna in razširjena poročila ter poročila ob mejnikih in naknadno vrednotenje po končani izvedbi in realizaciji vseh operacij. Po potrebi se bodo izvedla tudi dodatna ad hoc vrednotenja.

Vodilni partner bo izvajal aktivnosti vrednotenja ločeno za vsak sklad in obema poročal v ločene resorne informacijske sisteme. Hkrati bo vrednotil tudi doseganje ciljev SLR kot celote, skladno s terminskim planom vrednotenja.

- **Sistem zagotavljanja podatkov**

Vodilni partner bo za LAS zbral in hranil vso dokumentacijo v zvezi s postopki spremljanja in ocenjevanja strategije, projektov in delovanja partnerstva. Ločeno bo vodena dokumentacija, ki je vezana na spremljanje in vrednotenje delovanje LAS od dokumentacije, ki je vezana na spremljanje in vrednotenje projektov oziroma operacij. Posebno pozornost bo namenil pravočasnemu zagotavljanju podatkov, ki bodo služili kakovostnemu spremljanju in vrednotenju SLR, projektov in operacij.

Podatki se zagotovijo preko javno dostopnih podatkov ustreznih institucij (Statistični urad Slovenije, Agencija RS za javnopravne evidence in storitve, Kmetijsko gozdarski zavod Slovenije, Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Upravne enote in drugih ustreznih institucij). Spremljalo se bo tudi stanje na terenu, za kar se bodo uporabile različne metode spremljanja: anketni vprašalniki, delavnice, obiski na terenu (pregled izvajanja aktivnosti in rezultati).

- **Uporabljeni viri podatkov**

Spremljanje in vrednotenje SLR bo izvajal vodilni partner sam in občasno v sodelovanju s kompetentnim zunanjim strokovnjakom. Pri tem bo zasledoval načelo nepristranskosti. Pri pridobivanju podatkov in informacij bodo uporabljeni vsi razpoložljivi viri. Med viri podatkov bo Vodilni partner uporabljal informacije relevantnih uradnih institucij, ki razpolagajo s podatki (SURS, AJPES, DURS, občine, ministrstva, Kmetijsko gozdarski zavod Slovenije, Gospodarsko zbornico, Obrtno zbornico, UMAR, baze podatkov razvojnih institucij, AKTRP, Upravne enote), informacije in podatke, zbrane od izvajalcev projektov (operacij), podatke iz finančnih in vsebinskih poročil. Vodilni partner bo pridobival podatke tudi s pripravljanjem in izvedbo anket in intervjujev, zlasti na področju vpliva na ciljne skupine.

- **Terminski načrt**

V terminskem okvirju spremljanja in vrednotenja SLR bo Vodilni partner upošteval vso relevantno dokumentacijo v zvezi z izvajanjem programa CLLD. Dokumentacijo bo spremljal sproti med samim izvajanjem SLR, občasno in po zaključkih ključnih obdobjih bo posvetil vrednotenju posebno pozornost. Vrednotenje bo permanentna aktivnost v celotnem obdobju na ravni letnega spremljanja izvajanja strategije lokalnega razvoja. Vodilni partner bo pripravljal (vsako)letna poročila o delovanju LAS in izvajanju operacij. Vsa poročila bo obravnaval in potrjeval petnajst članski Upravni odbor LAS. Vodilni partner bo za LAS pripravljal letna poročila in jih pravočasno posredoval ustreznim organom upravljanja LAS. Praviloma bo oddajal letna poročila pred 31.3. za opravljene aktivnosti in dosežene rezultate v preteklem letu. Prvo poročilo bo Vodilni partner pripravil že v letu 2016.

V **letnih poročilih** bo Vodilni partner analiziral, dokumentiral in poročal o naslednjih elementih SLR:

- pomembnejše spremembe v izvajanju SLR in vpliv teh sprememb na doseganje ciljev;
- s sistemom kazalnikov, opredeljenih v SLR, bo meril napredek v doseganju kvantificiranih ciljev;
- glede na načrtovano dinamiko izvajanja SLR bo spremljal in vrednotil ter poročal o uresničevanju SLR iz finančnega vidika in iz vidika doseganja načrtovanih rezultatov ločeno za vsak ukrep in hkrati za celotno SLR;
- rezultate in učinke, ki so bili doseženi z izvedbo ukrepov in operacij;
- opis večjih težav in odklonov od načrtovanega izvajanja SLR; ob vsaki večji težavi in odklonu bo ponudil organom upravljanja predlog ukrepov za odpravo težav in odklonov.

Vodilni partner bo pripravil **razširjena letna poročila** v naslednjem časovnem zaporedju:

- do 31.3.2017 za izvedene aktivnosti do konca leta 2016,
- do 31.3.2019 za izvedene aktivnosti do konca leta 2018,
- do 31.3.2024 za izvedene aktivnosti do konca leta 2023.

Poročila ob mejnikih se bodo nanašala na pregled uspešnosti izvajanja SLR. Leta 2019 bo Vodilni partner preveril naslednje podatke:

- število novo ustvarjenih delovnih mest;
- število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami,
- delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije v primerjavi z določenim finančnim okvirjem,
- delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije.

Vodilni partner bo **ob zaključku programskega obdobja** pripravil celovito poročilo o izvajanju SLR, kar bo skupaj z vmesnimi vrednotenji SLR služilo kot izhodišče za oblikovanje razvojnih prioritet v novem programskem obdobju.

- **Človeški in finančni viri za izvajanje vrednotenja**

LAS bo izvajal spremljanje in vrednotenje SLR samostojno z lastnimi človeškimi viri. Po pooblastilu upravnega odbora LAS bo evalvacijo opravljal Vodilni partner. Za specifične vsebine in področja evalvacije bo LAS vključil svoje člane in po potrebi zunanje strokovnjake, pri čemer bo sledil načelu nepristranskosti in ekonomičnosti. Zunanje strokovnjake bomo vključevali v primeru ugotovljenih večjih odstopanj v doseganju ciljev strategije. Terminski načrt in finančni načrt vrednotenja bo pripravil Vodilni partner. Ta načrt bo sestavni del letnega načrta aktivnosti. Stroški spremljanja in vrednotenja bodo sestavni del stroškov delovanja LAS in animacije vseh ciljnih skupin na območju LAS Prlekija.

- **Način obveščanja javnosti o rezultatih vrednotenj**

Z rezultati spremljanja in vrednotenj bodo redno seznanjeni vsi člani LAS in zainteresirana lokalna javnost. Rezultati bodo dostopni članstvu LAS in lokalnemu okolju na naslednjih kanalih obveščanja:

- Pripravljena bodo pisna gradiva o rezultatih spremljanja in vrednotenja. Gradiva se bodo dostavljala v elektronski obliki vsem članom. Določena gradiva (poročila, predlogi ukrepov) bodo obravnavana na skupščini LAS. Večina gradiv bo dostopna na spletni strani LAS.
- Promocijska gradiva bodo predstavljala rezultate dosežene z izvajanjem SLR.
- Spletna stran LAS, kjer bodo redno objavljene vse aktivnosti in informacije o dogajanju v LAS.

- LAS Prlekija Info elektronske novice, ki izhajajo enkrat mesečno in v katerih bodo objavljene vse aktualne aktivnosti in informacije o dogajanju v LAS.
- Objave promocijskih prispevkov o doseženih rezultatih in izvedenih aktivnostih v sredstvih javnega obveščanja na lokalnem in regionalnem območju ter v nacionalnih medijih.
- Društvo za razvoj slovenskega podeželja in Mreža za podeželje objavljata elektronske novice, kjer bo možnost objave krajših informacij o vrednotenju LAS Prlekija.

Širši zainteresirani javnosti bodo rezultati dostopni preko naslednjih kanalov obveščanja:

- Pripravljena promocijska gradiva, ki bodo predstavljala rezultate dosežene z izvajanjem SLR.
- Spletna stran LAS, kjer bodo redno objavljene vse aktivnosti in informacije o dogajanju v LAS.
- Objave promocijskih prispevkov o doseženih rezultatih in izvedenih aktivnostih v sredstvih javnega obveščanja na lokalnem in regionalnem območju ter v nacionalnih medijih.
- Obveščanje po kanalih Društva za razvoj slovenskega podeželja in Mreže za podeželje ter evropskih združenj PREPARE in ELARD.

- **Mehanizmi za spremljanje uporabe rezultatov vrednotenja**

V skladu s pripravljenim načrtom spremljanja in vrednotenja bo Vodilni partner oziroma izvajalec vrednotenja pripravil poročilo o izvedenem vrednotenju, ki bo vsebovalo podatke o ciljih spremljanja in vrednotenja, uporabljenih metodah, vključenih udeležencih ter rezultatih vrednotenja s predlogom ukrepov za izboljšanje stanja.

Poročila o izvedenih vrednotenjih bo obravnaval Upravni odbor LAS. Sprejel in po potrebi dopolnil bo pripravljeni predlog aktivnosti oz. ukrepov za korekcije in izboljšanje stanja na področju vrednotenja. Predlog ukrepov oz. aktivnosti v zvezi s tem področjem bo obravnavala in potrdila skupščina LAS.

13. Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in opis kadrovskih kapacitet, finančni viri, izkušnje in znanje

• Postopek določitve vodilnega partnerja

Lokalno partnerstvo LAS Prlekija, je v skladu z 11. členom Uredbe o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, v programskem obdobju 2014-2020 (Uredba CLLD) odločilo, da **izbere vodilnega partnerja izmed članov LAS**. To je zapisano v 16. členu Partnerske pogodbe LAS Prlekija. LAS Prlekija sklene z vodilnim partnerjem pogodbo, iz katere izhaja obseg nalog in obveznosti vodilnega partnerja. Postopki za izbor vodilnega partnerja LAS Prlekija, so bili izvedeni v okviru 5. točke dnevnega reda Ustanovne skupščine LAS Prlekija, ki je potekala dne 29.10.2015 v Svetem Juriju ob Ščavnici.

Na osnovi Javnega poziva, za vzpostavitev partnerstva in članstva v Lokalni akcijski skupini Prlekija 2014 – 2020, objavljenega junija 2015, je svojo pripravljenost za vključitev v članstvo LAS izrazilo 85 predstavnikov iz javnega, iz gospodarskega in iz zasebnega sektorja. Vsem potencialnim članom LAS, ki so svoj interes za sodelovanje v LAS izkazali s podpisom pristopne izjave, je bilo dne 22.10.2015, poslano vabilo z napovedjo datuma Ustanovne skupščine LAS Prlekija. Vabilu je bilo priloženo tudi vso potrebno gradivo, vključno z osnutkom Partnerske pogodbe o ustanovitvi Lokalne akcijske skupine Prlekija. V okviru 1. točke dnevnega reda Ustanovne skupščine, je bila članom predstavljena Pogodba o ustanovitvi in delovanju Lokalne akcijske skupine Prlekija ter 16. člen pogodbe, v katerem je predlagan način izbora vodilnega partnerja. Podlaga za predlog, da postane vodilni partner LAS Prlekija Prleška razvojna agencija giz, so bili razgovori o tem vprašanju že v zgodnjem obdobju priprav na ponovno konstituiranje LAS. Z delom PRA so bili zadovoljni vsi partnerji iz prejšnjega programskega obdobja. Kvalitetna podpora in strokovno delo PRA sta se odrazili tudi v dveh vmesnih vrednotenjih vseh slovenskih LAS, na katerih je bila LAS Prlekija vsakič izbrana med najuspešnejše v državi. Zato so člani partnerstva ponovno zaupali to odgovornost Prleški razvojni agenciji. S tako rešitvijo so se strinjala tudi vodstva občin, s katerimi so bili opravljeni razgovori v pripravljalnem obdobju. Na ustanovni seji, je predsedujoči ustanovne skupščine LAS Prlekija, v okviru 5. točke dnevnega reda, predstavil zahteve, ki jih mora izpolnjevati vodilni partner. Za vodilnega partnerja je bila predlagana Prleška razvojna agencija giz, navzoči so bili pozvani, da lahko podajo še dodatne predloge za vodilnega partnerja LAS izmed članov LAS, ki je kadrovske, finančne in upravno dovolj sposoben voditi LAS. Ostalo je pri edinem predlogu. O edinem predlogu za vodilnega partnerja (Prleška razvojna agencija giz iz Ljutomer) ni bilo veliko razprave, saj so vsi prisotni zelo dobro poznali organizacijo, ki se je na tem področju dokazala v preteklem programskem obdobju. Njeno delovanje je predstavil v.d. direktorja Goran Šoster. Prisotni so soglasno sprejeli sklep, da se **za vodilnega partnerja LAS Prlekija, za programsko obdobje 2014 – 2020 izbere in potrdi Prleška razvojna agencija giz**, Prešernova ulica 2, 9240 Ljutomer. Na ustanovni Skupščini so udeleženci obravnavali in potrdili predlog Pogodbe LAS z Vodilnim partnerjem, ki ureja medsebojne odnose in obveznosti obeh partnerjev, LAS Prlekija in Prleške razvojne agencije giz.

Partnersko pogodbo o ustanovitvi LAS je na seji in naknadno podpisalo 79 članov, ki so za to izkazali interes že pred samo ustanovno sejo skupščine. Dodatek k ustanovni pogodbi je podpisalo še 6 članov, skladno s sprejetim sklepom na prvi seji UO LAS Prlekija in potrditvijo na drugi seji Skupščine LAS Prlekija. Partnersko pogodbo o ustanovitvi in delovanju LAS Prlekija v programskem obdobju 2014 – 2020 je doslej podpisalo 85 organizacij in posameznikov.

Osnovni podatki vodilnega partnerja LAS Prlekija:

- Ime organizacije: Prleška razvojna agencija giz
- Naslov: Prešernova ulica 2, 9240 Ljutomer
- Zakoniti zastopnik: Goran Šoster, v.d. direktorja
- Matična številka: 1216163000
- Davčna številka: SI 78103789
- Telefon: 02 585 13 40
- GSM: 041 797 613
- Elektronski naslov: info@prlekija.com
- Spletna stran vodilnega partnerja: www.prlekija.com
- Spletna stran LAS Prlekija: www.las-prlekija.com

- **Opis kadrovskih kapacitet, finančnih virov, izkušenj in znanj vodilnega partnerja**

Prleška razvojna agencija giz deluje že 18. leto. V preteklem obdobju je opravljala vrsto nalog in aktivnosti, s katerimi je prispevala k lažji dostopnosti in k hitrejšemu pridobivanju podpor, katerih so bile deležne organizacije in posamezniki na območju LAS Prlekija. V nadaljevanju je navedenih nekaj ključnih **področij delovanja in referenc** Prleške razvojne agencije giz v novejšem obdobju:

Leto izvedbe	Projekt	Vloga	Delež PRA	Program
2006-11	Biomura	Projektni partner	64.760,00	LIFE
2007-13	LAS Prlekija	Upravljaivec LAS	307.377,00 (po bilanci)	Leader
2009-12	Rokodelska akademija	Projektni partner	130.774,80	SI-HU 2007-2013
2009-12	Mura-Drava-bike	Projektni partner	12.450,00	SI-HR 2007-2013
2009-13	Krajina v harmoniji	Projektni partner	232.088,48	SI-HU 2007-2013
2009-13	Vino cool	Projektni partner	100.290,00	SI-AT 2007-2013
2011-14	Rokodelska akademija 2	Projektni partner	103.051,62	SI-HU 2007-2013
2011-15	5 poštnih kočij	Projektni partner	141.700,00	SI-HU 2007-2013
2008-10	City cooperation	Projektni partner do 30.11.2010	333.380,00 do odstopa 35.632,66	SI-AT 2007-2013
2009-11	Hiking & biking	Projektni partner do 30.11.2010	158.750,00 do odstopa 37.620,29	SI-AT 2007-2013
2010-12	Fotomonografija zavarovanih območij Prlekije	Vodilni partner	32.581,84	Leader
2010-12	Hiša na podeželju	Vodilni partner	19.407,00	Leader
2011-14	Biomura	Vodilni partner	50.547,00	Leader
2012-14	Kolesarske in sprehajalne poti v KP Jeruzalem	Vodilni partner	9.080,00	Leader
2015 -16	Priprava dogovora za razvoj regij	Partner		ESRR
2015 -16	Formiranje mrežne regionalne razvojne agencije	Partner		MGRT

Infrastruktura, kjer deluje Prleška razvojna agencija giz je razpršena na več lokacijah. Zadnjih 10 let deluje PRA v prostorih v lasti občine Ljutomer. Zgradbo na Prešernovi ulici 2 v Ljutomeru sicer zaenkrat upravlja Pomurski tehnološki park d.o.o. PRA najema dve prostorni pisarni v tej zgradbi (cca. 60 m²), obenem pa deluje PRA tudi v prostorih Info centra Biomura na Moti pri Ljutomeru (cca. 50 m²). Vsi prostori so opremljeni z vso potrebno opremo in ustrezno pisarniško opremo: računalniki, projektor, tiskalnik, kopirni stroj, skener, hkrati pa sta na voljo še telefonsko in širokopasovno omrežje. Ta infrastruktura omogoča učinkovito delo in komuniciranje s strankami preko spletnih strani, elektronskih naslovov, stacionarnega in mobilnih telefonov. Za sestanke z večjim številom udeležencev PRA običajno uporablja sejno sobo v Infocentru Biomura na Moti, katero smo opremili z moderno avdiovizualno opremo. V okviru aktivnosti naravovarstva in vzdrževanja biodiverzitete, je Prleška razvojna agencija dejavna že daljše časovno obdobje. V ta namen je v Razkrižju uredila gospodarski objekt, kjer hrani mehanizacijo za vzdrževanje ekstenzivnih travniških površin z visoko biodiverzitetno.

Prleška razvojna agencija giz razpolaga z ustreznimi **kadri**. Število zaposlenih se spreminja skladno s številom projektov v izvajanju, stalno pa se giblje med 3 in 6 zaposlenimi. Na PRA so trenutno zaposlene 3 osebe, od tega 2 osebi zaposleni za nedoločen čas in 1 oseba preko javnih del za določen čas. Dve osebi imata univerzitetno izobrazbo, ena pa višješolsko. Zaposleni pokrivajo različna področja: regionalni razvoj, razvoj podeželja, turizma in podjetništva, že doslej pa so pokrivali tudi program LEADER. Zaposleni imajo izkušnje in reference z upravljanjem razvojnih programov, s pripravo in izvajanjem razvojnih projektov, izvedbo svetovanj, izvedbo in organizacijo izobraževanj, usposabljanj in prireditev ter opravljanjem drugih nalog.

Prleška razvojna agencija giz pridobiva **vire** za delovanje s strani lokalnih, nacionalnih in evropskih sredstev za izvajanje projektov in razvojnih programov. Financiranje agencije je glede na vire financiranja razpršeno, kar agenciji omogoča, da se ne srečuje z večjimi likvidnostnimi težavami. Prleška razvojna agencija vseskozi posluje pozitivno, kar dokazujejo vsakoletna letna poročila posredovana na AJPes in ustanoviteljem. Povprečni letni promet se giblje med 200 in 300.000 EUR. V prehodnih obdobjih med izvajanjem programov se obseg prometa nekoliko zmanjša zaradi odsotnosti razpisov.

Status Prleške razvojne agencije utemeljuje širši in globlji pomen organizacije PRA v tem prostoru, saj gre za obliko gospodarskega interesnega združenja. Ustanoviteljice – občine po tem statusu neomejeno jamčijo za PRA giz.

Za izvajanje **financiranja** in finančnih tokov LAS Prlekija je bil že doslej odprt ločen transakcijski račun znotraj Prleške razvojne agencije. S tem je zagotovljena preglednost delovanja in sledljivost. Nadzor nad zakonito porabo javnih sredstev, se predvideva tudi v prihodnje. Prleška razvojna agencija zagotavlja kvalitetno strokovno podporo vodenju financ preko zunanjega računovodskega servisa, s katerim odlično sodeluje že vrsto let.

V preteklem obdobju je PRA pomembno prispevala k pripravi in delovanju Območnega razvojnega partnerstva Prlekija (ORP), v katerega se je pridružilo 11 občin. PRA je pomagala pri ustanavljanju ORP in izdelala prvi Območni razvojni program, ter ga uveljavila kot del Regionalnega razvojnega programa v programskem obdobju 2007 - 2013. V sodelovanju s PORA Gornja Radgona in JARA Ormož je PRA pripravila tudi **Območni razvojni program Prlekija** za programsko obdobje 2014 – 2020 in sodelovala pri pripravi **Regionalnega razvojnega programa za Pomurje** v istem obdobju.

Prleška razvojna agencija je v sodelovanju z Razvojnim centrom Murska Sobota, Razvojno agencijo Sinergija, Podjetniško razvojno agencijo PORA Gornja Radgona in Skupno občinsko upravo UE Lendava prevzela **naloge regionalne razvojne agencije – RRA za Pomurje**. Gre za partnerski pristop, ki splošne naloge regionalnega razvoja izvaja v razpršeni, vendar dobro koordinirani obliki. PRA prevzema v okviru partnerskega dogovora odgovornost za razvoj področja turizma (RC skrbi za gospodarstvo, PORA za človeške vire, Sinergija za kmetijstvo in UE Lendava za okolje in infrastrukturo). V okviru splošnih razvojnih nalog na ravni regije načrtuje PRA delitev nalog med več zaposlenih v skupnem obsegu ene polno zaposlene osebe. Prvi uspešni projekt tega partnerstva je pripravljen kompleks projektov v okviru Dogovora za razvoj regij v skupni višini preko sto milijonov EUR.

Za izvajanje nalog **vodenja LAS Prlekija** bosta pri vodilnem partnerju **zaposleni 2 osebi**. Za računovodska opravila bo še naprej skrbela izbrana zunanja računovodska služba. Prleška razvojna agencija giz bo spoštovala odločitve organov LAS in njihove interne in splošne akte ter zagotavljala vpogled v poslovanje LAS, s čimer se bo zagotovil nadzor nad zakonito porabo javnih sredstev ter preprečeval konflikt interesov. Iz zgoraj navedenega izhaja, da je Prleška razvojna agencija giz kadrovske, finančne in upravne sposobna voditi LAS tudi v obdobju 2014 – 2020. Ima izkušnje z upravljanjem razvojnih programov in javnih sredstev in izpolnjuje druge zahtevane pogoje.

Naloge, ki jih bo vodilni partner, skupaj s partnersko institucijo, opravljal za LAS so opredeljene v pogodbi med vodilnim partnerjem in LAS. V pogodbi so tudi podrobno navedene naloge, katere opravlja za LAS Prleška razvojna agencija:

- organizira delovanje LAS, skrbi za dokumentacijo in arhiv LAS,
- nudi organom LAS prostorsko, logistično, administrativno, strokovno in tehnično podporo, ki jo ti potrebujejo za svoje delovanje,
- na svojem poslovnem naslovu gostuje poslovni naslov LAS, tako da zagotavlja naslov za sprejem pošte za LAS in tudi sprejema pošto za LAS,
- informira člane LAS o svojem delu,
- pripravi letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS in ju posreduje Upravnemu odboru LAS v sprejem,
- pripravi letni načrt aktivnosti LAS in ga posreduje Upravnemu odboru LAS v sprejem,
- sodeluje pri pripravi in izvedbi prijave na razpis za izbor in potrditev Lokalnih akcijskih skupin,
- zagotavlja in ažurno upravlja spletno stran LAS, na kateri objavlja splošne akte in dokumente LAS, javne pozive LAS, rezultate javnih pozivov z informacijami o sofinanciranih projektih in druge informacije, namenjene večji informiranosti subjektov, ki so bili izbrani na javnih pozivih LAS in
- zagotavlja javnosti delovanja LAS in opravlja dejavnosti stikov z javnostjo.
- sodeluje pri pripravi Strategije lokalnega razvoja in jo promovira,
- pripravlja in distribuira promocijsko gradivo, s katerim predstavlja Strategijo lokalnega razvoja,
- izvaja informiranje, animacijo in motivacijo prebivalcev ter drugih subjektov iz območja LAS, jih spodbuja k sodelovanju na javnih pozivih LAS in k drugim oblikam sodelovanja pri izvajanju Strategije lokalnega razvoja,
- zagotavlja informacije vsem zainteresiranim na območju LAS o delovanju LAS in o Strategiji lokalnega razvoja,

- zagotavlja vse potrebne informacije, potrebne za omogočanje spremljanja in vrednotenja Strategije lokalnega razvoja,
- predlaga Upravnemu odboru LAS spremembo Strategije lokalnega razvoja, če oceni, da je to potrebno,
- do 31. marca za preteklo leto pripravi letno poročilo o izvajanju Strategije lokalnega razvoja, kjer navede tudi podatke o doseganju ciljev strategije in o izpolnjevanju obveznosti za preteklo leto, in ga posreduje pristojnemu skladu oziroma organu in
- pripravlja letne načrte aktivnosti za potrebe pridobivanja sredstev za delovanje LAS in za animacijo in jih pravočasno posreduje pristojnemu organu oziroma skladu.
- upošteva splošne akte LAS in druge predpise pripravi javne pozive LAS in razpisno dokumentacijo,
- objavlja javne pozive LAS in razpisno dokumentacijo na spletni strani LAS ter obvestilo o tem po potrebi tudi v medijih,
- skrbi za izvedbo javnih pozivov LAS, za izdelavo s tem povezane dokumentacije in za nemoteno delovanje Ocenjevalne komisije in
- na javnih pozivih izbrane projekte posreduje v potrditev pristojnemu organu oziroma skladu.
- skrbi za krepitev subjektov na območju LAS za razvoj in izvajanje projektov, vključno s spodbujanjem zmogljivosti njihovega upravljanja projektov, tako da jim nudi strokovno svetovanje in podporo pri pripravi, upravljanju in vodenju projektov,
- zbira projektne ideje, ki jih predlagajo člani LAS in drugi subjekti iz območja LAS, ter jih pomaga razvijati,
- pripravlja in vodi projekte LAS povezane s sodelovanjem LAS z drugimi Lokalnimi akcijskimi skupinami,
- spremlja izvajanje projektov, ki so bili izbrani na javnih pozivih LAS, kar zajema tudi spremljanje mejnikov in ciljev projektov, izvajanje nadzora nad njihovo izvedbo in financiranjem,
- informira izvajalce projektov o njihovih pravicah in obveznostih, vključno z obveznostmi po zadnjem izplačilu sredstev,
- izvaja nadzor nad izvajanjem projektov pred in po izplačilu sredstev,
- zagotavlja varen elektronski predal za prejem elektronske pošte za LAS in kvalificirano elektronsko potrdilo za oddajo vlog in zahtevkov,
- uredi dostop do informacijskih sistemov ustreznih skladov pred vlaganjem vlog in zahtevkov za izplačilo,
- zagotavlja posredovanje vlog in zahtevkov za izplačilo v skladu s pravili ustreznega sklada in
- pred posredovanjem zahtevkov ustreznemu skladu za povračilo stroškov preveri, če so upoštevana pravila označevanje, upravičenost stroškov in skladnost s Strategijo lokalnega razvoja ter operativnimi programi.

14. Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS

• Organi LAS Prlekija

Organi LAS Prlekija so Skupščina, Upravni odbor, Predsednik, Podpredsednik, Nadzorni odbor in Ocenjevalna komisija. V nadaljevanju povzemamo določila, v zvezi z delovanjem organov LAS Prlekija sprejeta na Skupščini LAS Prlekija. Večina teh določil izhaja iz Partnerske pogodbe LAS Prlekija.

- V kolikor ni določeno drugače, kolektivni organi LAS lahko odločajo, če je prisotnih več kot polovica članov organa, odločitve pa sprejemajo z navadno večino prisotnih članov. Vsak član kolektivnega organa LAS ima pri glasovanju en glas.
- Na ravni odločanja v LAS nima nobena posamezna interesna skupina, (javne institucije, gospodarstvo, civilna družba), več kot 49% glasov. Na sestanku organa, ki odloča, vsakič izračunamo delež/koefficient prisotnih iz vsakega sektorja. V primeru, če je iz katerega od sektorjev prisotnih več kot 49% članov tega organa (Upravni odbor ali Skupščina LAS Prlekija), se njihove glasovalne pravice omejijo tako, da ima vsak član tega sektorja enak delež glasovalnih pravic, njihov seštevek pa ne presega 49% prisotnih članov tega organa.
- Glasovanje na kolektivnih organih LAS je javno, razen če organ sam ne določi drugače.
- Član kolektivnega organa LAS ne more glasovati kadar se odloča o položaju, pravici ali obveznosti tega člana ali osebe, ki ga je pooblastila za zastopanje v tem organu, ali kadar bi z glasovanjem kako drugače prišlo do navzkrižja interesov. Ta točka se ne nanaša na glasovanje na volitvah.
- Predsednik, Podpredsednik in člani kolektivnih organov LAS se pri svojem delovanju izogibajo navzkrižju interesov in se izločijo iz vseh faz odločanja o sklenitvi in izvedbi postopkov ali poslov, s katerim bi lahko prišlo do navzkrižja interesov.
- Seje kolektivnih organov LAS se lahko izvedejo s srečanjem članov v živo ali korespondenčno z uporabo komunikacijskih tehnologij ob smiselni uporabi pravil, ki veljajo za sejo s srečanjem v živo.
- Člana, ki je pravna oseba, na sejah organov LAS zastopa njegov zakoniti zastopnik ali druga od njega pooblaščen oseba.
- Mandat Predsednika, Podpredsednika, članov Upravnega odbora, Ocenjevalne komisije in Nadzornega odbora je štiri leta, po poteku katerih je lahko ista oseba ponovno izvoljena ali imenovana na to mesto. Mandat Predsednika, Podpredsednika, člana Upravnega odbora in Nadzornega odbora preneha, če ta oseba ali pravna oseba, ki jo je pooblastila za zastopanje v teh organih, preneha biti član LAS.
- Če predčasno preneha mandat članu Upravnega odbora ali Nadzornega odbora, Skupščina izvoli novega člana za preostanek mandatnega obdobja prejšnjega člana.

• Skupščina

- Skupščina je najvišji organ LAS in jo sestavljajo vsi člani.
- Skupščino skliče Upravni odbor glede na potrebe LAS, najmanj pa enkrat letno. Upravni odbor skliče Skupščino na pisno zahtevo ene tretjine članov, vodilnega partnerja ali Nadzornega odbora. Zahteva za sklic mora vsebovati vzroke za sklic in predlog sklepov. Če Upravni odbor na podlagi zahteve ne skliče Skupščine na način, da ta zaseda v 30 dneh od prejema zahteve, lahko Skupščino skličejo člani, vodilni partner ali Nadzorni odbor, ki so sklic zahtevali. Tako sklicana Skupščina lahko odloča samo o zadevah, za katere je bila sklicana.
- Vabilo na Skupščino se pošlje članom LAS najmanj sedem dni pred sejo na elektronski naslov, kot so ga ti sporočili LAS. Skupaj z vabilom se pošlje tudi dnevni red in gradiva, potrebna za odločanje. Izjemoma se gradivo lahko predstavi šele na Skupščini, če ga iz objektivnih razlogov ni mogoče pripraviti prej.
- Ne glede na točko 8.3. Partnerske pogodbe LAS Prlekija, se lahko vabilo na skupščino in gradiva pošljejo tudi tri dni pred sejo, kadar mora Skupščina zaradi interesov LAS hitro odločiti. Tako sklicana Skupščina lahko odloča samo o zadevah, za katere je bila sklicana.
- Skupščino vodi Predsednik, ki lahko za potrebe vodenja seje določi dodatne osebe (npr. za štetje glasov, za pripravo zapisnika, itd.)
- Če Skupščina ne more odločati, ker ni prisotnih vsaj polovica članov, se seja odloži za 30 minut, po poteku katerih Skupščina lahko odloča ne glede na število prisotnih članov.
- Skupščina ima naslednje naloge in pristojnosti: na predlog Upravnega odbora potrdi letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS; na predlog Upravnega odbora potrdi letni načrt aktivnosti; sodeluje pri pripravi Strategije lokalnega razvoja in jo potrdi na predlog Upravnega odbora; na predlog Upravnega odbora potrdi spremembe Strategije lokalnega razvoja; izmed članov LAS izvoli Predsednika, nato Podpredsednika ter člane Upravnega odbora in Nadzornega odbora; razreši Predsednika,

Podpredsednika, člane Upravnega odbora in Nadzornega odbora, če ti delujejo v nasprotju s Partnersko pogodbo LAS Prlekija, sklepi organov LAS ali v nasprotju z nameni in interesi LAS; razreši člana Upravnega odbora, če se ta v obdobju enega leta ne udeleži več kot polovice sej Upravnega odbora; dokončno odloča o izključitvi člana iz LAS; potrdi vodilnega partnerja; daje Upravnemu odboru in Predsedniku navodila za delo; odloča o višini članarine; dokončno odloča o pritožbah zoper sklepe drugih organov, ki jih prizadeti lahko vloži v 15 dneh od kar je izvedel ali bi lahko izvedel za sklep organa; odloča o drugih zadevah, določenih s Partnersko pogodbo LAS Prlekija in o najpomembnejših zadevah za LAS.

• **Upravni odbor**

- Upravni odbor je organ odločanja in upravljanja ter najvišji izvršilni organ LAS, ki ga sestavlja: pet predstavnikov javnega sektorja (občin, krajevnih skupnosti, javnih zavodov, javnih agencij, javnih skladov ali drugih oseb javnega prava); pet predstavnikov gospodarskega sektorja (gospodarskih družb, oseb, ki samostojno opravljajo dejavnost, kmetov, ki opravljajo tržno dejavnost, ali drugih pravnih oseb zasebnega prava, ustanovljenih za ustvarjanje ali delitev dobička); pet predstavnikov zasebnega sektorja (društev, zasebnih zavodov, ustanov in drugih nevladnih organizacij oziroma pravnih oseb zasebnega prava, ki niso ustanovljene za namene ustvarjanja ali delitve dobička, kmetov, ki ne opravljajo dejavnosti na trgu, in posameznikov).
- Upravni odbor skliče Predsednik glede na potrebe LAS. Predsednik skliče Upravni odbor na pisno zahtevo ene tretjine članov Upravnega odbora ali vodilnega partnerja. Zahteva mora vsebovati vzroke za sklic in predlog sklepov. Če predsednik na podlagi zahteve ne skliče Upravnega odbora na način, da ta zaseda v 15 dneh od prejema zahteve, lahko Upravni odbor skličejo člani Upravnega odbora ali vodilni partner, ki so sklic zahtevali. Tako sklican Upravni odbor lahko odloča samo o zadevah, za katere je sklican.
- Vabilo na sejo Upravnega odbora se pošlje članom Upravnega odbora najmanj sedem dni pred sejo na elektronski naslov, kot so ga ti sporočili LAS. Skupaj z vabilom se pošlje tudi dnevni red in gradiva, potrebna za odločanje. Izjemoma se gradivo lahko predstavi šele na seji Upravnega odbora, če ga iz objektivnih razlogov ni bilo mogoče pripraviti prej.
- Ne glede na prejšnjo točko se lahko vabilo na sejo Upravnega odbora pošljejo tudi tri dni pred sejo, kadar mora Upravni odbor zaradi interesov LAS hitro odločiti. Tako sklicana seja Upravnega odbora lahko odloča samo o zadevah, za katere je bila sklicana. Upravni odbor vodi Predsednik.
- Upravni odbor ima naslednje naloge in pristojnosti: skrbi za učinkovito delovanje LAS, njeno plačilno sposobnost in usklajenost postopkov LAS z veljavno zakonodajo, kar zajema tudi ugotavljanje in preprečevanje tveganj, ki ogrožajo delovanje LAS; daje Predsedniku navodila za delovanje; sklicuje Skupščino in skrbi za izvajanje njenih sklepov; se glede svojih odločitev posvetuje z zainteresiranimi člani LAS; sprejme predlog Strategije lokalnega razvoja ter njene spremembe in jih da v potrditev Skupščini; sprejme letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS, ki ju pripravi vodilni partner, in ju da v potrditev Skupščini; sprejme letni načrt aktivnosti LAS in ga po prejemu soglasja Nadzornega odbora da v potrditev Skupščini; sprejme odločitve, potrebne za izvajanje Strategije lokalnega razvoja, kar zajema tudi vzpostavitev sistema njenega spremljanja in vrednotenja, v kateri opredeli način izvedbe javnih pozivov LAS, pregleden, neodvisen in odprt način izbire predlogov projektov za financiranje in nepristranska merila za izbor projektov; imenuje člane Ocenjevalne komisije, ki pregleduje in ocenjuje projektne predloge oddane na javne pozive LAS in o njih pripravi poročilo; na podlagi poročila Ocenjevalne komisije za vsak projekt odloči, ali se bo financiral, pri čemer mora za veljavnost takšne odločitve glasovati najmanj polovica članov Upravnega odbora, ki niso predstavniki javnega sektorja; izvaja evalvacijo rezultatov izbranih projektov za financiranje; predlaga projekte, ki jih lahko izvaja LAS; odloča kot prvostopenjski organ o pritožbah; izmed članov LAS izbere vodilnega partnerja in da izbor v potrditev Skupščini; določi besedilo pogodbe z vodilnim partnerjem; opravlja druge naloge, določene s to pogodbo, in druge naloge, ki mu jih naloži Skupščina.
- Upravni odbor lahko za izvedbo svojih nalog oblikuje delovne skupine kot način dela.
- Za svoje delo je Upravni odbor odgovoren Skupščini.

• **Predsednik**

- Predsednik je zastopnik LAS in po svoji funkciji predsednik Upravnega odbora. Predsednik ima sledeče naloge in pristojnosti: samostojno in neomejeno predstavlja in zastopa LAS, podpisuje dokumente in listine v imenu LAS, sklicuje in vodi seje Upravnega odbora LAS, skrbi za izvajanje sklepov Upravnega odbora, vodi seje Skupščine LAS, opravlja druge naloge, določene s to pogodbo, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi, in naloge, ki mu jih naloži Upravni odbor ali Skupščina. Predsednik svoje delo opravlja v skladu z navodili Skupščine in Upravnega odbora. Za svoje delo je Predsednik LAS odgovoren Skupščini in Upravnemu odboru.

- **Podpredsednik**

- Podpredsednik opravlja naloge Predsednika in ima vse njegove pristojnosti v primeru, če je Predsednik odsoten, nedosegljiv, nezmožen za delo, če Predsedniku predčasno preneha mandat ali če ga Predsednik pooblasti za opravljanje svojih pristojnosti ali nalog. Za svoje delo je Podpredsednik odgovoren Skupščini, Upravnemu odboru in Predsedniku.

- **Nadzorni odbor**

- Nadzorni odbor je nadzorni organ LAS, ki ga sestavljajo: en predstavnik javnega sektorja, en predstavnik gospodarskega sektorja in en predstavnik zasebnega sektorja.
- Član Nadzornega odbora ne more biti član Upravnega odbora ali Ocenjevalne komisije, oseba, ki opravlja finančno-računovodske posle za LAS, oseba, ki opravlja delo pri vodilnem partnerju ali druga oseba, če bi prišlo do navzkrižja interesov.
- Nadzorni odbor skliče predsednik Nadzornega odbora glede na potrebe LAS. Predsednik Nadzornega odbora skliče Nadzorni odbor na pisno zahtevo ene tretjine članov Nadzornega odbora, Upravnega odbora ali vodilnega partnerja. Zahteva mora vsebovati vzroke za sklic in predlog sklepov. Če predsednik Nadzornega odbora na podlagi zahteve ne skliče Nadzornega odbora na način, da ta zaseda v 15 dneh od prejema zahteve, lahko Nadzorni odbor skličejo člani Nadzornega odbora, Upravni odbor ali vodilni partner, ki so sklic zahtevali. Tako sklican Nadzorni odbor lahko odloča samo o zadevah, za katere je sklican.
- Vabilo na sejo Nadzornega odbora se pošlje članom Nadzornega odbora najmanj sedem dni pred sejo na elektronski naslov, kot so ga ti sporočili LAS. Skupaj z vabilom se pošlje tudi dnevni red in gradiva, potrebna za odločanje. Izjemoma, se gradivo lahko predstavi na seji Nadzornega odbora, kadar ga iz objektivnih razlogov ni mogoče pripraviti prej.
- Nadzorni odbor vodi predsednik Nadzornega odbora. Nadzorni odbor ima sledeče naloge in pristojnosti: nadzira finančno in materialno poslovanje LAS; nadzira delo Predsednika, Podpredsednika in Upravnega odbora; nadzira delo vodilnega partnerja, nadzira gospodarnost poslovanja LAS, na zahtevo Predsednika ali Upravnega odbora poda oceno o pravilnosti ali gospodarnosti posameznega posla LAS ali delovanja vodilnega partnerja; najmanj enkrat letno o svojem delu poroča Skupščini, pred sprejemom letnega poročila o delu in finančnega poročila LAS, poda Skupščini svoje mnenje o obeh poročilih; daje Upravnemu odboru soglasje k letnemu načrtu aktivnosti LAS; izmed svojih članov izvoli predsednika Nadzornega odbora; opravlja druge naloge, določene s Partnersko pogodbo LAS Prlekija.
- Člani Nadzornega odbora lahko sodelujejo na sejah Skupščine in Upravnega odbora brez pravice glasovanja. Nadzorni odbor ima pravico do vpogleda v vse listine in dokumentacijo LAS. Za svoje delo je Nadzorni odbor odgovoren Skupščini.

- **Ocenjevalna komisija**

- Ocenjevalna komisija pregleduje popolnost in ustreznost prijav na javne pozive LAS, jih ocenjuje ter preverja zmogljivosti predlagateljev projekta za njihovo izvedbo in o tem za Upravni odbor pripravi poročilo.
- Ocenjevalna komisija ima pet članov, ki jih imenuje Upravni odbor izmed neodvisnih strokovnjakov. Upravni odbor lahko razreši člana Ocenjevalne komisije, če ta krši Merila za izbor operacij, navedena v Pravilniku o postopku izvedbe javnih pozivov, predpise ali sklepe organov LAS, če deluje nestrokovno, če ne deluje neodvisno ali če deluje v nasprotju z nameni in interesi LAS.
- Član ocenjevalne komisije se izloči iz pregledovanja in ocenjevanja prijav na javni razpis, kadar je zasebno ali poslovno povezan s prijaviteljem na javni razpis ali njegovim partnerjem v projektu, ali kadar bi iz drugih razlogov nastalo navzkrižje interesov.
- Seje Ocenjevalne komisije sklicuje vodilni partner, vodi pa jih predsednik Ocenjevalne komisije, ki ga člani ocenjevalne komisije izvolijo izmed sebe. Za svoje delo je Ocenjevalna komisija odgovorna Upravnemu odboru.

15. Merila za izbor operacij in opis postopka izbora operacij

Na podlagi točke 9.6. Pogodbe o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS Prlekija z dne 29.10.2015 je Upravni odbor LAS Prlekija dne 21.1.2016 sprejel Pravilnik o postopku izvedbe javnih pozivov pri LAS PRLEKIJA. V njem se natančneje urejajo merila za izbor operacij in predpisujejo natančni postopki izbora operacij.

Pravilnik ureja v splošnih določbah postopek izvedbe javnega poziva oziroma razpisa za izbor projektov oziroma operacij ki bodo financirane iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja ali Evropskega sklada za regionalni razvoj in katerih rezultati prispevajo k uresničevanju ciljev Strategije lokalnega razvoja na območju LAS Prlekija v letih 2014 - 2020.

Za postopek izbora operacij se uporablja Uredba o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, v programskem obdobju 2014-2020 in drugi predpisi, ki zavezujejo LAS Prlekija. V kolikor je ta pravilnik v kakšnem delu v nasprotju s temi predpisi ali če to postane zaradi spremembe predpisa, se v tem delu neposredno uporabljajo predpisi.

Pri določanju rokov za dopolnitev prijav in odločanju o prijavah LAS, njegovi organi in vodilni partner LAS smiselno upoštevajo določbe zakona, ki ureja splošni upravi postopek.

Začetka in tek rokov ne ovirajo nedelje in prazniki Republike Slovenije ali dela prosti dnevi v Republiki Sloveniji.

Če je zadnji dan roka nedelja ali praznik Republike Slovenije ali dela prost dan v Republiki Sloveniji ali kakšen drug dan, ko se pri vodilnem partnerju ne dela, se rok izteče s pretekom prvega naslednjega delavnika.

Če se prijava ali drug dokument pošlje priporočeno po pošti, se za dan, ko je LAS ali vodilni partner prejel dokument, šteje dan oddaje na pošto.

Člane Ocenjevalne komisije imenuje Upravni odbor.

Član Ocenjevalne komisije se pri svojem delu izogiba navzkrižja interesov in se izloči iz pregleda ali ocenjevanja prijave na javni poziv, kadar je zasebno, poslovno ali kakorkoli drugače povezan s prijaviteljem ali njegovim partnerjem v operaciji ali kadar bi iz drugih razlogov nastalo navzkrižje interesov.

Ocenjevalna komisija in vodilni partner o ocenjevanju vlog vodita zapisnike in dokumentacijo na način, da je zagotovljena revizijska sled, tako da je mogoče kadarkoli ugotoviti celoten potek ocenjevanja.

Vodilni partner nudi Ocenjevalni komisiji prostorsko, logistično, administrativno, strokovno in tehnično podporo, ki jo ta potrebuje za svoje delo.

- **Izvedba javnega poziva za sofinanciranje operacij iz evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja**

Upravičenci do podpore so LAS ter fizične in pravne osebe, ki imajo stalno bivališče na območju LAS oziroma sedež, registrirano izpostavo, podružnico, organizacijsko enoto oziroma poslovno enoto na območju LAS. Upravičenci so tudi pravne osebe javnega prava ali pravne osebe zasebnega prava v javnem interesu, ki delujejo na območju LAS.

Upravičenci lahko predlagajo za sofinanciranje operacije, ki jih bodo izvedli sami ali s partnerji.

Če gre za operacijo, ki se lahko izvede v okviru glavnega ukrepa Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020, so upravičenci do podpore LAS skupina najmanj treh fizičnih ali skupina najmanj treh pravnih oseb, ki izvaja operacijo za skupno korist.

Operacija se lahko izvede samo na območju sledečih občin: Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Radenci, Razkrižje, Sveti Jurij ob Ščavnici in Veržej.

Upravičeni stroški so stroški dela, materiala, naložb, storitev in prispevka v naravi. Upravičeni stroški se lahko podrobneje določijo v javnem pozivu.

Upravičeni stroški so samo stroški, ki so nastali po izdaji odločbe, s katero je organ, pristojnemu za končno odobritev operacije (Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja) odobril izvajanje operacije.

Neupravičeni stroški so:

- stroški materiala, opreme in storitev, namenjenih za zasebno rabo,
- splošni upravni stroški,
- obresti za dolgove,
- davek na dodano vrednost,
- stroški priprave vloge in zahtevka za izplačilo,
- rabljena oprema in mehanizacija,
- štipendije in nagrade,
- naročnine na časopise in drugo periodiko,
- stroški izobraževanj in usposabljanj, ki niso neposredno povezani z aktivnostmi operacije,
- stroški izdelave dokumentacije, študij, analiz, ocen, strategij in drugih podobnih raziskav, kadar niso neposredno povezane z določeno operacijo.

Vodilni partner LAS na spletni strani LAS objavi javni poziv za izbor operacij iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja skupaj z razpisno dokumentacijo v obdobju od leta 2016 do leta 2021.

Javni poziv mora vsebovati najmanj:

- ime LAS v imenu katerega vodilni partner objavi javni poziv,
- namen javnega poziva,
- predmet sofinanciranja,
- okvirno vrednost razpoložljivih sredstev za sofinanciranje,
- navedbo oblike, obsega sofinanciranja in upravičenih stroškov,
- pogoje, ki jih mora izpolnjevati prijavitelj in njegovi morebitni partnerji,
- pogoje, ki jih mora izpolnjevati predlog operacije za sofinanciranje,
- časovni okvir izvedbe operacije za sofinanciranje,
- območja, kjer se operacija lahko izvaja, in morebitna naselja, kjer se ne sme,
- obveznosti upravičencev do sofinanciranja,
- sankcije zaradi neizpolnjevanja obveznosti upravičencev do sofinanciranja,
- merila za izbiro operacij za sofinanciranje
- najnižje število točk, ki jih mora doseči prijava, da se lahko sofinancira,
- način izbora operacij, ki se bodo sofinancirale,
- rok za vložitev prijave, ki ne sme biti krajši od enega meseca od objave javnega poziva na spletni strani LAS,
- način vložitve in morebitne dopolnitve prijave, kar zajema tudi obveznost, da se izvod prijave vloži v elektronski obliki,
- opis postopka obravnave in ocenjevanja prijav,
- navedbo celotne razpisne dokumentacije, ki zajema najmanj obrazec za prijavo, vzorec pogodbe o sodelovanju med prijaviteljem in partnerjem, izjavo prijavitelja o izpolnjevanju obveznosti do LAS, katalog najvišjih priznanih vrednosti, ki določa omejitve upravičenih stroškov, opremo ovojnice in vzorec pogodbe o sofinanciranju, v kolikor je ta na voljo s strani Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja,
- rok v katerem bodo prijavitelji obveščeni o izidu javnega poziva in
- kontaktne podatke za pridobitev dodatnih informacij o javnem pozivu.

Izjava prijavitelja o izpolnjevanju obveznosti do LAS zajema obveznost prijavitelja, da bo v primeru sofinanciranja predlagane operacije:

- omogočil vodilnemu partnerju, da spremlja izvajanje operacije, tako da mu bo na njegovo zahtevo poročal o doseganju mejnikov in ciljev operacije,
- omogočil vodilnemu partnerju, da izvaja nadzor nad izvedbo in financiranjem operacije, kar zajema tudi nadzor po izplačilu sredstev,
- pravočasno posređoval vodilnemu partnerju vsa poročila in dokazila o izvajanju operacije, ki jih bo ta potreboval za posredovanje zahtevkov za izplačilo Agenciji RS za kmetijske trge in razvoj podeželja, omogočil vodilnemu partnerju, da jih preveri in jih po potrebi dopolni,
- omogočil vodilnemu partnerju, da preverja kako izvedba sofinancirane operacije prispeva k ciljem Strategije lokalnega razvoja in
- posređoval vodilnemu partnerju pojasnila ali dokazila, ki bi jih ta potreboval za izvedbo svojih nalog iz prejšnjih alinej te točke.

Vodilni partner nudi fizičnim in pravnim osebam, ki želijo predlagati operacijo za sofinanciranje, dodatne informacije in svetovanje, ali je predlagana operacija po vsebini primerna za sofinanciranje iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja.

Vodilni partner nudi fizičnim in pravnim osebam, ki želijo predlagati operacijo za sofinanciranje, dodatna pojasnila v zvezi z javnim pozivom najkasneje do treh dni pred potekom roka za prijavo. Vodilni partner sproti objavlja odgovore na prejeta vprašanja na spletni strani LAS. Prijave, prispele na javni poziv, zbira in evidentira vodilni partner.

Ocenjevanje operacij poteka v dveh fazah in sicer se operacije ocenjujejo najprej z **vidika pogojev za upravičenost**, nato pa še z vidika **specifičnih meril**.

Pogoji za upravičenost so osnovna merila, ki jih mora izpolnjevati vsaka prijava, da se jo oceni še z vidika specifičnih meril. Pogoji za upravičenost so:

- prijava je v celoti izpolnjena na predpisanem obrazcu, ter vložena v papirnati in elektronski obliki, ki je identična papirnati,
- prijavi so priložene vse v javnem pozivu zahtevane izjave in drugi dokumenti,
- prijava je prispela pravočasno in je pravilno označena ter zaprta,
- predlagana operacija se bo izvajala na območju LAS,
- predlagana operacija prispeva k ciljem Strategije lokalnega razvoja na območju LAS Prlekija v letih 2014 - 2020 in ciljem Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja,
- operacija, predlagana za sofinanciranje, se še ni pričela izvajati,
- zaprošen znesek za sofinanciranje je v mejah, kot jih določa javni poziv,
- predlagana operacija ima zaprto finančno konstrukcijo in zagotovljene lastne finančne vire za izvedbo operacije v celoti,
- upravičeni stroški predlagane operacije se ne financirajo iz drugih virov (prepoved dvojnega financiranja),
- višina upravičenega prispevka v naravi v obliki zagotavljanja dela, blaga in zemljišč na posamezno operacijo ne sme presegati razlike med stopnjo javne podpore in 100% upravičenih stroškov operacije,
- stroški nakupa zemljišč lahko predstavljajo največ 10 % skupnih upravičenih stroškov operacije,
- stroški koordinacije in vodenja operacije lahko predstavljajo največ 10 % skupnih upravičenih stroškov operacije
- stroški promocije na programskem območju, ki se neposredno navezuje na izvajanje operacije, lahko predstavljajo največ 10 % upravičenih stroškov operacije
- stroški storitev zunanjih izvajalcev za storitve arhitektov, inženirjev in svetovalcev, za pridobitev gradbene, projektne oziroma tehnične dokumentacije, za svetovanje v zvezi z okoljsko in ekonomsko trajnostjo, vključno s stroški za študije izvedljivosti, za geodetska in agronomska dela, za arheološka izkopavanja in arheološki nadzor ter za nadzor nad izvedbo gradbenih in obrtniških del so upravičeni, če so neposredno povezani s pripravo in izvedbo naložbe. Ti stroški lahko predstavljajo največ 10 % upravičenih stroškov operacije.
- stroški za študije izvedljivosti ostanejo upravičen strošek tudi takrat, ko glede na njihove rezultate niso nastali nobeni stroški v okviru izvedbe naložbe. Ti stroški lahko predstavljajo največ 10 % upravičenih stroškov za zadevno operacijo.
- izvedba predlagane operacije je v skladu z veljavno zakonodajo in so zanjo izdana vsa relevantna soglasja ali dovoljenja (kjer je to potrebno).

Specifična merila so merila na podlagi katerih se točkuje prijave, ki izpolnjujejo vsa splošna merila z namenom izbora operacij, ki bodo sofinancirane. Specifična merila so:

1.	Pripravljenost operacije za izvedbo	Možno število točk	Doseženo število točk
1.1	Predhodna pripravljenost operacije	3	
1.2	Cilji, aktivnosti, pričakovani učinki in rezultati si logično sledijo	1	
1.3	Časovni načrt izvajanja je pregleden, jasen in realen	2	
1.4	Razvidno je kako se vključujejo partnerji in kakšna je njihova vloga v operaciji	1	
1.5	Pričakovani učinki ali/in rezultati so smiselni, koristni, imajo širši pomen za skupnost, so pregledni, merljivi, preverljivi	3	
	Skupaj največ	10	
2.	Inovativnost	Možno število točk	Doseženo število točk
2.1	Podobna operacija se na območju še ni izvajala, predstavlja novost	5	
2.2	Operacija razvija nov produkt, novo ponudbo, novo dejavnost na območju	5	
2.3	Pristop k izvajanju aktivnosti operacije je inovativen	3	
2.4	Projekt ni novost, izvaja pa se na drugih lokacijah in vključuje nove ciljne skupine	2	

	Skupaj največ	13	
3.	Prednostne vsebine	Možno število točk	Doseženo število točk
3.1	Cilji operacije so jasno opredeljeni ter vodijo k doseganju vsaj treh splošnih ciljev SLR	5	
3.2	Cilji operacije so jasno opredeljeni ter vodijo k doseganju vsaj dveh splošnih ciljev SLR	3	
3.3	Cilji operacije so jasno opredeljeni ter vodijo k doseganju vsaj enega splošnega cilja SLR	1	
3.4	Operacija zasleduje vsaj tri horizontalne cilje EU	5	
3.5	Operacija zasleduje vsaj dva horizontalna cilja EU	3	
3.6	Operacija zasleduje vsaj en horizontalen cilj EU	1	
	Skupaj največ	10	
4.	Trajnost projekta	Možno število točk	Doseženo število točk
4.1	Rezultati operacije po njenem zaključku zagotavljajo nadaljnje izvajanje vsebin operacije	5	
4.2	Rezultati operacije po njenem zaključku omogočajo delno izvajanje vsebin operacije	2	
	Skupaj največ	5	
5.	Vključenost partnerjev in ciljnih skupin SLR	Možno število točk	Doseženo število točk
5.1	Operacija vključuje prijavitelja in partnerje iz vseh treh sektorjev partnerstva	6	
5.2	Operacija vključuje prijavitelja in partnerje iz dveh sektorjev partnerstva	4	
5.3	Operacija vključuje prijavitelja in partnerje iz enega sektorja partnerstva	2	
5.4	Pri operaciji sodeluje samo prijavitelj	0	
	Skupaj največ	6	
6.	Vpliv na območje LAS		
6.1	Operacija se izvaja na območju 5 - 8 občin	6	
6.2	Operacija se izvaja na območju 3 - 4 občin	3	
6.3	Operacija se izvaja na območju 1 – 2 občin	1	
	Skupaj največ	6	
7.	Trajnostna (sonaravna) raba lokalnih virov	Možno število točk	Doseženo število točk
7.1	Operacija prispeva k sonaravni rabi lokalnih virov	2	
7.2	Operacija zagotavlja zmanjšanje porabe energije	2	
7.3	Operacija prispeva k zdravju prebivalcev Prlekije	2	
7.4	Operacija zagotavlja varovanje, ohranjanje in primerno rabo naravne in kulturne dediščine	2	
7.5	Operacija se izvaja pretežno na zavarovanih območjih (Natura 2000, krajinski park, ipd.)	1	
	Skupaj največ	9	
8.	Ekonomska upravičenost projekta	Možno število točk	Doseženo število točk
8.1	Operacija se nanaša na 1. prioriteto SLR LAS Prlekija (specifični cilji 1. – 4.)	20	
8.2	Operacija se nanaša na 2. prioriteto SLR LAS Prlekija (specifični cilji 5. – 7.)	15	
8.3	Operacija se nanaša na 3. prioriteto SLR LAS Prlekija (specifični cilji 8. – 10.)	10	
	Skupaj največ	20	
9.	Upravljanje projekta (reference)	Možno število točk	Doseženo število točk
9.1	Prijavitelj in partnerji so uveljavljeni na območju LAS Prlekija	6	
	Skupaj največ	6	
10.	Financiranje	Možno število točk	Doseženo število točk
10.1	Finančna konstrukcija je zaprta	2	
10.2	Struktura finančne konstrukcije je pregledna	3	
10.3	Navedeni viri financiranja so realni	5	
10.4	V izvedbo projekta so vključena neproračunska sredstva, minimalno v višini 15% od upravičenih stroškov operacije	2	
10.5	Iz prijave je razvidno kako bo prijavitelj zagotovil 100% plačilo stroškov	3	
	Skupaj največ	15	

Ocenjevalna komisija v roku 3 delovnih dni od poteka roka za prijavo na javni poziv odpre prispele prijave. Vodilni partner v roku 15 dni od odprtja prispele prijave preveri z vidika izpolnjevanja splošnih meril in pripravi poročilo o izpolnjevanju splošnih kriterij za Ocenjevalno komisijo. Po pregledu z vidika izpolnjevanja splošnih meril Ocenjevalna komisija pregleda, dopolni in potrdi poročilo vodilnega partnerja. Po potrditvi poročila o izpolnjevanju splošnih meril vodilni partner pozove prijavitelje k dopolnitvam. Prijavo je mogoče dopolniti v roku 8 delovnih dni. Vodilni partner v roku 8 dni od prejetja

dopolnitev vloge preveri z vidika izpolnjevanja splošnih meril in pripravi poročilo o izpolnjevanju splošnih kriterij za Ocenjevalno komisijo. Po pregledu z vidika izpolnjevanja splošnih meril Ocenjevalna komisija pregleda, dopolni in potrdi poročilo vodilnega partnerja. Po potrditvi poročila o izpolnjevanju splošnih meril lahko vodilni partner pozove prijavitelje k dodatnim uskladitvam / razjasnitvam vloge. Rok za uskladitve / razjasnitve vloge je 5 dni. Vodilni partner v roku 5 dni od prejema uskladitev / razjasnitev vloge preveri z vidika izpolnjevanja splošnih meril in pripravi poročilo o izpolnjevanju splošnih kriterij za Ocenjevalno komisijo. Po pregledu z vidika izpolnjevanja splošnih meril Ocenjevalna komisija pregleda, dopolni in potrdi poročilo vodilnega partnerja. V poročilu navede seznam prijav, ki so bile ustrezno dopolnjene oz. usklajene / razjasnjene in izpolnjujejo vse Pogoje za upravičenost in seznam prijav, ki niso bile ustrezno dopolnjene oz. usklajene / razjasnjene z obrazložitvijo katerega pogoja ne izpolnjujejo. Vodilni partner pošlje poziv prijavitelju na dopolnitve oz. uskladitve / razjasnitve preko elektronske pošte na naslov, katerega je prijavitelj navedel v prijavi. V pozivu se navede tudi obvestilo, da bo prijava zavržena in s tem izločena iz nadaljnjega postopka, če ne bo dopolnjena oz. usklajena / razjasnjena v roku.

Ocenjevalna komisija vse prijave, ki izpolnjujejo Pogoje za upravičenost, oceni z vidika specifičnih meril in o pregledu pripravi poročilo za vodilnega partnerja v katerem navede za vsako prijavo:

- število doseženih točk pri vsakem posameznem specifičnem merilu,
- obrazložitev števila točk pri posameznem merilu (zakaj je prijavitelj dobil dodeljeno število točk, zakaj ni dobil vseh točk, itd.) in
- skupno število točk po vseh specifičnih merilih.

Ocenjevalna komisija lahko v primeru nejasnost v vlogi pozove prijavitelja, da v danem roku, 5 dni, predloži dodatna pojasnila ali dokazila v zvezi s predlagano operacijo. Če prijavitelj pojasnil in dokazil ne posreduje, Ocenjevalna komisija presodi vlogo glede na podatke, s katerimi razpolaga.

Poročilo podpišejo vsi člani Ocenjevalne komisije, ki so bili prisotni na seji, kjer se je ocenjevalo prijave. Ocenjevalna komisija posreduje poročilo vodilnemu partnerju najkasneje v 75 dneh od poteka roka za prijavo na javni poziv.

Upravni odbor na podlagi poročila Ocenjevalne komisije za vsako operacijo odloči, ali se bo sofinancirala, pri čemer mora za veljavnost takšne odločitve glasovati najmanj polovica prisotnih članov Upravnega odbora, ki niso predstavniki javnega sektorja.

Upravni odbor za sofinanciranje izbere tiste predloge operacij, ki so dosegli najvišje število skupnih točk po specifičnih merilih do porabe predvidenih sredstev. UO si pridržuje pravico zavrniti določeno operacijo kljub doseženim točkam, v kolikor ugotovi, da je ocenjevalna komisija spregledala določena dejstva, ki lahko vplivajo na kakovost vloge z vidika specifičnih meril, ogrozijo izvedbo operacije in lahko posledično pomenijo tudi izgubo sredstev LAS.

Če ima na zadnjem mestu za sofinanciranje več predlogov operacij enako število skupnih točk, ima prednost predlog operacije, ki ima večje doseženo število točk po naslednjih merilih, pri čemer se drugo in nadaljnje merilo upoštevajo samo, če je število točk pri prvo navedenem merilu med njimi enako:

- Operacija se izvaja na območju 5 - 8 občin
- Operacija se izvaja na območju 3 – 4 občin
- Operacija se izvaja na območju 1 – 2 občin

Če je na zadnjem mestu za sofinanciranje predlog operacije, katerega zaprosena sredstva za sofinanciranje presegajo sredstva, ki so še na voljo, lahko Upravni odbor predlaga prijavitelju, da z razpoložljivim sredstvi izvede spremenjeno operacijo, če to ne vpliva na predvidene rezultate operacije. Če prijavitelj sprejme znižanje sredstev se ga izbere za sofinanciranje.

Prijavitelj ne more biti izbran za sofinanciranje, če njegova prijava ne doseže skupaj vsaj 50 točk po specifičnih merilih.

Vodilni partner na podlagi poročila ocenjevalne komisije in odločitve Upravnega odbora v 90 dneh od poteka roka za prijavo na javni poziv obvesti prijavitelje o odločitvi glede njihove prijave. Obvestilo se posreduje po pošti na način, ki izkazuje, kdaj ga je prijavitelj prejel. V obvestilu navede:

- podlago za odločitev,
- odločitev v obliki izreka,
- podrobnejšo obrazložitev doseženega števila točk pri posameznem specifičnem merilu, skupno število točk in informacijo ali je bila predlagana operacija izbrana za sofinanciranje in zakaj,
- v primeru, da je bila predlagana operacija izbrana za sofinanciranje tudi nadaljnja navodila glede odobritve operacije in glede sklenitve pogodbe o sofinanciranju in
- pravni pouk o pritožbi: Prijavitelj se lahko v roku 15 dni od prejema obvestila na odločitev UO LAS Prlekija pritoži, pritožbo pa naslovi na UO LAS Prlekija. V pritožbi mora prijavitelj natančno utemeljiti

razloge, zaradi katerih je pritožba vložena. Če želi prijavitelj vpogled v svoj ocenjevalni list, mora podati pisno prošnjo Upravnemu odboru LAS. Možen je vpogled v skupne ocene po posameznih merilih, dokumentov pa ni dovoljeno kopirati ali fotografirati. Vpogled v ocenjevalne liste ostalih prijaviteljev ni možen.

Predmet pritožbe ne morejo biti postavljeni pogoji in temeljna merila za ocenjevanje. Vložena pritožba ne zadrži nadaljnjih postopkov z ostalimi izbranimi prijavitelji. O pritožbi na 1. stopnji odloča Upravni odbor LAS, v tridesetih dneh od vložitve pritožbe. O pritožbi na 2. stopnji odloča Skupščina LAS. Odločitev Skupščine LAS je dokončna.

Če prijavitelj, izbran za sofinanciranje, sporoči, da predlagane operacije ne bo izvedel ali če ne sprejme izvedbe operacije z nižjimi sredstvi na podlagi Pravilnika o postopku izvedbe javnih pozivov, se šteje, da njegova prijava ni bila vložena in se za sofinanciranje izbere naslednjega prijavitelja, glede na dosežen skupen znesek točk po specifičnih merilih.

Ko vodilni partner pošlje prijaviteljem obvestila iz točke 7. tega pravilnika, predloži na Ministrstvo za kmetijstvo, gospodarstvo in prehrano celotno dokumentacijo postopka izvedbe javnega poziva, ki odloči o ustreznosti postopka. V kolikor MKGP ugotovi ustreznost postopka, vodilni partner na spletni strani LAS objavi seznam operacij, izbranih za sofinanciranje.

Ko je odločitev o izboru posamezne operacije za sofinanciranje s strani Upravnega odbora znotraj LAS dokončna (v primeru pritožbe tudi odločitev Skupščine LAS) in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano odloči, da je postopek izvedbe javnega poziva ustrezen, vodilni partner pošlje predlog operacije v potrditev organu, pristojnemu za končno odobritev operacije (Agenciji RS za kmetijske trge in razvoj podeželja), ki o svoji odločitvi obvesti prijavitelja z odločbo o sofinanciranju.

- **Izvedba javnega poziva za sofinanciranje operacij iz evropskega sklada za regionalni razvoj**

Upravičenci do podpore so LAS ter s.p.-ji in pravne osebe, ki imajo stalno bivališče na območju LAS oziroma sedež, registrirano izpostavo, podružnico, organizacijsko enoto oziroma poslovno enoto na območju LAS. Upravičenci so to tudi pravne osebe javnega prava ali pravne osebe zasebnega prava v javnem interesu, ki delujejo na območju LAS.

Upravičenci lahko predlagajo za sofinanciranje operacije, ki jih bodo izvedli sami ali s partnerji.

Operacija se lahko izvede v občinah: Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Radenci, Razkrižje, Sveti Jurij ob Ščavnici in Veržej in sicer v naslednjih urbanih naseljih: Gornja Radgona, Ljutomer, Radenci in po Pravilniku MGRT še: Apače, Negova, Spodnja Ščavnica, Križevci, Lukavci, Stročja vas, Mala Nedelja, Cezanjevci, Cven, Šafarsko, Sveti Jurij ob Ščavnici in Veržej.

Upravičeni stroški so stroški dela, materiala, naložb in storitev. Upravičeni stroški se lahko podrobneje določijo v javnem pozivu.

Upravičeni stroški so samo stroški, ki so nastali po oddaji vloge v odobritev organu, pristojnemu za končno odobritev operacije (Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo).

Neupravičeni stroški so:

- stroški materiala, opreme in storitev, namenjenih za zasebno rabo,
- splošni upravni stroški,
- obresti za dolgove,
- davek na dodano vrednost,
- stroški priprave vloge in zahtevka za izplačilo,
- rabljena oprema in mehanizacija,
- štipendije in nagrade,
- naročnine na časopise in drugo periodiko,
- stroški izobraževanj in usposabljanj, ki niso neposredno povezani z aktivnostmi operacije,
- stroški izdelave dokumentacije, študij, analiz, ocen, strategij in drugih podobnih raziskav, kadar niso neposredno povezane z določeno operacijo.

Vodilni partner LAS na spletni strani LAS objavi javni poziv za izbor operacij iz Evropskega sklada za regionalni razvoj skupaj z razpisno dokumentacijo v obdobju od leta 2016 do leta 2021.

Javni poziv mora vsebovati najmanj:

- ime LAS v imenu katerega vodilni partner objavi javni poziv,

- namen javnega poziva,
- predmet sofinanciranja,
- okvirno vrednost razpoložljivih sredstev za sofinanciranje,
- navedbo oblike, obsega sofinanciranja in upravičenih stroškov,
- pogoje, ki jih mora izpolnjevati prijavitelj in njegovi morebitni partnerji,
- okvirno razmerje med sofinanciranimi operacijami, ki se izvajajo v obliki partnerstev in sofinanciranimi operacijami, ki jih upravičenci prijavijo in izvajajo samostojno,
- pogoje, ki jih mora izpolnjevati predlog operacije za sofinanciranje,
- časovni okvir izvedbe operacije za sofinanciranje,
- območja, kjer se operacija lahko izvaja, in morebitna naselja, kjer se ne sme,
- obveznosti upravičencev do sofinanciranja,
- sankcije zaradi neizpolnjevanja obveznosti upravičencev do sofinanciranja,
- merila za izbiro operacij za sofinanciranje
- najnižje število točk, ki jih mora doseči prijava, da se lahko sofinancira,
- način izbora operacij, ki se bodo sofinancirale,
- rok za vložitev prijave, ki ne sme biti krajši od enega meseca od objave javnega poziva na spletni strani LAS,
- način vložitve in morebitne dopolnitve prijave, kar zajema tudi obveznost, da se izvod prijave vloži v elektronski obliki,
- opis postopka obravnave in ocenjevanja prijav,
- navedbo celotne razpisne dokumentacije, ki zajema najmanj obrazec za prijavo, vzorec pogodbe o sodelovanju med prijaviteljem in partnerjem, izjavo prijavitelja o izpolnjevanju obveznosti do LAS, opremo ovojnice in vzorec pogodbe o sofinanciranju, v kolikor je ta na voljo s strani Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo,
- rok v katerem bodo prijavitelji obveščeni o izidu javnega poziva in
- kontaktne podatke za pridobitev dodatnih informacij o javnem pozivu.

Izjava prijavitelja o izpolnjevanju obveznosti do LAS zajema obveznost prijavitelja, da bo v primeru sofinanciranja predlagane operacije:

- omogočil vodilnemu partnerju, da spremlja izvajanje operacije, tako da mu bo na njegovo zahtevo poročal o doseganju mejnikov in ciljev operacije,
- omogočil vodilnemu partnerju, da izvaja nadzor nad izvedbo in financiranjem operacije, kar zajema tudi nadzor po izplačilu sredstev,
- pravočasno posredoval vodilnemu partnerju vsa poročila in dokazila o izvajanju operacije, ki jih bo ta potreboval za posredovanje zahtevkov za izplačilo Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo, omogočil vodilnemu partnerju, da jih preveri in jih po potrebi dopolni,
- omogočil vodilnemu partnerju, da preverja kako izvedba sofinancirane operacije prispeva k ciljem Strategije lokalnega razvoja in
- posredoval vodilnemu partnerju pojasnila ali dokazila, ki bi jih ta potreboval za izvedbo svojih nalog iz prejšnjih alinej te točke.

Vodilni partner nudi fizičnim in pravnim osebam, ki želijo predlagati operacijo za sofinanciranje, dodatne informacije in svetovanje, ali je predlagana operacija po vsebini primerna za sofinanciranje iz Evropskega sklad za regionalni razvoj.

Vodilni partner nudi fizičnim in pravnim osebam, ki želijo predlagati operacijo za sofinanciranje, dodatna pojasnila v zvezi z javnim pozivom najkasneje do treh dni pred potekom roka za prijavo. Vodilni partner sproti objavlja odgovore na prejeta vprašanja na spletni strani LAS.

Prijave, prispele na javni poziv, zbira in evidentira vodilni partner.

Merila za ocenjevanje prijav

Ocenjevanje operacij poteka v dveh fazah in sicer se operacije ocenjujejo najprej z vidika Pogojev za upravičenost, nato pa še z vidika specifičnih meril.

Pogoji za upravičenost so osnovna merila, ki jih mora izpolnjevati vsaka prijava, da se jo oceni še z vidika specifičnih meril. Pogoji za upravičenost so:

- prijava je v celoti izpolnjena na predpisanem obrazcu v papirni in v elektronski obliki, ki je identična papirnat, ali elektronski,
- prijavi so priložene vse v javnem pozivu zahtevane izjave in drugi dokumenti,
- prijava je prispela pravočasno in je pravilno označena ter zaprta,
- predlagana operacija se bo izvajala na območju LAS in istočasno ne v naseljih, kjer je izvajanje operacij izključeno,

- predlagana operacija prispeva k ciljem Strategije lokalnega razvoja na območju LAS Prlekija v letih 2014 - 2020 in ciljem Evropskega sklada za regionalni razvoj,
- operacija, predlagana za sofinanciranje, se še ni pričela izvajati,
- zaprosen znesek za sofinanciranje je v mejah, kot jih določa javni poziv,
- predlagana operacija ima zaprto finančno konstrukcijo in zagotovljene lastne finančne vire za izvedbo operacije v celoti,
- upravičeni stroški predlagane operacije se ne financirajo iz drugih virov (prepoved dvojnega financiranja),
- stroški nakupa zemljišč lahko predstavljajo največ 10 % skupnih upravičenih stroškov operacije,
- stroški koordinacije in vodenja operacije lahko predstavljajo največ 10 % skupnih upravičenih stroškov operacije,
- stroški promocije na programskem območju, ki se neposredno navezuje na izvajanje operacije, lahko predstavljajo največ 10 % upravičenih stroškov operacije,
- stroški storitev zunanjih izvajalcev za storitve arhitektov, inženirjev in svetovalcev, za pridobitev gradbene, projektne oziroma tehnične dokumentacije, za svetovanje v zvezi z okoljsko in ekonomsko trajnostjo, vključno s stroški za študije izvedljivosti, za geodetska in agronomska dela, za arheološka izkopavanja in arheološki nadzor ter za nadzor nad izvedbo gradbenih in obrtniških del so upravičeni, če so neposredno povezani s pripravo in izvedbo naložbe. Ti stroški lahko predstavljajo največ 10 % upravičenih stroškov operacije,
- stroški za študije izvedljivosti ostanejo upravičen strošek tudi takrat, ko glede na njihove rezultate niso nastali nobeni stroški v okviru izvedbe naložbe. Ti stroški lahko predstavljajo največ 10 % upravičenih stroškov za zadevno operacijo.
- izvedba predlagane operacije je v skladu z veljavno zakonodajo in so zanjo izdana vsa relevantna soglasja ali dovoljenja (kjer je to potrebno).

Specifična merila so merila na podlagi katerih se točkuje prijave, ki izpolnjujejo vsa splošna merila z namenom izbora operacij, ki bodo sofinancirane. Specifična merila so:

1.	Pripravljenost operacije za izvedbo	Možno število točk	Doseženo število točk
1.1	Predhodna pripravljenost operacije	3	
1.2	Cilji, aktivnosti, pričakovani učinki in rezultati si logično sledijo	1	
1.3	Časovni načrt izvajanja je pregleden, jasn in realen	2	
1.4	Razvidno je kako se vključujejo partnerji in kakšna je njihova vloga v operaciji	1	
1.5	Pričakovani učinki ali/in rezultati so smiselni, koristni, imajo širši pomen za skupnost, so pregledni, merljivi, preverljivi	3	
	Skupaj največ	10	
2.	Inovativnost	Možno število točk	Doseženo število točk
2.1	Podobna operacija se na območju še ni izvajala, predstavlja novost	5	
2.2	Operacija razvija nov produkt, novo ponudbo, novo dejavnost na območju	5	
2.3	Pristop k izvajanju aktivnosti operacije je inovativen	3	
2.4	Projekt ni novost, izvaja pa se na drugih lokacijah in vključuje nove ciljne skupine	2	
	Skupaj največ	13	
3.	Prednostne vsebine	Možno število točk	Doseženo število točk
3.1	Cilji operacije so jasno opredeljeni ter vodijo k doseganju vsaj treh splošnih ciljev SLR	5	
3.2	Cilji operacije so jasno opredeljeni ter vodijo k doseganju vsaj dveh splošnih ciljev SLR	3	
3.3	Cilji operacije so jasno opredeljeni ter vodijo k doseganju vsaj enega splošnega cilja SLR	1	
3.4	Operacija zasleduje vsaj tri horizontalne cilje EU	5	
3.5	Operacija zasleduje vsaj dva horizontalna cilja EU	3	
3.6	Operacija zasleduje vsaj en horizontalen cilj EU	1	
	Skupaj največ	10	
4.	Trajnost projekta	Možno število točk	Doseženo število točk
4.1	Rezultati operacije po njenem zaključku zagotavljajo nadaljnje izvajanje vsebin operacije	5	
4.2	Rezultati operacije po njenem zaključku omogočajo delno izvajanje vsebin operacije	2	
	Skupaj največ	7	
5.	Vključenost partnerjev in ciljnih skupin SLR	Možno število točk	Doseženo število točk
5.1	Operacija vključuje prijavitelja in partnerje iz vseh treh sektorjev partnerstva	6	

5.2	Operacija vključuje prijavitelja in partnerje iz dveh sektorjev partnerstva	4	
5.3	Operacija vključuje prijavitelja in partnerje iz enega sektorja partnerstva	2	
5.4	Pri operaciji sodeluje samo prijavitelj	0	
5.5	Skupaj največ	6	
6	Vpliv na območje LAS		
6.1	Operacija se izvaja na območju 5 - 8 občin	6	
6.2	Operacija se izvaja na območju 3 - 4 občin	3	
6.3	Operacija se izvaja na območju 1 – 2 občin	1	
	Skupaj največ	6	
7.	Trajnostna (sonaravna) raba lokalnih virov	Možno število točk	Doseženo število točk
7.1	Operacija prispeva k sonaravni rabi lokalnih virov	2	
7.2	Operacija zagotavlja zmanjšanje porabe energije	2	
7.3	Operacija prispeva k zdravju prebivalcev Prlekije	2	
7.4	Operacija zagotavlja varovanje, ohranjanje in primerno rabo naravne in kulturne dediščine	2	
7.5	Operacija se izvaja pretežno na zavarovanih območjih (Natura 2000, krajinski park, ipd.)	1	
	Skupaj največ	9	
8.	Ekonomski upravičenosti projekta	Možno število točk	Doseženo število točk
8.1	Operacija se nanaša na 1. prioriteto SLR LAS Prlekija (specifični cilji 1. – 4.)	20	
8.2	Operacija se nanaša na 2. prioriteto SLR LAS Prlekija (specifični cilji 5. – 7.)	15	
8.3	Operacija se nanaša na 3. prioriteto SLR LAS Prlekija (specifični cilji 8. – 10.)	10	
	Skupaj največ	20	
9.	Upravljanje projekta (reference)	Možno število točk	Doseženo število točk
9.1	Prijavitelj in partnerji so uveljavljeni na območju LAS Prlekija	6	
	Skupaj največ	6	
10.	Financiranje	Možno število točk	Doseženo število točk
10.1	Finančna konstrukcija je zaprta	2	
10.2	Struktura finančne konstrukcije je pregledna	3	
10.3	Navedeni viri financiranja so realni	5	
10.4	V izvedbo projekta so vključena neproračunska sredstva minimalno v višini 15% od upravičenih stroškov operacije.	2	
10.5	Iz prijave je razvidno kako bo prijavitelj zagotovil 100% plačilo stroškov	3	
	Skupaj največ	15	

Ocenjevalna komisija v roku 3 delovnih dni od poteka roka za prijavo na javni poziv odpre prispelo prijavo. Vodilni partner v roku 15 dni od odprtja prispelo prijavo preveri z vidika izpolnjevanja splošnih meril in pripravi poročilo o izpolnjevanju splošnih kriterij za Ocenjevalno komisijo. Po pregledu z vidika izpolnjevanja splošnih meril Ocenjevalna komisija pregleda, dopolni in potrdi poročilo vodilnega partnerja. Po potrditvi poročila o izpolnjevanju splošnih meril vodilni partner pozove prijavitelje k dopolnitvam. Prijavo je mogoče dopolniti v roku 8 delovnih dni. Vodilni partner v roku 8 dni od prejetja dopolnitev vloge preveri z vidika izpolnjevanja splošnih meril in pripravi poročilo o izpolnjevanju splošnih kriterij za Ocenjevalno komisijo. Po pregledu z vidika izpolnjevanja splošnih meril Ocenjevalna komisija pregleda, dopolni in potrdi poročilo vodilnega partnerja. Po potrditvi poročila o izpolnjevanju splošnih meril lahko vodilni partner pozove prijavitelje k dodatnim uskladitvam / razjasnitvam vloge. Rok za uskladitve / razjasnitve vloge je 5 dni. Vodilni partner v roku 5 dni od prejetja uskladitev / razjasnitev vloge preveri z vidika izpolnjevanja splošnih meril in pripravi poročilo o izpolnjevanju splošnih kriterij za Ocenjevalno komisijo. Po pregledu z vidika izpolnjevanja splošnih meril Ocenjevalna komisija pregleda, dopolni in potrdi poročilo vodilnega partnerja. V poročilu navede seznam prijav, ki so bile ustrezno dopolnjene oz. usklajene / razjasnjene in izpolnjujejo vse Pogoje za upravičenost in seznam prijav, ki niso bile ustrezno dopolnjene oz. usklajene / razjasnjene z obrazložitvijo katerega pogoja ne izpolnjujejo. Vodilni partner pošlje poziv prijavitelju na dopolnitve oz. uskladitve / razjasnitve preko elektronske pošte na naslov, katerega je prijavitelj navedel v prijavi. V pozivu se navede tudi obvestilo, da bo prijava zavržena in s tem izločena iz nadaljnjega postopka, če ne bo dopolnjena oz. usklajena / razjasnjena v roku.

Pregled prijav z vidika specifičnih meril

Ocenjevalna komisija vse prijave, ki izpolnjujejo Pogoje za upravičenost, oceni z vidika specifičnih meril in o pregledu pripravi poročilo za vodilnega partnerja v katerem navede za vsako prijavo:

- število doseženih točk pri vsakem posameznem specifičnem merilu,
- obrazložitev števila točk pri posameznem merilu (zakaj je prijavitelj dobil dodeljeno število točk, zakaj ni dobil vseh točk, itd.) in
- skupno število točk po vseh specifičnih merilih.

Ocenjevalna komisija lahko v primeru nejasnost v vlogi pozove prijavitelja, da v roku 5 dni, predloži dodatna pojasnila ali dokazila v zvezi s predlagano operacijo. Če prijavitelj pojasnil in dokazil ne posreduje, Ocenjevalna komisija presodi vlogo glede na podatke, s katerimi razpolaga.

Poročilo, določeno s tem pravilnikom podpišejo vsi člani Ocenjevalne komisije, ki so bili prisotni na seji, kjer se je ocenjevalo prijave. Ocenjevalna komisija posreduje poročilo vodilnemu partnerju najkasneje v 75 dneh od poteka roka za prijavo na javni poziv.

Odločanje o sofinanciranju operacij

Upravni odbor na podlagi poročila Ocenjevalne komisije za vsako operacijo odloči, ali se bo sofinancirala, pri čemer mora za veljavnost takšne odločitve glasovati najmanj polovica prisotnih članov Upravnega odbora, ki niso predstavniki javnega sektorja.

Upravni odbor za sofinanciranje izbere za sofinanciranje predloge operacij, ki so dosegli najvišje število skupnih točk po specifičnih merilih do porabe predvidenih sredstev. UO si pridržuje pravico zavrniti določeno operacijo kljub doseženim točkam, v kolikor ugotovi, da je ocenjevalna komisija spregledala določena dejstva, ki lahko vplivajo na kakovost vloge z vidika specifičnih meril, ogrozijo izvedbo operacije in lahko posledično pomenijo tudi izgubo sredstev LAS.

Če ima na zadnjem mestu za sofinanciranje več predlogov operacij enako število skupnih točk, ima prednost predlog operacije, ki ima večje doseženo število točk po naslednjih merilih, pri čemer je se drugo in nadaljnje merilo upoštevajo samo, če je število točk pri prvo navedenem merilu med njimi enako:

- Operacija se izvaja na območju 5 - 8 občin
- Operacija se izvaja na območju 3 – 4 občin
- Operacija se izvaja na območju 1 – 2 občin.

Če je na zadnjem mestu za sofinanciranje predlog operacije, katerega zaprosena sredstva za sofinanciranje presegajo sredstva, ki so še na voljo, lahko Upravni odbor predlaga prijavitelju, da z razpoložljivim sredstvi izvede spremenjeno operacijo, če to ne vpliva na predvidene rezultate operacije. Če prijavitelj sprejme znižanje sredstev se ga izbere za sofinanciranje.

Prijavitelj ne more biti izbran za sofinanciranje, če njegova prijava ne doseže skupaj vsaj 50 točk po specifičnih merilih.

Vodilni partner na podlagi poročila in odločitve Upravnega odbora v 90 dneh od poteka roka za prijavo na javni poziv obvesti prijavitelje o odločitvi glede njihove prijave. Obvestilo se posreduje po pošti na način, ki izkazuje, kdaj ga je prijavitelj prejel. V obvestilu navede:

- podlago za odločitev,
- odločitev v obliki izreka,
- podrobnejšo obrazložitev doseženega števila točk pri posameznem specifičnem merilu, skupno število točk in informacijo ali je bila predlagana operacija izbrana za sofinanciranje in zakaj,
- v primeru, da je bila predlagana operacija izbrana za sofinanciranje tudi nadaljnja navodila glede odobritve operacije in glede sklenitve pogodbe o sofinanciranju in
- pravni pouk.

PRITOŽBA: Prijavitelj se lahko v roku 15 dni od prejema obvestila na odločitev UO LAS Prlekija pritoži, pritožbo pa naslovi na UO LAS Prlekija. V pritožbi mora prijavitelj natančno utemeljiti razloge, zaradi katerih je pritožba vložena. Če želi prijavitelj vpogled v svoj ocenjevalni list, mora podati pisno prošnjo Upravnemu odboru LAS. Možen je vpogled v skupne ocene po posameznih merilih, dokumentov pa ni dovoljeno kopirati ali fotografirati. Vpogled v ocenjevalne liste ostalih prijaviteljev ni možen.

Predmet pritožbe ne morejo biti postavljeni pogoji in temeljna merila za ocenjevanje. Vložena pritožba ne zadrži nadaljnjih postopkov z ostalimi izbranimi prijavitelji. O pritožbi na 1. stopnji odloča Upravni odbor LAS, v tridesetih dneh od vložitve pritožbe. O pritožbi na 2. stopnji odloča Skupščina LAS. Odločitev Skupščine LAS je dokončna.

Če prijavitelj, izbran za sofinanciranje sporoči, da predlagane operacije ne bo izvedel ali če ne sprejme izvedbe operacije z nižjimi sredstvi na podlagi določbe tega pravilnika, se šteje, da njegova prijava ni

bila vložena in se za sofinanciranje izbere naslednjega prijavitelja, glede na dosežen skupen znesek točk po specifičnih merilih.

Ko vodilni partner pošlje prijaviteljem obvestila o izboru ali neizboru, na spletni strani LAS objavi seznam operacij, izbranih za sofinanciranje.

Ko je odločitev o izboru posamezne operacije za sofinanciranje s strani Upravnega odbora znotraj LAS dokončna, vodilni partner pošlje predlog operacije v potrditev organu, pristojnemu za končno odobritev operacije (Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo), ki o svoji odločitvi obvesti prijavitelja in z njim sklene pogodbo o sofinanciranju.

- **Izbor operacij, kjer je upravičenec LAS**

Operacije, katerih izvajalec je LAS in so javnega značaja, se lahko sofinancirajo brez izvedbe javnega poziva, kot ga določa Pravilnik o postopku izvedbe javnih pozivov pri LAS Prlekija.

Predlog operacije, ki jo izvaja LAS, pripravi vodilni partner in pri tem upošteva izpolnjevanje vseh pogojev za upravičenost in specifičnih meril po Pravilniku o postopku izvedbe javnih pozivov pri LAS Prlekija. Če predlog operacija vključuje naložbo, v predlogu operacije navede pravno osebo javnega prava, ki postane lastnik naložbe. Vodilni partner predlog operacije posreduje Upravnemu odboru v odločanje ali se jo izbere za sofinanciranje.

Ko Upravni odbor operacijo potrdi za sofinanciranje, jo vodilni partner pošlje v potrditev Agenciji RS za kmetijske trge in razvoj podeželja oz. MGRT-ju, pristojnima za končno odobritev operacije, ki o svoji odločitvi izdada odločbo o potrditvi operacije oz. njim skleneta pogodbo o sofinanciranju.

16. Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po zadevnih skladih iz te uredbe v skladu s finančnim okvirjem

- Izračun finančnega okvirja iz naslova Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP)

Finančni okvir za LAS smo izračunali po naslednji formuli.

$(\text{Število prebivalcev LAS} \times \text{vrednost točke}) + (\text{površina LAS} \times \text{vrednost točke}) + (\text{razvitost občin} \times \text{vrednost točke}) = \text{finančni okvir}.$

Tabela: Finančni okvir za LAS Prlekija iz sklada EKSRP

Občina	Število prebivalcev	10 EUR/prebivalec	Površina km ²	550 EUR/km ²	Koef. razvit.	70-90.000/občina	Sredstva EU (EUR)
Apače	3.605	36.050,00	53,50	29.425,00	0,83	90.000,00	155.475,00
Gornja Radgona	8.522	85.220,00	74,60	41.030,00	0,92	70.000,00	196.250,00
Križevci	3.724	37.240,00	46,20	25.410,00	0,98	70.000,00	132.650,00
Ljutomer	11.580	115.800,00	107,20	58.960,00	0,94	70.000,00	244.760,00
Radenci	5.233	52.330,00	34,10	18.755,00	0,97	70.000,00	141.085,00
Razkrižje	1.286	12.860,00	9,80	5.390,00	0,92	70.000,00	88.250,00
Sveti Jurij	2.883	28.830,00	51,30	28.215,00	0,82	90.000,00	147.045,00
Veržej	1.280	12.800,00	12,00	6.600,00	0,89	90.000,00	109.400,00
EKSRP	38.113	381.130,00	388,70	213.785,00		620.000,00	1.680.890,40

Dodatek za problemska območja in Dodatek za uspešnost: 465.975,40 EUR.

Skupna sredstva iz naslova EKSRP znašajo 1.680.890,40 EUR

- Izračun finančnega okvirja Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR)

Finančni okvir za LAS smo izračunali po naslednji formuli.

Finančni okvir = fiksni del + variabilni del, kjer je Fiksni del = $242.000 + (242.000 \times \text{število urbanih območij v središčih v somestih} \times 0,20 + 242.000 \times \text{število medobčinskih središč} \times 0,30 + 242.000 \times \text{število regionalnih središč} \times 0,10)$ in Variabilni del = $138.000 + (138.000 \times \text{število funkcionalnih urbanih območij} \times 0,10 + 138.000 \times \text{število drugih urbanih območij} \times 0,30)$.

Pri izračunu finančnega okvirja je skladno z veljavno Uredbo o izvajanju CLLD uporabljena naslednja klasifikacija naselij:

- središča regionalnega pomena: Gornja Radgona in Ljutomer
- ostala urbana območja določena v Statističnem letopisu SURS – poglavje 32: Radenci
- ostala urbana območja določena v Pravilniku MGRT: Apače, Negova, Spodnja Ščavnica, Križevci, Lukavci, Stročja vas, Mala Nedelja, Cezanjevci, Cven, Šafarsko, Sveti Jurij ob Ščavnici in Veržej.

Tabela: Finančni okvir za LAS Prlekija iz sklada ESRR

Mesto / Naselje	Fiksni del	Variabilni del	Faktor	Znesek
Gornja Radgona	242.000	0	0,1	24.200
Ljutomer	242.000	0	0,1	24.200
Radenci	0	138.000	0,3	41.400
Apače	0	138.000	0,3	41.400
Negova	0	138.000	0,3	41.400
Spodnja Ščavnica	0	138.000	0,3	41.400
Križevci	0	138.000	0,3	41.400
Lukavci	0	138.000	0,3	41.400
Stročja vas	0	138.000	0,3	41.400
Mala Nedelja	0	138.000	0,3	41.400
Cezanjevci	0	138.000	0,3	41.400
Cven	0	138.000	0,3	41.400
Šafarsko	0	138.000	0,3	41.400
Sveti Jurij ob Ščavnici	0	138.000	0,3	41.400
Veržej	0	138.000	0,3	41.400
Izhodiščna vrednost	242.000	138.000		380.000
SKUPAJ				966.600

Glede na ugotovitve o strukturnih problemih Pomurske regije, v katero se v celoti umešča območje LAS Prlekija in so obravnavani v Zakonu o razvojni podpori Pomurju in Zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, v povezavi z določili o problemstih območjih smo v izračun upravičenih sredstev vključili dodatna sredstva po usmeritvah iz Uredbe CLLD:

- Vrednost skupnih sredstev EU iz naslova ESRR povečana za 20%.
- Obrazec: $966.600 \text{ EUR} \times 1,20 = 1.159.920,00 \text{ EUR}$

Skupna sredstva iz ESRR znašajo 1.159.920,00 EUR

- **Določitev glavnega sklada**

Na podlagi določb Uredbe o izvajanju CLLD velja za glavni sklad LAS Prlekija Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP). V določanju finančnega okvirja obeh skladov je namreč EKSRP prevladujoči sklad z večjim delom sredstev od Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR). Na podlagi Uredbe o izvajanju CLLD se iz glavnega sklada pokriva podpora za tekoče stroške in animacijo v višini 20% določenega finančnega okvirja. Ostala sredstva obeh skladov se namenjujejo za stroške pripravljalne podpore, izvajanje operacij v okviru SLR in izvajanje dejavnosti sodelovanja LAS.

Skupni finančni okvir EKSRP + ESRR znaša 2.840.810,40 EUR.

- Razdelitev sredstev po posameznem skladu

Podukrep	Sklad	(EU + SLO) (v EUR)	(v %)
Pripravljalna podpora	EKSRP	10.231,57	0,36%
	ESPR	0,00	
	ESRR	9.768,43	0,34%
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	EKSRP	1.215.691,83	42,79%
	ESPR	0	
	ESRR	1.084.161,64	38,17%
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	EKSRP	0	
	ESPR	0	
	ESRR	65.989,93	2,32%
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	EKSRP	454.967,00	16,02%
	ESPR	0	
	ESRR	0	
Skupaj		2.840.810,40	100%

	EKSRP (EU + SLO) (v EUR)	ESRR (EU + SLO) (v EUR)	ESPR (EU + SLO) (v EUR)	Skupaj (v EUR)
Prispevek sklada	1.680.890,40	1.159.920,00	0	2.840.810,40
Lastna soudeležba	214.396,76	289.980,00	0	504.376,76
Skupaj (v EUR)	1.895.287,16	1.449.900,00		3.345.187,16

- Načrtovana dinamika črpanja sredstev za posamezne podukrepe po letih

Podukrep	Sklad (EU + SLO)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	EKSRP		0,00	163.533,25	200.116,76	77.081,39	280.000,00	444.960,43	50.000,00
	ESRR		0,00	190.627,58	0,00	100.000,00	375.000,00	418.534,06	
	ESPR								
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	EKSRP								
	ESRR			8.989,93		30.000,00	27.000,00		
	ESPR								
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	EKSRP		8.130,26	122.716,37	40.541,07	75.000,00	75.000,00	75.000,00	58.579,30
	ESRR								
	ESPR								
Skupaj		0,00	8.130,26	485.867,13	240.657,83	282.081,39	757.000,00	938.494,49	108.579,30

- Načrtovana razdelitev sredstev po posameznih tematskih področjih ukrepanja

Tematsko področje	Sklad (EU + SLO)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ustvarjanje delovnih mest	EKSRP			63.901,66	83.922,69	0,00	195.715,11	365.361,42	50.000,00
	ESRR		0,00	149.197,10	0,00	0,00	225.000,00	246.812,17	
	ESPR								
Razvoj osnovnih storitev	EKSRP		0,00	99.631,59	95.017,67	32.741,42	65.487,95	79.599,01	
	ESPR								
Varstvo okolja in ohranjanje narave	EKSRP			0,00	21.176,40	20.911,00	12.237,25	0,00	
	ESRR			8.297,45	0,00	90.000,00	50.000,00	90.959,24	
	ESPR								
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	EKSRP			0,00	0,00	23.428,97	6.559,69	0,00	
	ESRR		0,00	33.133,03	0,00	10.000,00	100.000,00	80.762,65	
	ESPR								
Skupaj		0,00	0,00	354.160,83	200.016,76	177.081,39	655.000,00	863.494,49	50.000,00

- Stopnja sofinanciranja po posameznih podukrepih

Podukrep	EKSRP (v %)	ESRR (v %)	ESPR (v %)
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	do 85	80	
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	do 85	80	
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	100		

17. Priloge

1. Seznam članov LAS;
2. Pogodba o ustanovitvi LAS;
3. Osnutek javnega poziva za izbor operacij iz naslova podukrepa »Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost«;
4. Pogodba z vodilnim partnerjem LAS;
5. Indikativna lista operacij sodelovanja LAS, ki bodo sofinancirane s sredstvi ESRR in
6. Elektronska verzija SLR.